

Max

Drug

1934
IUN

No 2

N O M Y R Y:

DZESTY K.—„læg næ dæ“	32
NIGER—Gydzci	21
NIGER —Næ tarsyn æz	25
ARDASENTY X.—Umar æmæjæ fyr̃t Tuzar	26
KHUBALTY A.—Issæ æmæ Nox	29
KHUBALTY A.—Zæroñd fyntæ	31
MAMSYRATY D.—Rajguyræn bæstæ	32
XUYTHINATY C.—Zæroñd Kuydzi	41
MALITI G.—Kizgaji zar	43
KOCOJTY A.—Cybpar æmæ ssædz bony	44
MAMSYRATY D.—Fændagyl	49
FÆRNION KH.—Saxary uyngty	50
GOVOROV S.—Iton teatry ærtyn azy lædyl.	59
SARAT —Poezijy fælvaræntæ	65
Oblæsty ævzadz̃y aræstady tyxxæj	71

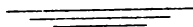
MAX DUG

CÆGAT IRYSTONY SOVETON FYSDŽYTY CÆDISY AIV LITERATU-
RON ÆMÆ ÆXSÆNADON-POLITIKON ÆRVYLMÆJON ZURNAL

1 9 3 4

I U N

DYGKAG ČINYG

М А Х Д У Г

(НАША ЭПОХА)

ЕЖЕМЕСЯЧНЫЙ ЛИТЕРАТУРНО-ХУДОЖЕСТВЕННЫЙ
И ОБЩЕСТВЕННО-ПОЛИТИЧЕСКИЙ ЖУРНАЛ

ОРГАН СОЮЗА СОВЕТСКИХ ПИСАТЕЛЕЙ СЕВЕРНОЙ ОСЕТИИ

---

1 9 3 4

И Ю Н Ъ

КНИГА ВТОРАЯ

СЕВ.-ОСЕТИНСКОЕ ИЗДАТЕЛЬСТВО — „РАСТДВИНАД“ ОРДЖОНИКИДЗЕ.

„LÆGNÆDÆ“.

I

Dzesty Kuydzæg

Ærtuly xur ræhtæm. Xuyssæg ta 'rtyxst jæ æstyl, tafst dzy nal is, mynæg kæny jæ urs yng. Abon rajsomæj uartæ skæsen ræhtæj byryd jæ cæstæuuerdgæ xuyssænqældzægæj æmæ ta nyr dær dalæ jæ uæng amard, cæyldær smæsty, fælmast mæsty, xyl næ kæy, fælæ cæskom tudzy azyld, ælfæmæj ma æddær xudy, syvællonau ænæxinæj. Fængælyznæ — nyrtaægkæ æryncajdzæn rahyl, pilon festdzæn qæd, æmgybyb. nykkændzæn yguyldæny zæxx.

Bydyræj nal cæuy qær. Ærsabyr ærdz. Feuysy ma kæcæjdær, dard fælmæn saumærendægæj, çyrædzauy uærdony khær-khær æmæ uyy xaly ærdzy ulæft. Cæuy uærdon arddær æmæ ta uæd bydyr bazzajy jæ mid uydty. Ærsabyr ærdz. Xæxty chititæj raæuy gæzæmæ irdgæ, raxæssy uæd nærtxory uymty bydyrtyl. Bæzmælync uæd nærtxory ælæstæ, sæ særtæ kærdæzimæ bævaxs ænync æmæ ta bydyr bajdzæg væjy uajadæg çyndzty sybar-syburæj...

Ævibpajdy mæ qustyl auad toppy qærtæ, dæmy chæxaxst.

„Cy xabar ua? Cy'reydy? Bælvyrð me-nbaly isty bællæx sæmbæld“ — aqudy kodon mæxicæn æmæ uajtahd fæcæuæg dæn.

— Kæd, myjjag, fændagkontæj isgælmæ fælyzurnyl, kæd syn zahdmæ acyd... Biræ qæuy ydyblyzæn? Bælvyrð cydæg bællæx sæmbæld me 'mbalyl.

Cæuyn nærtxory xuynty æstæuvændagyl, fændag naræg. Bærzond fæcydysty nærtærdtæ. Nicy mæm zyny: mæfæjnæfars nærtory æmgyudyn qæd, mæ razæj nuøy xuzæn æræg fændag æmæ chæx arv mæ særmæ.

Bæxæddzæ dæn cæugæ dæn bylmæ. Mæ æ dyn uyj ta mæ 'mbaly læuuen. Bynat æftid. Musongmæ bakastæn. Dyuuæ zærondegomau hæx fæsmyn zængöjy musondzy khæssæryl uyhd. Xuyssæn kuyd kond væjy, æftæmæj: ystænny uælæ chæx nymæt tyd. Kæs-ma, pænæ jæ cinely zærondeg dær am kuy is.

Uædæ kæm is jæxædæg? Anqælmæ kastæn iu dzævgar. Nyqqær æm kodton. Næj, nikuy-cæj zyny. Mæ cæst æxaston dony byltyl. Kæd jæxi najy? Zmælæg næj uym dær.

Bar ænæbary ta zærdæ axæcyd quydytyl. lu bon, ærædzy, ne 'mbældtæj iu racyd sæxi-mæ. Racyd ænæmæt, ædasæj. Biræ ma uyd izærmæ. Cæmæj tarstaid! Rast kuyddæridddær donmæ nyxizæny lænkma 'rbaxæddzæ, æftæjyl uym ævzærgændzytæ xæræmbæld festy. Cy ma syn akodtaid! Uydon uydysty ssædzæjdær fylddær, uajtahd uærdony aly fars ærbætyguyr sty. Rærhævtoj læbpuyj uyrdygæj, jæ tobp yn bajstoj, stæj jæm æj radtoj ænæ sampalæj. Æd uærdon dæn sæ razæj skodtoj æmæ donæj fæfalæ sty. Suang talyngtæm fæcydysty, læbpu dær sëmæ, æftæmæj. Æmbisæxsæv ma kæuyldænty tyxæj-fydej rarirvæst.

— Uæd ta jyl kæd axæm isty bællæx ærcyd? Uædæ qæumæ kuy acydaid, uæd ta jæ dzaumædtæ am kuyd nyuaxtaid!

Uæddær azilyn qæuy, aguryn qæuyd, çizony nærdxærdty æstæu isguy... Anyhuyldtæn nærtxory xuynty. Cæuyn qavgæ, syndæggaj. Auajyn iu dzævgar æmæ ærlæu-uyn, ajqusyn fæjnærdæm. Cæuyn dærdædær. Nærtxory cængtæ læburync mæ cæskom-mæ, sæxi æbparync cæstyntæm, æxgænync razvændag. lu ran xuynty æstæu çysyl obaugond. „Akæson ardygæj, kæd mæ cæst istæ-uyf fæxæcid“. Slæuuydtæn. Æmæ ænia cy fænæn is uyey tar qædy æstæul Nærtxory xuyntæ æftæ bærzond sfæddæg sty, æmæ dzy bæxdzdyn lægæn jæ xudy, tænkæ dær næ fæzyndzæn.

Æncad. Dymgæ dær nikæcæj. Cymæ uyj ta cy ua? Ævi cæstytyl dær æuænk nal is? Mæ fæle iu ran nærtxory qædtæ uældaj zmæld kænync. Nyxas dær yl næj — bælvyrð u. Hal Uartæ ta fælder fæzmælydysty nærtxory qædy særtæ. Tobp ærkhæbp ævvong akodton.

— Kæcy dæ uyj? Fæleul — Zmæld nal, mæ...

qærmæ dzuabp dær næj. „Myjjag, kæd me-mbal u æmæ myn mæ qælæs næ raxatydtæ“—zæhgæ, æmæ jæn jæn nômæj badzyrdton. Dzuabp ta næj. Topb ærhævdæj daryn. Nartxærdtæ istugmæ nal szymælydsty, fæ-læ ta çysyl fæstædær se zmæld acaxsta cæst. Fæquyzy, cydærdiddær u, uæddær.

—Ærlæu, cævyn dæl!—fæqær kodton fæstæg xadt æmæ uycy qærmæ læud næ, fælæ nartxærdty syf-syf ssyd. Bæræg u: fælidzy. Dzyxæj dzuryny sær dzy nicæmæn ual quyd.

„Dæng!“

Tobpy gæraxy qær qustæj næma fæxicaen, æftæ ærbajquyst çæxsnæg çælæsý ærdiag „...Mæ ædæar kuyd fæxæld...“

Kæsýn nartxory bælesty auonæj: zmæld dær dzy nal, unær dær. „Æmæ uædæ çæf fæuydaid? Æmæ jæn uynæg dær kuy næ kod-ton. Kuyd yl sæmbældaid?“ Rauyrdyg kodton obauæj. Fæcæuyn æræxtgaj, „kæd fælyvd qær uyd, kæd mæ sajgæ kæný“. Cægugæ nal—fýldær byrgæ, nartxærdtæ tænegdær ævzærd kæm sty, uymty.

„Uæddær cy uydaið uycy çæxæxst? Uædæ tobpxæxsnæg dær æxæm ræstdzævin kuy nikuy uydæn. Næl! Sajd u uyj. Au, kuyd ædzæm mard fæuydaid? Æmæ nyr æftæ gým-riy cyd kuy bakænon, ædylyjy sæft kuy fækænon, çæj lægzinad is, uæd uymæj! Kænæ cy zæhdzisty me'mbældtæ?—„Kæm-dær æj iu çammar dzæhæly mard nygkod-tæ“. Næj! Rast dyn kuy zæhon, uæd mæ næ fændy mælyn.

„Ex, cy ua, uyj uæd!“ Tobp æruadzyn ævvongæj smidæg dæn nartxærdtæ kæm zmælydsty, uycy tækgæ ran. „Kæcy dæ“—dzuryn nal sferæston, „cævyn dæ“—zæhgæ, dær nal sxaudta mæ dzyxæj.

—Ædtl! Cæj xudinað fæden, çæl—ævast sirvæst mæ qælæsæg æmæ jæn mæxi bap-ærston. Tobp axaudta færsyrdæm. Zæxxyll fædzuddæg dæn. Fæläburdton æm. Sxæ-cydtæn yl. Nal uyromy jæxi. Cæstyte bacynd sty. „Udægas ma u! Kæm yn sæm-bæld næmy?“ Ærbædten jæs farsmæ. Mæxi bycæu daryn. Sær bærzonddæræn mæ qæ-bysy, mæ cængtyl.

Mæ razy dærhæg læuuy urs koftæ æmæ moræ ipkægý çyndzgom çygz. Sau zældag kælmærzæn auyhdæg bazzad nartxory bæ-læyl. Dzygkutæ spyxoyl sty, cæsgom mærdon fælurs. Næma amard. Syndæggað ulæ-çy. Ængom æværd koftægæ riu khuybytgæ adary ulægægæ. „Nyr kuyd badyn?“ Æft-

særmý kænyñ rajdydton. Fælæ kuyd? „Uæda kæm fæcæf?“ Badyn æncad, cavddurau ædyly, badt—zæhæn kæd is, uæd æftæ „Næmyg kæm sæmbæld, uyj uæddær kuy zonin, tug ægær kuy fæcæua“. Bavnaly næ uændyn. „Myjjag kuy, rçhica, uæd cy zæhdzæn?“ Zyny mæm dzæbæx jæn cæsgom Mænæ khæmisænyl nyqqæbær tug, uædul tæ rædyvstyte. Dyuua cæstæg uaduly ærlæsæn kodtoj sygtæ. Iu dzy suang ærxæd dzæ dzyxmæ, uym fæcæxgær kodta æmæ dyuua byly astæu bancad, innæ cæsty kæ ronæg çæxgærmæ acyd, qusy bynmæ baxyst

„Uæd ta mæ don kuy uaid, kæd ma især dygon æræmbarid“. Don næj. „Uædæ næ myg khæmisæný dær næ sæmbældaid, uæd ma ulægæ ta kuyd kænidl!“ Mæ iu khuy aivæzton æmæ cyllæ kælmærzæn ærbajston Sydzytæn jæn uællag çar æserfton, me'nguyldztæg zæx ærkaxhton. Ærkodton dzj caldær armydzadzý kælmærzæný, ærcaræst ton æj kompressy xuyzæn æmæ jæn çydzdý nyxyl æræværdton.

Talynggærædtæ kænyñ bajdydta, „Kuyç uydzæn nyr? Bæx næj, uærdon, kædæm æ fæxæddzæ kændzýnæn? Rynçyn ædæjmag mæ khuxy kuy amæla“...

„Kæcæg ærcyd acy çygz? Cy fyðbyly! æj æræsta me namondæn? Uædæ dzæhæl dzu çj kæny, æxæmy xuyzæn dær næu. Jæ daræ dzæbæx, xærzævdyl. Moræ satinæ xærzkond ipkæ. Dyuaæ sau çhyndajy æm vætænæg badync zængtyl. Iu dzy çysy ærbyryd dælæmæ, zæng razynd zændzy xæ çæfy cur. Syndæggað, ænæzmægægæ æv nældton çhyndamæ, sxæcydtæn yl uældæ æræmberston æj jæn ipkægý fæçjægæ—„myj jag, æj æftægæg kuy fænå, uæd fæfærm uydzæn“.

Ævæddzægæn sydzyty uazal bandæv çæsgommæ. Cygz ærfdær nyuulæfyd, sæ çængtæ bazmælyn kodta. Sçyrdzæst dæt Ænqælmæ kæsyñ. Syndæggað cæsty uæ thyfældtæ rajgom sty.

Rakast çygz. Kastæn uædy ong dæ çygzma, uydtan ræsuð çæsgom, sæ ærguytæ, suang ma fyndzy færstæ ulægæg kuyd zmælydsty, uyj dær. Fælæ nyr Nyr dær kæsyñ çæsgommæ, fælæ ma dz uynyn ærmæst dyuua cæsty, ehau dyuuy cæsty, rast ædæjmadzy uycy iu nyqquy çj ækændzæn, æxæm dyuua cæsty.

Cygz mæm tarstxuyzæg skast, stæg uycy i tynd ækodta jæxi æmæ jæn khæxtyl alæuuy

— Cy dæ? Cy mi myn kænys?

Æz badgæjæ bazzadtæn. Ævibpajdy sdzurny nicuāl sfæræzton. Kuyddær æhda-
uaj cyllæ kælmærzæn mæ khuxy azzad æmæ
uyjimæ arxajyn.

— Ma tærš, tærsgæ ma kæn, nicy kæn-
nyn. Mænæ dæ xaudæj fedton æmæ dæ
rabady n kodton.

Cygz kæsy dzahyrdzastæj. Cæsty sygtæ
femæxstysty, uajync ænævhau. Nodzy nyf-
ælursdær. Dællag byl, suang rocho dær
ryzync. Æmbaryn æj — tyxæj-fydæj uyromy
ëygz jæxi nyrdiag kænynæj.

Rabadtæn. Bakhaxdzæftæ kodton ëydzdy,
rdæm. Cygz fæstædær ajsta jæxi æmæ fæ-
qær kodta:

— Ævvaxs mæm ma cu, nyqqær kæn-
dzynæn... — Nyllæuuydtæn mæ bynaty. Sa-
byrgaj jæm dzurny:

— Tærsgæ ma kæn, qær kænyny sær dæ ni-
cæmæn qæuy... — æmæ ta kuyddær mæ quy-
dyj nal ærcyd æmæ jæm bakhaxdzæf kodton.

— Ma mæm cu, dændagæj dæ baxær-
dzynæn! — Uycy nyxæsty ëygz axæm qæ-
læsæj zahta æmæ, rasf zæhyn qæuy, uyrnyd-
ta mæ — jæ lystæg urs dændægta jæ fænd
sæxxæst kændzysty. Nyxas kænyn mæ fæn-
dyd jëmæ, fælæ kuyd? Ævvaxs bacæuæn
næj. Tærsgæ kænny ëygz. „Afærson æj, uæd-
dær, myjjag, nodzy kuy fætærša, lidzynyl
kuy sbændæn .ua. Cy jyn sarædzynæn
uæd? IsGuy nydizæhæl uydzæn æmæ babyn
uydzæn. Stæj cy ü, uæddær cy mærdtag
u, cy mi kænny am, dzæhæl bydry? Æræu-
uændyn æj kænyn qæuy, næj gænæn“.
Zæxxyl ærbadtæn.

— Syrd næ dæn, tærsgæ cæmæj kænys...
fælæ ma myn zæh: myjjag, cæf fædæ, næ-
myg dyl anydzævd?..

Cygz mæm nicy sdzyrdta, jæ uælævd.
Æz æj cæmæj farston, uyj cyma jæxi, quy-
dyj dær uyd, fælæ jæ ferox, uyjau, sah-
dæuæj azzad, stæj jæximæ kæsynyl fæci.
Khuxta cyma sæxi baræj sistoj, aftæ ëygz
fevnældta jæ cæsgommæ, jæ særmæ, ær-
særftytæ sæ kodta. Khuxta afæstiat sty jæ
khæmisænyl, tug kæcæj zynd, uym, stæj
innæ farsyrdygæj dzygkutæj iu byndzyg
raxicæn, zæbulæj azzad. Cygz sæm jæ
cæsty zul sdardta, stæj mænne ænædzur-
gæjæ ærbakast.

— Hy, kuyd? — afarston ta jæ æz.

— Næ, nicy myn uyd, ævæddzægæn, dzyg-
kuty auad næmyg, fælyg sæ kodta... — nyxas

rajdydta ëygz, jæxi dzæbæxtæ kænny, mæn-
mæ næ, fælæ jæ koftæj dysmæ nymdzast,
arxajy jëmæ, cyma jyl bumbulitæ, jæ ærdu-
tæ nyxxæcyd, uyjau. Æz badyn zæxxyl.
„Uæu, mænæ mardærcyd! Nyr kuyd badyn!
Uæd ta lidzæd, kædæm æj fændy, uyrdæm.
Sylvællonau zæxxy xæbæcdzæj kædmæ bad-
dzynæn“. Systadtæn. Tobp mæ khuxy rajston.
Cygzæn ta jæ xuyz fæcyd. Sryzti. Æxsyzgon
uyd mænæn — ëygz ænæ aibpæj kæj baz-
zad, uyj. Fæqældzæg dæn. Sxudtæn, Cygzyl
næ, fælæ mæxiuyl, mænærquydy gæraxyl.
He nyr bynton starst ëygz.

— Styr xatyr dæ kuryn, xæstæg mæm ma
cu, kænndm mæ dzxy dzag nyqqær kæn-
dzynæn... Uærtæ ëyndzæssæg fæcæjcydy-
stæm æmæ næ bæxtæ fætærstysty... Sæ iu
uærdonæj feuzhd æmæ æz dær jæ fædyt
nartxory raoydtæn æmæ ardæm ærbadzæhæl
dæn. Mæmbældtæ dær agurynmæ racydysty,
nyrtægka sæ ardæm qæuy... — Uændon qæ-
læsæj bærgæ rajdydta dzurny ëygz, fælæ
kuyd fæstæmæ ærxæcgæ fæci jæ nyxas. Ara-
sti æmæ uærtæ fæcæuy fæstæmæ fæksæ-
fæksæ kængæ. Bauædtæn jæ fæstæ. Cygz
tyndzy razmæ. „Nyr kædæm fæcæudzæn
æxsævygon?“ Raxyzti uymy æxsentyt fæn-
dagmæ. Dyuærdæm ækstæytæ kodta æmæ
færsti cæxgærmæ.

— Je, xorz ëygz, fælæu ma, æxxæst ma
mæm iu nyxasmæ bajqus! Biræh kuy uain,
uæd dæ afonmæ anyqqurydtain. Kædæm
tyndzys æxsævygon iunægæj? Kæd dæ isty
æxxuys, myjjag, qæuy...

Cygz jæ cyd fæsyndægðær kodta, fælæ
uæddær cæuy.

— Æz dæ uyjbærc xatyr kuryn... æmæ mæ
mæxi bar nyuuaðd, nyrtægka mæmbældtyl
sæmbældzynæn...

— Cæj, uædæ, fændarast fæu, ha mænæ dæ
kælmærzæn axæss, fændagyl suazal uydzy-
næ. Cygz ærlæuuyd, lystægðær mæm ræ-
kæstyta kodta æmæ ta dzury:

— Ærævæ æj uym, sisdzynæn æj, dæ-
xædgæg fæstæmæ azdæx.

Cysyl ta jæm fæxxæstægðær dæn. Kæsyn
æm æz dær. Talynggærdættæ, jæ cæsgom
mæm dzæbæx dær nal zyny. „Myjjag, ta kuy
fæcæuæg ua“. Ærlæuuydtæn mæ bynaty.
Kælmærzæn atymblytæ kodton æmæ jæ ëygz-
mæ fæxston. Æxxæst næ baxaud kælmær-
zæn. Cygz æm razdæxt, cæugæ kælmærzæn
mæ kænny, kæsgæ mænne. Æz æncad læ-
uyn. Uycy tarst xuyzæj kuy cyd ëygz, uæd

mæxi nal bauyrædton æmæ nyxxudtæn. Čygz ta fælæuuyd.

— Ma tærs, ma, mæ bynatæj dær næ fezmældzynæn, calynmæ kælmærzæn sisaj, uædmæ. Fælæ ma dyn nodžy zæhyn: æz dæu iunægæj næ auaddzynæn, mæ særmæ axæm quydtæg ne'rxæsdzynæn. Cu mæ razæj, kæd mæ xæstæg mæ tærs gæ kænys, uæd. Æz dæ fæstæ syndæg gaj cæudzynæn.

Cygz kælmærzæn sista, jæxi dzy ærbatyxta, iu chustug alæuuyd, stæj ta fæcæuæg. Fyddzadžy xuyzæn nal tyndžy, —syndæg dær.

— Myjjag, iskuy fændagyl bardžytyl kænæ fistæg cæudžytyl dæ cæst kuy sxæca, uæd iu myn qusyn kæn, kænnoð ævibpajdy iskæjy khuxtæm kuy baxauæm... — Čygz cæuy. Æz dær mæ nyxas kænyn. Cæuyn jæ fæstæ, uædæ jæ iunægæj kuyd auadzoni! — Tægkæ tas ran cæuæm æmæ cy væjy, kuyd væjy... æv-hau stæm næ dyuuæ dær dzæhæly sæfynæn. Æbpyñ macy, fælæ rast cæuægyl kuy fem-bælem, uæddær næ jæxicæn fætærsdzæn æmæ nyn isty zian skændzæn...

Cygz jæ cyd nodžy fæsyndæg dær kodta. Æxxæst æm næma baxæddæ dæn. Ærlæuuydtæn æmæ jæn æftæmæj dzuryñ.

— Čæj, tahddær acu, ægær syndæg cæuys æmæ dæ fæcæj-æjjafyn, ajrox mæ væjy kuyd badžyrdtam, uyj.

Uycy nyxasmæ čygz ærlæuuyd, je'rgom mæm razdæxta æmæ zæxmæ kæsy. Æz dær læuuyñ.

Ævibpajdy jæ sær fæbærzond kodta čygz, uændon kast ærbakodta æmæ mæ færsy:

— Aibp ma uæd—cy dæ, am cy mi kænys?

— Zæxgæs dæn, mænæ xuytmæ qaqqæ-nyn.— Nal ta fælæuuydtæn, syndæg gaj fæcæuyn.

— Racu ma ævvaxsær! — nodžy uændon-dæræj dzyrdžy čygz.

Bacydtæn jæ curmæ.

— Čæj nyr de'zærtæ xorz! — Mæ khux fædarh kodton čygz mæ. Uyj dyuuæ khax-džæfy akodta fæstæmæ æmæ zæhy: —

— Ærædžyauy xorzæx dæ uæd!

— Mæ axxos næu, lidzæg lægmæ „ægas æu“ kuyd dzyrdžy!

— Čæj, dy dær myn zæh či dæ, uyj, dæ nom, myn uæddær bacamon... Čægæ ta kædæm kænys?

— Æz dyn iu xadt zahton, kæd uyj bærc rox zærdæ næ dæ, uæd.

— Uæd ta cy mi kænynmæ, qavys, uyj æm zæh.

— Mænæ dzæhæl bydyry fys biræh kuyd kæsa, æftæ dæm kæsyt æmæ dæ læuuyñ.

— Næ, æz biræh næ dæn, kæd dæm næ cuqqajy skhuyd khædzily xuyzæn kæsy uæd rædijys. Xærziftong sylgojmag. sudh æmæ ændaximæ fæcæuy...

Nyxæstæ kænæm, fælæ uymæj cy! „Fænd džy bæstæstæu cy dzængæda cæhdæml æm bisæxsæv! Isty særfat qæuy, kædmæ an džiudžystæm?“

— Nyxæstæ dardyl cæuync, čygz, fælæ ægær ærædžy kænys... Ci dæ, kædæm cæuyn!

Cygz myn zahta mæ qæuy nom. Mæx nal bauyrædton æmæ mæ dzyxy dzag ny kæl-kæl kodton. Nal æncajyn mæ xudynæj Čygz ta styxst, starst æmæ mæm džiux kæsy.

— Cæuyl xudys?

— Kuyd næ xudon, næ qæu uærtæ in-nærdygæj is, dy ta mæ zyhuymmæ fændæg tyl raxuydtaj..

— Sajgæ mæ ma kæn...

— Sajgæ dæ cæmæj kænyn, fælæ cyñ, radžur-badžur kænynæn æhhæd næu...

— Cy zæhynmæ qavys, darddær mæm læ, zæhgæ, æmæ ta čygz jæxi fæstæmæ ajstæ.

— Ard dæ xædzaryl, nicy zæhynmæ qæ-vyn, am cy džiuxæm, sælxærtæ, myjjag, kuy næ stæm, isty særfat skænæm, kænæ cæugæ kænæm, kænæ isguy ærbynat kænæm...

— Cy fænd dæm is? — færsy mæ uyj.

— Komkommæ dyn æj zæhyn: æxsæv qæu mæ acæuyn ædylydzinad u. Isguy nyl fændagyl isty bællæx sæmbældzæn. Com memæ racu, dælæ čysyl faldær myn is xal-ahud æmæ axsæv uym ærfysym kændžy-stæm... Ci zony me'mbal dær uym uæ... Uædmæ kæd dæuæn dær de'mbældtæ zynig-koj..

Cygz nicy dzury.

— Čæj, kuyd dæ fændy?

— Uæddær džuabp næj.

— Uæd ta myn dæxædæg isty bacamon.

Nicy ta dzury čygz. Nyr æm ævvaxs dæj qusyn jæ susæg kuyd. „Aj mard ærcy næu!“

— Mad dyn is? — zæhgæ, mæ afarsta ævibpajdy.

— Amard mæ mad, farast azy myl kuy cyd...

— Dæ madæj myn rasomy kæn.

„Ruxsag u, mæ mad. Nyr xosdzau læg stæm, 12 azy racyd dæ amardæj æmæ myn nyr...“

dēuaj rasomy acy aenazongā čyrdžy xuy-
zān kadyl niči dary—"quydytylfādēn. Uy-
cy saxatmā čyrdžy nyxas ajrox, mē mē-
guyr mad mē cāstyty raz arlāuuyd.

— Mē mady stēn, xorz dē suazāg kēn-
dzynān.

— Suazāg kēnynta ta cy xonys?

— Cy kuy zāhaj, uad mē xalahudy nart-
xory kērdzyn is, iu xarbyzyr dāg — minas
kēn, cas dē qāuy, uijas. Xuyssāntēj uyj
bārc rāvdz ne stēm, fālē myn durtē
axām syntāg is, axām, jē uālē qāmpyn
lystān, amē cy fāndy chātdžyn syntā-
gāj dār xuyzdār u... Čāj uadē cāuām,
kānnod nē xēj rādžytē kuy fenoj am, uad
fētārsdzysty sēxican.

Čygz ma iu chustug aquydy kodta, stāj
sdzyrda:

— Čauyn, dē uazāg dēn amē dē kuyd
fāndy, aftē kēnl

— Aftē uāndon kuy uais, uad ta dām
či xācy, afonmē dār dē aftē bakēnynta quyd.
Razdextystēm fēstēmā. Čāuām. Ērgo-
māj bakēnynta nē uāndyn čygz mē. Dzu-
ryn dār. Myjag, ta myn lidžynyl kuy nyxxā-
ca. Čygz dār xadtēj xadt jē kēlmērzanj
bynēj ārbakāsy amē nē cāstāngas kārē-
džijl kuy anydzāvy, uad ta jē cāstyte
zāxxy acāvy.

— Čāj, "čygzāj" dām kēdmē dzurdzy-
nān, dē nom myn uāddār bacamon.

— Bobo, mē nom, kēd dē aftē āxsys-
gon qāuy, uad.

— Nē, rast nē zāhys. Bobo nom dē-
uyl nē fīdāuy.

— Čāmnān dām aftē kēsyt?

— Uālē nē syxāgty us dār Bobo xuyj-
ny amē uyj aftē dyndžyr u, amē ustyte
mārcdžygojy kuy fēcāuyn, uad uymān
xican uārdon sifyndžync, gujffājy āndē-
rān ārbādān nāl vājijy. Dy ta cācāg iron
čygz, nārāg astēu qāstālvāst.

— Nē zonynta, mē nom āvērāg mēxā-
dāg nē uydtnān.

Nyxas uyl axican. Čāuām. Čāst raz-
vāndag dzābāx nāl āvzary. Čāuām fār-
sāj fārstēm. Fāndagāj uāddār fārītasēn
nēj. Čysyl iuvārsty či bauajy, uyj ta jāxl
skhuyry nartxory bālāstyl amē ta uad
fāndagmē ārbaxizy. Čas ma fēcyaigkam
aftē gobijē, či jē zony, fālē čygz āvīp-
ajdy zāxmē baxaudta. Fālēburdton am
sē, jē congyl yn fāxācydtnān.

— Isty nyddzavtaj?

— Mē cong myn suadz... Nicy nydzav-
ton...

Jē koftē āsārīftyē kodta amē ta cā-
uām. Baxāddāz stēm mē xalahud kām uyd,
uycy obaumē.

— Dē bon dē uad, mē xalahud qal
kuyd nē uaj, cārgē cārēmbonty dām acy
afon ajxuyzān uazāg nikuy ārbacyd.

Uycy nyxasmē čygz jē mid bynaty fē-
lāuuyd amē mām ārbakast.

— Čāj, kuy ta nylāuuydtāl Tārsgā ma
kānys?

— Kādēm fēcāuīnag dēn, kuy tāron
uāddār. Čāuylnē dzuraj dy dār, axām
ānaxuyr uazdžytē kāmē cāuy... Kād ma
mē fondz āfsymārēj īsgāmen iu nyxas bā-
fērāzon, uad yn zāhdžynān uycy iu dzyrd,
stāj mēxi māryn dār nē zonynta...

— Amē dyn fondz āfsymāry is.

— Fondz. Sē iu čekajy kusy...

— O, fondz āfsymāry kāmē is, uyj
amondžyn u. Čysylāj axām xabar fēquyston:
fondz āfsymārēn sē iunāj xojy iu lēbpu
āvāndonājy āskhāfta. Uydōn āj fāstē āsyrd-
toj. Ērcaxstoj jē amē jē nyrgāvstoj: sār
amē guyr xīstār āfsymār ājstā, jē dyuuyē
khāxy amē khuxy jyn innē cybpār āfsymār
bajūerstoj.

Ērlāuuydystēm xalahudy raz. Ēz tobp
ādtjā fēuāhtom, xāndāz āg uym smīdāg
dēn. Racaguyrdton donxāssēn avg amē
fēstēmē rābyrydtnān. Kāsyt mē nāuān-lag
čygz mē! Tobp rajstā amē jemē ārxājy.
Ēvībpajdy fēguyrysxodēn. "Čymā cy kē-
nyntmē qāvy? Macy sfānd kēnād! Tobpy
dzyx zāxmē khulāj mē'rdēm ārst. Nyr
mē am kuydzy mard kuy nykkānā, uad
uyl kady zārgē skāndžysty, mānyl xudi-
nādžy cāhd. Či bārāg kēndžēn, āz xuy-
cauy rāstēj bābyn dēn, uyj? Au, āvzārāj
jyn kuy nicy fādēn, jēd cāmēn? Nēj,
axām mi ārrā ādājmag bākāndžēn. Avg
mē khuxy, āftāmāj lēuuynta jē rāzy. Kā-
syn am ādzynāg, uyj dār mē jē cāsgom
nēzdaxy. Nēj, dzāhāly sty mē quydātē,
kuyd bākāndžēn uyj!"

— Ha, mānā dyn don amē dē cāsgom
ārxāxs, dē khāmīsāntyl tug nyqqābār,
kāmēdār āj nyxxāftāj... Ha, uad ta dyn
āz mēxādāg ārkāndžynān... aftē xuy-
dār uydžēn, don nām zānār u.

Čygz tobp xalahudy āncōjag bābpārēnā,
jāxādāg jē cāsgomyl fāxācyd, "uēu, mēzē
myl cy bon ārkodta," zāhāj, jēxi nyddzavtaj

zæxxyl æmæ jæ dzyxy dzag nykkuydta. „Mardærcyd næu, nyr aijmæ arxajyn“. Avg iu fars æræværdton, jæ cury ærbadtæn, jæ særyl yn sxæcydtæn. Xækhuyrcdzæj kæuy çygz. Xatyn æm „bancaj“, færsyn æj „cy-kodtaj“ — nicy mæm dzury. Rabadyn æj kodton. Jæ rocho jæ uærdžytly æræværdta, cæsgom khuxta bambærta æmæ aftæmæj bady.

— Cæj, æhlæd fyðæbônæj mar dæxi. Syst, æz dyn dæ khuxtyl don ærkændzy-næg æmæ dæxi æræxs.

Cygz ænædzurgæjæ jæ khux 'ærbadarh kodta avgmæ æmæ ta kuy zahton — don æz ærkændzynæn, uæd festad.

— Mæximæ myn æris, syvællon, myjjag, kuy næ dæ, kuyd myn lægkad kænaj.

Radton æm avg. Æræxsadta jæxi.

— Xisærfænæj næ ma raqast kæn, Bobo, iu kæddtdæj byzhuyr mæm uydi æmæ myn uyj dær uyrtytæ kædæmdær fælastoj... — Cygz sista fyndzy kælmærzæn æmæ uymæj jæxi uælægaj særfytte akodta.

— Kæd æxhomag dæ, uæd nartxory kærdzyn æmæ xarbyzy 'rdæg... eblahuæ, midæmæ!

— Buznyg, nicy mæ kæuy.

— Æfsærmý ma kæn, kæd dyn stondžy u, uæd. Æz dær ma dyn axxuys kændzy-næn.

Næ bakuymda xæryn. Æz ta bacyd-tæn xalahudmæ. Arxajyn. Lystæn badzæ-bæxtæ kodton, nymæt racaxton. Kærc qæm-pæjdzægtæ. Uyj dær særfton.

— Bobo, mænæ dyn, mæ xur, xædzar, særmagond syntædzimæ: gobany bæsty ly-stæn, prastiny bæsty chæx khuymbilæj nymæt, kærc dyn qæddzuly bæsty, bazæn ta dyn nartxory qædty kuyris. Xuyssæntæ čhizi sty, fælæ ænæuyj, mænæ adæjmadžy či fækhæmdzæstyg kæný, axæm fosæj dzy nyvon-dæn dær iu ne sardžynæ.

Cygz ucy nyxasmæ sxudt, fælæ uajtahd jæxi fæuyrædta.

— Am mæ 'adz, nicy myn u, særdygon æxsæv biræ næu, stæj kæd næxiontæ lsgæ-cæj znygkoj...

— Kuyd dæ nyuudzon, uazalæj amæl-džynæ am, dymgmæ. Bacu, bacu æfsærmý ma kæn, sylgojmægtæ lægty æfspajdyl næ færvæssync, fælæ mæ khux kuyd amydta, aftæ dyn xorz uat bakodton.

Barasti čygz xalahudy 'rdæm, cyma axæst-dommæ çæuy, uyjau. Baxizæný raz fæstæ-

mæ fæzdæxt uyngæg qælæsæj læxstæ gæ-nægau sdžyrdta:

— Æz dæ mad, dæ fyðy uazæg, ma mæ fæxudinag kæn.

— Ma tærs, æz æj koj dær nlkæmæm skændzynæn...

— Cyne skoj kændžynæ? — Sont farst mæ akodta Bobo.

— Axsæv am bazzadtæ, uyj...

— Uyj ta dyn cy nyxas u?

— Uyj ta uyj nyxas u, æmæ axæm adæm tæ biræ is, æmæ syn æz kænæ dæxædæj kuy radzurigkam, æxsæv bonmæ dzæhæ bydyry čygz æmæ læbpy iumæ bazzadytæ, zæhgæ, uæd uydi, — næ, uæddær quydta sæcæg kænigkoj æmæ sæ chammar ævzæg tæn sæ bar sæxi suadzgykoj. Æmæ dæ kæd aftæ fændy, uæd am uydta, uyj æz nlkæ-mæn zæhdžynæn... aftæ næ zæhys?

Bobo istumæ nicy sdžyrdta, stæj æz džiau æfsærmý gænægau bakodta:

— Næ, æz ænder cæmæjdær tarstæn...

Čygz bacyd xalahudmæ. Cæjdærtimæ æxajy. Ci zony jæ nog „xædzar“ jæ zærdæmæ næ fæcyd. Æz ærbadtæn xalahudy raz čygzgmæ mæ čhylđym syzdæxton — myjjagi æfsærmý kuy kænæ.

— Dæ xædzar čysyl u, fælæ dzy læg jæxi dær ne 'sardžæn, — dzury čygz cæmædærtimæ arxajgæjæ. Æz festadtæn, xalahudy khæsmæ bakhædzæf kodton. Čygz nychæxaxst kodta. Xalahudæj jæxi rapærsta æmæ qæbysæj-qæbysmæ festæm.

II

Mad æmæ čygz — binontæ. Iunæg qudžy xicau. Xæxbæsty uyd ucyx xabar. Qug læ-ry xædzarmæ ne 'rcyd, kæmdær qædy baz-zad. Cæuyn æm quyd agurymæ. Fælæ či? Mad æmæ čygz acæuoj? — æmæ uæd xædzary ničual bazzajdzæn æmæ xædzar dær... cy væjy, kuyd væjy — biræ ænæcæst-uazon adæm xadtæj-xadt fyddæragæn mltæ dær kænync. Čcyd čygz qudžy aguræg. Biræh mæguyr æmæ qædžy ne 'væ-ry — isguy qugyly kuy rambæla, uæd ma mad æmæ čygzgmæ cybpærkhaxygæj bazzajdzæn qulon gædy æmæ uyj dær syljy qæstæ næl fæuydzæn.

Izærygon næ, fælæ æmbisbon dær næ fæ-cæuy čygz qædmæ iunægæj. Čygz qædmæ iunægæj? Uancon næul Xæxbæsty ægas kom kærædzijy zonyne lægæj, usæj, ænæ-

zongæ adæjmagyl dzy næ sæmbældzæn qædy dær. Fælae kæcy fændy nælgojmag uæd, iu jæ xærz xæstæg ma uæd, ændær nælgojmagtæg cy uældaj is.

Cygz acyd qædmæ — gug aguræg. Æmbal kæj akodtald! Dard cæuynmæ dær næ qævyd. Fælae iugær qæuæj kuy axyzt, qædgærædty kuy asgærsta æmæ uym kuy nicy ssardta, uæd „æxxæst ma uym dær kuy basgarin“ — zæhgæ, aftæmæj adard. Ærtalyng yl is. Mad ænqælmæ kast xædzary. Qudzy mæty ædtjæ ma jæ tas bacyd jæ çygzæn. Fælae cyl jæ xuyzdær xos — dzynazyn. Jæ syxag — qæuy æxsævnyjjau, isgæj fosy fæstæ biræ çl fæxad, axæm, ærcæuægkag 29 azdyd læbpu. Usy kæuynmæ qusyn kuy næual fææzta, uæd acyd uyj dær aguræg. Qæuæj iu dzævgær kuy auad, uæd fedta qudzy qæumæ ærbacæjæcugæ. Fælae fæstæmæ nal razdæxt — çygz isguy kuy fætærsa, myjjag, zæhgæ.

Cygz istugmæ qudzy mæty adærgæj nicæmæj tarst jæxicæn. Fælae ægær kuy adard, uæd nal uændydis. Fæstæmæ razdæxt æmæ cæugæ nal, fælae jæ tyx, jæ bon cy uyd, uymæj tyndzyn bajdydta. Caldær xadty axaud pyxsty, bælasu khaliute jyn jæ cæsgom nychæhærræmyhstytæ kodtoj. Udajstæj uad çygz, calynmæ jæ nomæj qær fequysta, uædmæ. Bazydta fyjjauy. Sæmbældysty. Fyjjau zahta, gug qæumæ kæj bacyd, uyj, çygz bacin kodta æmæ sæ dyuuæ dær qæumæ ærbacydysty.

Uyj dyn mad æmæ çydzj xabar. Disagæj cy is am? Radzur acy xabar iu nyrygkon skholadzauæn. Kæronmæ dæm qusgæ dær næ bakændzæn, çl zony xuyssæg dær ma jæ 'rcaxsa. Rast u! Æmæ quydtag uuyj kuy bazzadaid, uæd ma çl zony afonmæ dær qudzy dyuuæ donqæj çysyl khuy-myxçyxtæ axsid mad, çygz dær ma iu khord bonty kæstyxtæ kodtald jæ mxyuzyæn læbpu-tæm jæ cæsty zulæj, (mæguyr çygzæn dær zærdæ is!), stæj çyndzy dær fæcydaid. Uæd ma gædy dær khonajyl syllyj fæstæjæ byltæ sdærdtaid. Fælae usy xævæn jæ rajsomy syxag us jæ fondz qudzy kuy raskhærdta qomgæsmæ, uæd fyjjauyl fæmbæld æmæ jæ afarsta:

— Dyson ta dæ dygærdydzj cy afon ærbaskhærdtaj? — æmæ jæ khux jæ dzyxmæ fæcæresta, nyççyr-çyr kodta.

— Dygærdygz næ uyd. Kæriony gug ædtæ bazzad æmæ jæ ssardton, — zæhgæ, dzuabp radta fyjjau.

— Tug nyuura nyrz çydzdytly... æz ta aftæ ænqældton nyr ma dygærdygz u...

Fyjjau yn fyddzag jæ nyxæstæ æræm-bærsta, stæj fæguyrysxo, fæstæmæ jæm fezdæxt:

— Cæj dygærdydzj koj myn kænys, cæ?

— Æ, gædy ruvæs, jæxi ænæmbaræg kuyd skodtal — Cæj dygærdygz? Kæriony dykhaxygz dygærdygz, dyson æmbis æxsæv qædæj kæj ærbaskhærdtaj, uycy syrkuadul dygærdygz, jæ rustæ dær ma nyttydta, mæguyr...

Fyjjauæn uycy saxat jæ raxiz khux uycy kojgænædzj æfsæry khædzyl kuy asastald, uæd „æuuu“ dær næ zahtaid, — jæ galiiu congæj ma cyrt samadtaid raxiz khuxæn... Fælae uymæj cy rauajdzæn!

— Mardæj, ægasæj kæj uarzys, uydon xatyr bakæn æmæ axæm æbualh nyxas ma, ajtau. Uyj mænæn mæxi xojae uældaj næu, dy qazgæ kænys, fælae iugær adæmy dzyxy kuy bafta, uæd... — zæhgæ læxstægænægau fæci jæ nyxas fyjjau.

— Mønæj ma tærs... Nalat stut symax.. xorz fænd yn æræmysydtæ.

Fyjjauæn jæ bon nal baci uycy nyxastæm bajqusyn. Usy uym fæuahta æmæ fosy fæstæ racyd.

Izæry qæumæ æxxæst næma ærbaxæddæ — xabar æm qædmæ ajquyst, dzyrdtoj jyn æj syvællædtæ. Qæuæj ta ma jæ çl næ zydtal

Cygz jæxi maryny ong ærcyd. Kuydta, dzynæzta. Mad innæ axæm. Læbpu somy kodta zæxxæj, xoxy karzdær dzuærdtæg, xuycauæj. Næjl — Nikæjy wrynnydta. Uædæ cæmæj ravdystaid jæ ræstdzinad! Æbpyñ fæstæg bacyd dzuary lægmæ æmæ jæm batxatyd:

— Cy dzuaræn kuvys, uyj xatyræj dæ kuryñ ævdisen lægty cur myn dzuary xuylyf ard batxæryn kæn... Uycy sidzær çydzj ma 'sænamond kæn...

Dzuary læg fyddzag jæ midbylty sylvax xudt bakodta, stæj ærfguytæ felxyhæn sty.

— Dzuar, mæ xury çysyl, dzæhæl qædty cy çhizidzinædtæ ærcuay, uydon æxsny tyxxæj næu, fælae axæm uynaffætmæ mænma ma cul

Cy 'royd uyj fæstæ? — Nomy dissægtæ. Çygz jæxi khædzæxæj æbærsta æmæ jæ æxsærdzæny don kæcy dury byn banygædta — acu æmæ jæ dy agut, jæ mard dær yn nal ssardtoj. Mad dær acyd jæ çydzj

fæstæ. Uyj khædzæxmæ nal fæcydi, iu raj-
som innæ bonty xuyzen radzy, nal festad.
Qug ænædyhdæj uasdy karty. Cidærtæ kuy
bacydysty xædzærmæ; uæd fedtoj: acy xadt
Kæriony sau særbædten særyl nal uyd, xur-
xy narægy l ærtxst...

Ærvadæltæj cidærtæ zahd samadtoj fyj-
jæuimæ. Mad æmæ ðygzæn tærihæd kæny-
ny tyxxæj uyj bærc næ, fælæ — aul — „myg-
kag sty æmæ sëm isci uajdzæf kuy 'rbab-
para, uæd tal“ Fyjiau iu bon jæ fosy dzug
askhærdta, ðygz jæxi kæcæj æpærsta, uy-
cy 'rdæm. Uym khædzæxy ryndzyl fæbad-
ti, biræ fæserfta jæ nymæt xudæj jæ cæ-
sty syg. Izæry ærbaskhærdta jæ fos, fælæ
æxxæst nal baxæddzæ qæumæ. Fembæld
qæugæron dzuary lægy l, ærlæuuyd jæ ra-
zy, æryværdta jæ. Raskhuydta jæ uæjlag ny
mæty quyrbos, lædzy khæxty byn æræb-
pærsta nymætæ æmæ mæstyjæ, fælæ sabyr-
gaj badzyrdta:—Ha, mærdty biræh, æjsut mæ-
næ uæ nymæt. Myzd uæ næ domyn; fælæ uym
næ bæhævvad khæxty myzdmæ; dyuæ
ærtihjæ kæj fæsjædta, uydyn myzdmæ ærfæ
kæny: uycy ðydzdy rast udy tærihædæj uæ
cærgæ-cærenbontæm leg ræhmæ ma racæ-
uæd, uæ skhættæj ueryçcy uasyn ma ual
ssæuæd, fændyry cahd æmæ uæ zarædzy qær
makuy rajquysæd æmæ uym mænæ acy dzug
nist æmæ xærnægæn baqæuæd...

Dzuary læg lidzynmæ fæci. Fælæ ma uæd-
dær jæ qustyl uadi fyjiauy ælhyst... „Zæx
uæ byny askhuyjæd, zæx“... „Uazæg uæ
khæssærej ma baxizæd“...

Acyd fyjiau. Dzuary læg tarst xuyzæj
smidæg qæuy nyxasy æmæ adæmæn raxa-
bar kodta.

Fælæ qæu ta? Fyjiauy ælhyst kæmædært
baqardta. Fæzyndi guyrxkogændzytæ, fyj-
iau æxæm ni bakodtaid, uuy l. Uydys iu stæm
cidærtæ, ðygz æmæ fyjiauy cy dam uyd, uyj
byntondær kæj næ uyrnydta. Fælæ
æxæmtæ çysylær uydysty. Innættæ dzyrd-
toj: „Çygz æmæ læbpu æmbisæxxævmæ qæ-
dy bazzæjoj æmæ uydyn 'xsæn macy 'rcæ-
ual — uyj ta kuyd“... „Uæ, kuy nicy uyda-
id, uæd ma jæxi æxsærdzænmæ ta cæmæn
æpærsta, jæ xædzary jæ niçi uaxta jæxi
maryn... fælæ... aftæ... oma maçi mæ fe-
na“... — zæhgæ, æftydtoj kærdæzjij nyxasy l.

Qæuæn zæx sæ byny næ askhuyd, fælæ
uæddær fyjiauy ærfæ sæ zærdæty rudzgy-
tæj iuy sæxgædia æmæ kæmder talyndzy
nyynyhuyl. Ajrox væjij, fælæ isgæmæn

xizænuatæj jæ'stur kuy raxauy, jæ jæ syvæ
lony khux fænyçy kuy basudzy, uæd ta
ærmæsync, uæd ta uycy binonty æbual
sæft sæ cæstyty raz ærbalæuuy...

Radzy uyd acy xabar, çysyl ma kuy-uyd
tæn, uæd ærcyd uyj næ komy qæutæj iuy.
Æmæ nyr me'mbal çygz xalahudmæ tæ-
gæ-rizgæjæ kuy bacyd, „ma mæ fæxudmæ
kæn“ — zæhgæ, myn dondzæst æmæ kæuyn
qælæsæj kuy læxstæ kodta, uæd mæ zæ-
dyl ærbalæuuyd.

Cy mæguyr dæ, sylgojmag! Nyr Bobo mæ-
næj cæmæn tærzy? Oma, æz, nælgojmag
ærmdyxæj tyxdzyndær dæn æmæ mæ bøn
bauydzæn jæ bafxæryn? Fæon æz tyxdzyndær,
fælæ tyx æfxærynæn u, adajmag dyn
znag kuy næ ua, kuy nicy dæ qyg dara, uæd.
Mæxtæn xuyzdæry tyxxæj? Æmæ uæd innæ
ta? Iu xadt qædæj æxsærtæ ærbacæjxæstoj.
Qæugæron myn sæ falæsyxag læbpu bajsta.
Uyj tyxdzyndær uyd. Qyg myn kuyd næ uyd
uyj! Cybpar æmæ ssædz azy myl'acyd — uæd
dær mæ næ rox kæny. Mæ bon nicy uyd
ærmæst næximæ mæ bacydæj mæ kuyd raz-
dær baxæddzæ. Mæ fydy mad alæbårdta
uycy læbpuj madmæ, uystytæ fæxy l sty,
lægtæm dær biræ nal baquyd.

... Biræ cydærtæ feny adæjmag jæ cardy...
Biræ nyvtæ nyværy cæst zærdæjy. Uydyn
alyhuizon æxtædtæ sbijync, quyna dær syl
sxæcy, khord dzy xælgæ dær fækæny. Fælæ
ta mænæ fæzyny iu æxæm xabar, uæd
ta æxton rajxæly æmæ uycy æværd nyvæ-
tyd æjçyrtæm bafty nodzy, iu, æxton tærzy,
æljivy innæty, quyna kæuyl sxæcy, uydony.

III

Çi zony, ma istytæ ærlæuydaid mæ zæ-
dyl, fælæ ænæqælgæ ævibpajdy Boboj
chæxaxst kuy fequyston, uæd festadten
æmæ aftæmæj qæbyçsæj qæbysmæ festæm.

— Cy xabar u, cy dyl ærcyd?

— Uærtæ uym... mæ cury cydær syzmæ
lyd... — æræddziau mæm sdzyrdta Bobo.

— Ævæddzægan myst lystæny bazmælyd.
Ma dzy tærz, — uazæg dæn-iu zæh. Acy
æmæ sxuys, kæd ma dæm ærbacæua, uæd
uym nyværzænæj qama rajs æmæ jæ adzæ-
læj stærsyn kæn. Qær iu mæm kæn, kæd
tærsaj, uæd.

— Æmæ dyn dæ nom dær kuy næmæ
zonyn...

— Bedto mæ xonync adæm...
Bacyd ta Bobo xalahudmæ. Æz tobp

mæ khuxy rajston æmæ obauy alfambļaj azyldtæn. „Myjġag, dzæhældau xætdžytæj isdži bar ænæ bary auylyt kuy ærbafta, uæd mæ mæxædæg cy fændy on, fælæ žyžyl istry kuy 'rcæua, uæd xudnag æmæ ærdiag“. Ærbadtæn xalahuudy fæstæ obauy sær. Šyndægkaj ta qudytæ byryn bajdydtoj. Æmæ uædæ ændær cyl Kusæn, xiir-xævsæn nicy is, fynæjgænæn næj.

— Nyr acy xabærdtæ Aslænbegæn radzur... Cymæ cy zæhid? — færsy mæ iu qudy. Aslænbeg mæ cury næj, fælæ mæxædæg, mæ innæ qudyd dzuabp dædty uyj bæsty. — Cy zæhid! Næ jæ bauyrnid dæ nyxas. Ædzærag bydyry, nartxærdty 'xsæn æcægæn žyžimæ æxsæv bonmæ bazzaj! Næj! Næj, næ dyl bauuændid.

— Hy, æmæ zæhæm — bauuændyn æj kodtaj, bauyrnydta jæ dy dyn kuyd radzyrdtaj, aftæmæj... Uæd ta?

— Uæd dyn zæhid: „uædæ. dy læg næ dæ, æmæ dyuæ žyždy bydyry iu æxsæv næ, fælæ afædz kuy bazzaj, uæddær žyždytæ æmæ žyždytæ.

— Axæm nyxas zæhyn Aslænbegæn dis-sag næu, fælæ læg ta cy xony?

Læg — jæxi xuyzæny. „Amaldžyn“ adæjmadžy. Assyæ Cæcænæm jæ khuyt ænæ basgargæ nal fæci. Zony cæryn adæmimæ. Biræ zongætæ jyn is Mæqæly dær. Uazægdžyn ærdær. Æcæg jæ uazdytæ fylldær xadt æxsævygton fæžynync, sarhy bæxtyl. Uæzdan, kady særyl xæcæg u Aslænbeg. Jæ uazdyty iunægæj nikuy auadzy, jæ kæsgon sau bæxyl abady æmæ cæuy sëmæ. Biræ khuyritæ bazzaj jæ zongætæm. Gutony fæstæ jæ niči fedta cæugæ. Æmæ saumær syždyty dzomsimæ cæuyn cæj lægdžinad ul Æcæg æj iu xadt fedtoj bydyry — sarhy bæxyl badgæjæ skhærdta gutony bæxty. Cæryn zony Aslænbeg. Dy-uæ bæxy arhæj balxædta 'xud buxajrag uædzærmæj. Disædžy uældzærm: burdzalyg khæbældžyg, cyma jyl xalas raxæcyd, aftæ khæbældžydyž kærædtæ ævžistau ærdtyvync. Ron æmæ qama cy! — fælæ zængbædtænty gæržytæ sau nikæcæj darync — ævžistæj æcgæd sty, ærmæst zændžy narægæj dælæmæ cy gæržytæ ærzæbul, uydton žynync žysyl saudær, fælæ biræ næ — sæ kærædtyl ængulydzy dærhæn ævžist ævžægtæ. Cy biræ dzuryš? „Æž læg dæn, læg, — zæhy Aslænbeg, — kæd dæ næ uyrny, uæd mæ iu isguy qasty fæšivædyl dæ cæst raxæš“

— Nicy u Aslænbeg! Nicy u! Læg æz dæn!

— Cæmæj?

— Kæd Aslænbegžy færsys, uæd nleæ-mæj. Zonyn — Aslægbeg cy zæhdžæn, uyj. Aj fyddzag qasty midæg uydten æhdau æværag. Aslænbeg myn dzyrdta iu žyžgæj — uyjimæ mæ rakafyn kæn, — zæhgæ. Dæ rad kuy ærcæua, uæd iu skaf, — zahton æz. Uyj mæ kommæ nal bakast æmæ ænæ-færsgæjæ raxyzt. Æž yn jæ khabazyl fæxæcydten æmæ jæ læbputæm asxuyston — cængdyxæj ta myn uyj xuyzædtæ cy stył æmæ ændær læbpujy raxlyzn kodton. Žahd samadta memæ, jæ qamajy særyl dær fæxæcyd, fælæ cævyn næ bauuændy.

Či zoný mæ amarynæn qamajy iu cæf jædtæmæ næ qudy, fælæ uæddær Aslænbeg næ bauuændy. Jæ nyfs cæmæj næ baxasta Aslænbeg, uymæj jyn jæxi bafærsut. Zongæ kæný: mænæn æšysmæj næj, ærvad innæ axæm. Žæronð fynd... æmæ uyj jæxi særen dær nal u.

Aslænbegæn jæ khux qamajy særyl æværdæj bazzad æmæ mæ bafærzæta zæhyn: Dy dær myn dæxi lægyl nymajys... pecæj aryndžy astæu... Dæ xædzaræj lærčy qær kuy næ rajquysdzæn... Uycy sylvaz fidištæn yn æž æcæg nyxæstæ kuyd næ zahtain, fælæ qasty bærn mæximæ rajston æmæ mæ jæm sdzyrdton: „Dærdty či eobpaj kæný, uyj dzy cy rajgond fæua, uyj dær iu æj fæstædær abpælæd“... — Aj ta dzy maxæn Lenín, — zæhgæ mæ sdzyrdta Aslænbeg æmæ læbputy æxsæn fæauuon.

— Cæmæj xuyzdar dæ uæddær? — færsy ta mæ mæ iu qudy.

— Uædæ mæm qus! Soveton xicaud bæston kuy næmæ ærtidar, ursytæ mæ qædtæj kuy læburdtoj, uæd næ qæuy fæzynd cæjdær fæšivædy khord. Æž dær uydtonimæ. Xuyndystæm æmæ xuyjnæm komšomol, nyrý ong iron læždy qustyl cy nom næmæ auad, axæm nomæj.

Æž Lenín næ dæn. Lenín dær zærgæš kuy uaid, kænæ aly zærgæš dær Lenín, uæd dzy iu Lenín dær næ uaid. Fælæ uæddær Lenín æcæg Lenín kænæn u, uydtonæj uæddær dæn. Čædy tary banditty axsynnæ kuy cæuyn mæmbeldtimæ, mælet mæm gæbpævvong kuy fælauey, uæd mæ qudyjy kærøn dær næ vejij Lenín suyn — fæltau næmyg rastdær bacæuæd æmæ adæmy cardxældžytæj isgæjy zærdæjy nyssædzæd. Færon

ualdæg næ gæuy mæguyr sidzærgæs usty-
tæn sæ xuyntæ kuy bakodtam, stæj ta
ruvgæ dær, gæuy dævdztjy baqaqænyny
xæs næximæ kuy rajstam, æxsæv-bonnæ iu
cyrddzastæj kuy læufydtæn, cy jæ'mbæx-
son—mæximæ læg kastæn uæd. Uyj næ,
fælæ iu xuycaubonty gæuy uynqty durtæ
syhdæg kænynmæ æmæ dzyqqytæ xuyræj
dzæg kænynmæ kuy bavnældtam, uæd nyl
kæd Aslænbedžy xuyzædtæ xudægæj mardy-
sty, uæddær æz mæximæ læg kastæn, uydon
mæm zynge dær næ kodtoj.

Lenin! Uyj styr læg u. jæ zond dardyl
ængævy. Æniu mæ khux kuy æxxæssid
aftæ dardyl! Cydæriddær mæguyr adæmæn
znag is — sæ xurxyl syn uycy iu xæst ær-
bakænin, sæ cæstyta ærhynd kænyn dær
kuyd-næual bafærazigkoj, aftæ. Fælæ kæm
færazyn, uym æz dær-Lenin dæn. Kæmdæ-
riddær uæd: gæuy dær, mænæ am, mæ xal-
lahudy dær. Cysylæj bazzadtæn mæ mad
æmæ mæ fydy fæstæ. Çi mæ sqomyl kod-
ta? Bærzond chæx çys khædzæxtæj mæ
cæstyta rissync, næ ruxs kodta zærdæ ræ-
suhd ugærdæntæj. Fosy fæstæ xatdæn xur-
ry dær, khæydaj dær. Nicy mæm dzyrd-
toj fos, nicy myn amydtøj sæhtyl qær kæn-
yn æmæ iu fos æftæucmæ kuy nyxxælæf
kodtoj, uæd uydon næmynæj dærdær.
Adæm? Æmæ adæm cy! Isguy dyn xisty
kænæ kuyvdy xaj æværdæn, fælæ sæhte
ugærdæn kærædyt kuy auajoj, uæd ta dyn
cæstuarzon nad skændzæn. Uædæ çij?
Card jæxædæg, tyngdær ta mænæ cy fæ-
sivædy khordy bacydtæn, uyj. Cæmæn quyd-
tæn nryr ong? — Aslænbedžy xuyzædtæn
æxuyrsty cæuynæn. Uydon sæxædæg ta? —
Uymæn bælyvrd nicy zonyon, fælæ myj-
jæg kæd fiutæ tuxynæn æmæ mæ xuyzædy
æxuyrsty darynæn. Nyr ta? — Nyr
qæuyn card arazynæn, styr art ssudzynæn.
Kæd ehau qæd bandzaryn næ bafærazon
uycy arty, æxsnyl dzy uæddær babpardzy-
næn. Næl Cy fændy fædzur, uæddær æz
mæximæ læg kæsny...

— Bedto, mænæ kæræc æxæss, uazal kuy
u æmæ aftæmæj... — zæhgæ radzyrdta xala-
hudæj Bobo.

Æz aftæ ænqældton — bafynæj is çygz.
Næ rajston kæræc. Æz ta uæddær æxæm
uazældtæn qæbær dær, nicy myn uydzæn.
Bobo mæm ændær nical sdyzrdta. Badyn
ta lunægæj. Xuyssæg tyksyn bajdydta cæ-
styt. Fæsuryon æj gæuy. Mæxi nymær zæ-

ryny xuyzæn guym-guym kænyn, sabyrgæj
Fælæ ma uazaly ta kuyd fæsuron? Ajdæ
cuqqajy xærræh jedtæmæ myl nicy is æmæ
æxsæv kuyd bonyrdæm kodta, aftæ uazal
dær kænyn.

— Bedtol — dzury ta mæm Bobo.

— Cy kænys, Bobo?

— Ardæm racu, cæuyl uazalæj mælysl
Bacydtæn xalahudmæ.

— Mænæ uym ærbad!

— Æmæ mæ nal tærsys?

— Næ zonyon... Kæd ma isguy ædæmæ
isgæuyl æuænk is, uæd...

Dærdzæf ærbadtæn.

— Cæuyl næ fynæj kænys, Bobo?

— Bobo mæ ma xon, mæxi zærdæmæ
dær nal cæuy mæ nom.

— Aftæ myn xuydtaj dæxi æmæ dæ
uædæ ændær kuyd xonon...

— Mængæj dyn zahton aftæ, ændær çy-
dærtæ qudyd kodton uæd. Mæ cæg nom-
Xadizæt. Dzur mæm mæ nomæj. Mæ mad
æmæ mæ iunæg xojy dzyxæj fæstæmæ u-
cy nom dæuæj æxsyzgondæræj, ævæddæ-
gæn, nikæmæj fequdszynæn...

— Dæ fondz æfsymæræj mæn fylðær
uazrys?

— lunæg æfsymær dær myn næj, uyj
dær dyn mængæj zahton, æfsymærtæ myn
kuy uaid, uæd, çij zony, ardæm dær næ
'rbaxaudtain...

— Ænqældæn, mæ uazæg — Xadizæt,
bynton gædy uazæg razyndtæ... Kæd myn
nyr dær ta mæng nyxæstæ kænys, uæddær
næ zonyon.

— Mæ æxos næu... Sylgojmag mæguyl
u... Bar ænæ bary dær baqæuy mæng ny-
xæsty sær. Uæddær, zæhyn, æfsymærdžyn
xotæm adæm uyj bærc nyfsxast næ sty.
Xadizæt arf nyuulæfyd, jæ cængtæ uæ-
džytæj rochomæ bycæu sæværdta æmæ, næ
zonyon, æz aftæ ænqæl dæn, jæ zærdæj
khuymtæj iu dær æxgæd nal bazzad.

— Mæ mad radžy amard, sidzæræj bær-
zædtæn, 12 azy myl kuy racyd, uædæj fæ-
stæmæ. Mæguyr card kodtam, uædy ong
dær, fælæ uædæj fæstæmæ bynton dær fe-
xæld næ xædzar. Mæ xistær xo ryncyn
uydi ægas afædz. Ændær sylgojmag næ
uyd xædzary. Cy akodtain æz! Aryngmæ
dær dzæbæx næ xæxsydtæn. Mæ fyð myn
iu mæ khæxyt byn khuydyr nyværdta
uyl iu slæuuydtæn. Fyddzag bon cy kær-
dzyntæ skodton, uydonnæ dæ fyðgul kuy

þakastald; þecmæ dær lu æxxæst næma bæddæzæ sty, aftæ zhælentæ kodtoþ. Kæddzilyl næ xæcydysty. Abony ong dær næ zærdyl læuuy: dyuuæ-ærtæ dixy ði næ fæci, æxæm dzy nal bazzad. Xædzary zylð me'vdzid bazzad æmæ dæm xæram ði u, uij dær mæ rany kuy fæuydald. Mæ xo kuy sdzæbæx, uæd cyma mæ mad fæstæmæ fajgas, aftæ fædæn, uuy mænau, ænaræxst næ uyd, næ mady ægasæj dær kæstær æfsin uyd: Fælae sæ tudzy fæmæcænt — sæ tyxy 'mbærc ði cæuy, uydon. lu æxsæv færsæj-færstæm xuyssydystæm mæ xolmæ, næ mæguiry qæstytae kodtam kærtedzijen. Ævibpajdy næm uaty smidæg sty caldær læbpujy, mæ xoyj myn næ tægkæ curæj raxastoj... ajdah midægkag dzaumædty. Næ dyuuæjy chæxaxstæmæ mæfyd xædzæræj ragæþp lasta, fælae ey jæ bon uyd zæronð lægæn — jæ cængtyl yn nyxxæcydysty... Æz næ syxægtæm, zæhyn, fædis qærgæmæg auajon æmæ kæty kuyd fæcæj zhord-ton, aftæ myn dzy lu mæ congyl fæxæcyd æmæ mæ kauyl nyddazfta. Ærædziau ma syx dær fæfædis sty; fælae uæddær uydon sæ kænon bakodtoþ. Dygkag xadt sidzæræj bazzadtæn, mæ xo skhæfty kuy fæci uæd.

Fyðælhyst dyn ði rakæny, uuy l dær mæ bon kuy 'rkodtald. lunægæj ta bæzzadtæn, baxystæn ta aryngmæ. Calynmæ fæqomyl dæn, uædmæ aræxsgæ nicy kodton, — kæm aræxstain; kæm æxxæstain bydryr kuystæj xædzary zylðmæl fælae kuy syræstæn, uæddær xuyzdær næ uyd mæ quydæj tag... Cymæ myl lunæg æxsæv æhæ mætæj acyd! Ci fætærsdzæn mæ zæronð fyðæj l Tarstæn, zæhyn, æz dær ta mæ xistær xoyj fændagyl kuy æcæuon. Cymæ- mæguyr, ænæbon adæjmagmæ kæm cy dzaury is, uydon nyfxast cæmæn vejijnc? lu stæm xadt jædtæmæ æz cæuy midæg qastmæ, kænæ ændær istæmæ cæugæjæ ænæ ma; stæj nikuy ærydzæxtæn. Uycy khuydibpy-tæj, jæxædæg ælhag ði u, uydon dær quæmæ rajdajoj ædzælhædy nyxas. Ci zony uij dæumæ nicy kæsy, fælae ægas qasty ðydzdyty astæu dæm isdizi ænæuag nyxæstæ kænæd, innæ ðydzdytæn ta gædy byldæuæntæ, uæd dæximæ kuyd fækæsl Rast dyn kuy zæhon, uæd — baxatyr myn kæm uycy nyxas, — ðygzau læbpuumæ bakæsyn mæ zærdæ nikuy zæhy — mæ cæstytae sæ ris-sync, se'þæt dær mæm biræhtæj uældaj næ

kæsyn, rast cyma adæjmadzy ehyfy syz mæntyneþ fylðær nicy uarzync.

Mæfyd dygkag us ærxasta. Kængæ ðyndzæxsæv kodtam, fælae mænæn xistæj dær fyðær uyd. Dæxædæg zony, æxæm zamany kuyd biræ zylð vejijy, byntondær sfælmæcyd-tæn, stæj dæ nyjjaræg mady bæsty æcægælon adæjmagmæ mady nomæj badzur, uymæj dær zærdæjy uidægtae rizgæ kænync...

Xadizæt fencad jæ dzuryneþ. Æz dær yn jæ fæstag nyxæstæm ræstmæ nal bajquyston, fælae mæ qustyl uad jæ lu nyxas: „læbputæ mæm se'þæt dær biræhtæj uældaj næ kæsync...“ Aul — quydzy kænyn æz — kuyd uydzy-sty læbputæ uycy lu biræhy dzybpy uahd. Uyj dær mæ fæuæd aftæ, fælae cas mæstytae syxtald jæ zærdæjy acy ðygz, kæd æxæm quydj jæ særy uyj bærc arf nyxxysti, uæd.

— Mænæ ævvaæsdær ærbað, kænæ ta kærc dæximæ ajs, myjjag dæ uazal kuy bacæna, uæd læg færyncyn dær zony æmæ „fyduazæg, fydkhæ ærbæværdta,“ zæhgæ myn fæstædær xorz ærfætæ næ kændzynæ.

Ærbædtaen Xadizætzy farsmæ. Uyj mæm nodzy ævvaæsdær ærbæbæd, kærc sista jæ uæxsdzýtyæj æmæ jæ næ dyuuæjyl ærkodta.

— Næ, uæddær rast næ zæhys; Xadizæt, læbputæ dær æmxuyzon ne 'sty, uæcon næul — se 'þæt chammar kuyd quamæ uoþ fælae, mæxicæj jæ zony, sidzær alcy dær tærazæj fæbary, jæximæ æmbary.

— Ci zony... fælae æz kæuyl æmbæld-tæn, uydon aftæ uydysty... Faron næ syxægtý ðygzimæ gorætæ acydytæm masinæjy. Fæstæmæ cæugæjæ nyl sæmbæld, lu næ qæugkag læbpu. Vagon adæmæj jæ tægkæ dzag. Næ badæn khuyndæg uyd. Bynættae ærcæxsyn adærgæj tahd-tahdæj 'aftæ badt festæm æmæ uycy læbpu ne'xsæn uyd, mætæ ta jæ fæjæne fars. Mæn bærgæ fændyd æz me'mbalimæ tomæ kuy badtaen, fælae uymæn gænæn nal uyd: mæ 'mbaly dær, ævæddzægæn, aftæ fæadydald æmæ uæddær næ iuen uyj æmbuar ænæ badgæ næ uyd. Læbpujy dzæbæx zydtam, bærgæ dzy nicæmæj kodton, fælae dzy uæddær... dæxædæg næ zony! Baxatyr myn kæm Bedto, mæxi 'fysmæraj uældaj dæ næ kænyn... Uyj bævdælyd æmæ dyn mæ ækys-ðyhtæ ma rajdaja...

— Æmæ ta dy dæd nymæguyr kodtaen, ændær cýl

— Uædæ færgæ dær cæuyl kodtaen. Jæ innæ farsmæ me 'mbal mænæj ræubæddær, xæz-

'kondder—uymæ ne 'vnældta, fæla mænmae jæ nyxtæ såræsta. Zydta, ævæddzægæn: uy-jæ nyxtæ særaeta. Zydta, ævæddzægæn: uy-jæ mæn mad, fyd, æfsmærtæ, bondžyn xædzar, mæuymæ bauædmæn næj... Æz ta ænæxica, mæ-guuryr čygz æmæ mænima alcy gænæn dær is...

— Sudzin dæm næ uyd?— ævibpajd farst æj akodton, cæmæj je'nhhard quydýtæj fæxi-cæn ua...

— Uyj ta cæmæn?

— Æz dæuæj kuy uydain, uæd sudzin rajs æmæ uycy ælksykhgænædy ræxojyntæ rajdaj æmæ xærdimæ kuyd gæbp kænæ. —

Mæ nyxas mæximæ dær xudæg næ kast, fælaæ uæddær nyxxudtæn. Xadizæt ænder-huynzondær næ fæci.

— Dæumæ xudæg kæsý, fæla mæ æz mæxi cy fækodtain, uymæn dær nicy zydton, çalyn-mæ sæntæfðæný 'fson systadtæn, uædmæ. Næj, næj, Bedto, mæguyr xisty dær mæguyr u æmæ kuydyd dær. Uæddær ma mænæ nog xicaud çysil sæ sær sqil kænyn bauahta mæguyrtæn, uyj jedtæmæ mæguyry card cy u? Mæ nicejæg zondæt fæquydy kænyn: cæ-mæn æftæ u card?—

— lutz dzy çulau qazync, mollo jæ qazæn færdguyty xalæj kuyd fæqazy, æftæ, innæ-tæ ta jæ tæskhæj se'gkoj xæssync...

Ucy nyxæstæmæ uældaj zærdiagdæræj baj-quyston. Acy ran nyxas kænyn næ bon uyd. Qæstyntæ mæ uyj bærc ne 'ndævtoj. Qæuy dælg kærøn qast kuy uyd, uæd iu æz dær fæstægtimæ næ bazzadtæn, rævdz uydæn kafynmæ, stæj rast dyn kuy zæhon, uæd uycy qæzdguyty fyrtæn sæ fyldær mænæj ænæ-qarudær uyd æmæ sæ uæddær dzyxæj næ uæhton uæddær. Æcæg mæ iu xadt fydblyz-mæ biræ nal baquyd. Uælæsýxag iu læbpu, çærystyr, jæ qæzdydyz zærdæ kæj xasta, æcæg aræst læbpu kæm fædtaj, æxæm. Næ syxy qast uyd i æmæ ta dzy mæxi fæxica u kodton (qasty drængæda cæhdynmæ ta mænæ. Kafynmæ jæ kuy raxizyn kodton, uæd— „xud æmæ ronæn æærmædzæhd kænüt“ zæh-nyuædzyn jæ særmæ nal sxasta, fælaæ kuy æci, uæd zahd æmæ zamana. Uyj ta nodžy uuyldær zahton.

• Uæzdaedy qastmæ ta cægæ næ kodton. u xadt mæ-tærgæ rakodtoj, innæ xadt ta 'ydzdy fæstæ kafynmæ kuy raxystæn, sæ zil-čygz sxæcyd æmæ fæstæmæ æærdæxt. Æs zil-

lačty 'ästæu sahdauej bazzadtæn. Mæxiny-mær ma jyn cydærtæ zahton æmæ æftæmæj racydtæn.

Xadizæt qæzdguyty æmæ mæguyrty-koj kuy rajdydta, uæd zahton mæxicaen: nyr dzuræn is, skoj jyn kænøn, kæd srazy ua, uæd xorz, kænnoð dær cy gænæni is, kæd nyr næ ua, uæddær kuy aqydyd kænæ, uæd kæd srazy uaid. Kuyd xorz uaid, ævædzal Quyd-tægtæ iuyil xædzærdty næ çæuync, xadtæj-xadt bydyry dær sarazæn is zærdæjy fæn-diag. Fæla ta Xadizæt jæ fyddzag nyxæstyl axæcyd, ævædzægæn, uydøn arfdær nykxy-stysty jæ zærdædjy.

— Dylæbpu dæ æmæ dæm, či zony, uy-dædtæ nicy kæsýnc, fæla mænæn cy kænyn kænys! Æz ændær nikædæm fæcæuyn, kæm væjijn, uym ta mast jedtæmæ nicy fenyñ, æmæ kand læbputæ ne sty, čydzdytæj dær, iu stæmtæj fæstæmæ, jæ xædzar æmæ khux kæmæn kuyd dzæddžyndær u, æftæ: cæstæj kæsý. Cyzdytæ qastmæ xonædžy tačankæjy fændyrdzæhdgæ kuy fæcæjæcæuync, æz çæ-ryn ævi næ, uuyj dydyr dær kuy ne'rkænync, uæd mæm uyyjygz kuyd næ kæsæ? Kænæ qas-ty! Mæguyr čygz kuy raxizy kafynmæ, uym, qasty æfsmærtæ kænæ xæstæg ærvædæltæ kæmæn næ væjijy, æxæm, uæd dissag væjijy læbpuæ bakæsýn: čydzdy aly fars zildux kændzæn, jæ khuxtæ jyl ærtyxsyn kændzæn, qæbysgænægau, čydzdy raz sqiudytæ kæn-dzæn ærra kuydzau æmæ čygz kuy fækæla, uæd ta xudægæj bakhæcæl uænt ægas qasty adæm.

Bæguy dissag næu acy čygz! Cæj biræ bafsnajda je'rygon særy mast æmæ æfxærd! Qasty dær, adæm cin kænynmæ kædæm fæ-cæuync, čyndzon čygz jæ qældzægdžinad adæmy raz cy iunæg qasty fevdisy, uym mast æmæ æfxærd. Fæuæd qasty dær æftæ... Æcægæløn khuydibp læbputæ, qæzdguy-tæ... Mæguyr læbputæj dær biræ næ babæ-ly isgæj særyl qasty midæg mast rajsny-mæ, biræj næ fændy qasty midæg jæxi æuæl-daj kænyn, fæltau uycy æbualh æfxærd jæ zærdyl badardzæn, nyr ta ual ærmæst dæn-dægtæ kærædzijy æærlqivdzysty, sæ khæs-khæs ssæudzæn— uyj ta syn ævdisæn som-yn næj, kænæ uycy xæstædžy læbputæm dær æftæ kæsý, zæhgæ.

— Xæstæg dær jæximæ xæstægdær væjijy. Alči dær jæxi fyldær uarzy, jæxi'rdæm ssivy. Nyr yl iu æxsæz mæjy cæudzæn æftæ næm

syd næ xæræfyr — mæ fydy xojy læbpu, u dæ caqqæn usgurimæ. Bambaryn myn æj fodoj. Uyj razmæ dær nyxas uyd næ bilontæm, æcæg æz nicy mæ zydtøn. Baxayr myn kæn, Bedto, uycy nyxas... ĩ zony razy uydain. Mæ fydy zærdæqyg rajsyn æm zyn kast, stæj mæ dygkag madimæ æryn dær cy bællidczag uyd? Mæxicæn ucy læbpumæ acæuyn cyma uældaj næ yd, aftæ mæm kast. Ævæddzægæn, ændær ſci kuy uydald, uæddær aftæ quydy kodain. Næ xæræfyr æmæ uycy uazæg uaty unægæg azzadysty. Æz æfsnajdton xædzar æmæ axæm nyxas fequyston: „Næj, Qylycoqo, dæ cykurajy færdyg, dy kuyd dzyrdtaj, axæm ærtivtag mæm næ kæsy, ænqældæn — fæsjædtaj mæ“. Uyj uazæg dzyrdta, stæj ta næ xæræfyrty nyxas: „Aftæ ma zæh, Besæhuyr! Uyj nyrtægkæ, mænæ jæ ædzædtæjæ ærbæjjæftam, uyj jedtæmæ jæ qasty kuy fenis, æd æm dæ byly chærdtæ axæris. Aul Dæ dzæbæxdzinædtæ dyn æz sajdaæ fidyn. Læg jæ fismæræn dær axæm æxxuys næ fæydzæn, dy mænæn kuyd fædæ. Mænæn uyj bærc æxxuystæ mæ khux næ amony, fælæ, zæhyn, usgur læbpuijæn sylgojmæg æmbal isarynæj zyndær nicy is æmæ dyn mæ bon hyd mæ mady fismæry ĩzydzj dæ fyddzag skænyn, kæd dæ zærdæmæ cæuy, uæd“... Næ zonym, cytæ ma dzyrdaigkoj uydøn, fælæ sëm mænæn mæ bon qusyn nal baci. Kædzar æfsnajyn dær fæuahton, mæ madgondæn bambaryn kodton, zæhyn, sæ skoj kænyn dær ma bauadz, fæltau mæxi amar-dzynæn, uæddær uycy qydtagyl næ srazy dydzynæn. Dissag uydj mæ fydy usmæ bajqusyn: uyj jæ dzyxæj cy næ tug fækaldta, æxæm yn nal bazzad. luył æmbisond ta næ xæræfyr fæci.

Kuy iu nyzyld: „Æz læg ma fæxuyjon, mæ fænd uæddær kuy næ sæxxæst kænøn, kæd dæm læbputæn dæxi tonym kænyn kuyzdær kæsy, uæd“ — skhæfynæj ærtqiræn kodta. Næ tonym, mæn nyuæj kænyn æm cæmæn aftæ fægdzinad kastil!

— Au, uædæ dæ zæronð fydaæ fæstæ æm adæm se'bpæt dær dæ udxæssæg sty?.. Ævæddzægæn, nyrtægkæ mænæj dær dæ cæssdytæ rissync — zæhgæ, jyn jæ nyxæstæm nal fælæuuydtæn æz æmæ jæ afarston.

— Aftæ cæmæn zæhys? Mæ udxæssæg niči u adæmaj, fælæ dæ cæylnæ uyrny — cy nyn radzyrdtoj, uyl. ĩ zony uynğæ dær biræ dæ fækodton, uædæ adæm se'bpæt aftæ

dær kæm uydzysty! Næl Æmxuyzon næ sty adæm. Is dzy, adæmajdy jæ iu bakastæj ĩi barævæudæzæn, axæmtæ. Æcæg uydøn biræ ne'sty. Nudæs azy cæryn æmæ, dzy nyрма fæmbældtæn dyuue adæmajægyl, uydøn kuy næ uydagikoj, uæd myn sæ æcæg uældaj næ uydald.

— Cyma ĩi uydzysty uycy dyuue amond-dzyny?

Uycy færstmæ Xadizæt Istugmæ nicyual sdzyrta, stæj ta arf nyuulæfyd æmæ rajdydta:

— Kuyd dissag u adæmajdy cardl læ-ræj nyрма dæuæn cy xabærdtæ kænyn, uydøn, mæ fydaæ xæstægdær mæm niči is, æmæ sæ uymæn dær nikuy radzyrdton. Mæxædæg sæ iunægæg kuy 'rbajmysyn, uæd zærdæ fæcæjxunčhytæ kænyn, mast raçæg tony, fælæ ta cæstysygæg bancajy. Nyr sæ dæuæn dzuryn æmæ mæ cæstæj cæstysyg næ xauy. Ævæddzægæn, zærdæj ærxændæg acy xadt ssardta ænder fændæg... Ærdæbon cy nyxas kodton... Uycy læbpuijæn næ 'srazy dæn. Sæ zahdmæ qusyn syn kuy næual færeston, uæd duuæ bedrajy rajston æmæ donxæssynmæ acydtæn. Mæ fændy uydys uym, dony byl mæ zærdæjy sudzag suadzyn. Fælæ tægkæ fænddagğæron uælbył bådti iu ænæzongæ dæ caqqæn læbpu. Uymæj nal bauændydtæn dony byl badyn æmæ bedratæ kuyddær ajdzag kod-ton, aftæ fæstæmæ fæzdæxtæn. Læbpu mæm kæsgæ dær næ kodta, jæ iu farsyl xuyssyd, fælæ jæ curmæ kuy sxæddzæ dæn, uæd rabadt æmæ mæm fædzyrda, — xorz ĩygz; dæ donæj myn kuy æveris, — zæhgæ. Æz fælæu-uydtæn æmæ fælsærmý dæn. Kæj mæm sdzyrdta, uyj ævzærmæ niçæmæ bambærston, fælæ bedratæ kuyd xæston, aftæ ta mæ cæsty sygtæ æruadysty æmæ jæm, zæhyn, aftæmæg kuy bacæuon, uæd cy aquydy kændzæn. Fæzdæxtæn æm, bedra jyn jæ razy æræværdton. Læbpu fæjnærdæm akæstytæ kodta æmæ dzy ændær adæmajæg zæ-læg kuy næ uyd, uæd mæm dzury: „Çygz, ĩysyl razdær uæ xædzary ræsty ærbacæj-cydtæn æmæ dyn dæ xabærdtæ fequyston ænæbary, baræj næ quyston. He nyr jedtæ-mæ dæ uynğæ dær nikuy fækodton. Ma basædt. Uycy læbpuijæn ma bakom, kæd dæ næ fændy, uæd. Uym dæm ærtqiræntæ ĩi kodta, ævæddzægæn, uæ xæstæg u, uyj nyxæstæ ærdumæ dær ma 'rdar, max ma uðægag kuy uæm, uæd axæm quydtæg bakænyn næ bauænddzæn. Sis dæ bedratæ

æmæ cægæ! Uæximæ bacæuynvænd dær kodton, dæ binontæn zæhyn, fælæ dyn no-dzy kuy smast kænoj. Æz bedratæ kuy siston æmæ kuy racydten, uæddær ma mæm, dzyrdta: „Ci fændy fod, uæddær dæ-xi kæmæn næ fænda, uymæn ma bakom. Qæbær fælæu, næ dyl fætyx uydzysty, nyr fyddzagon ræstæg nal u. Kæd tyxsaj, uæd iu“ — kædæmdær myn zahta, uyrðæm ærcu ævi fæbæræg kæn — zæhgæ, ratahd kodton æmæ jyn jæ nyxas dzæbæx nal æræmberston.

Sylgojmadzy zærdæ fælæn u. Či zony mæ nyxmæ kuy suydagkoj xlonæj-xæstægæj, kæm xatynæj, kæm ærtqirænæj, uæd srazy uydain, fælæ uycy læbpuij nyxas myn uyj bærc nyfs, fæci, axæm ævzæg myl razajyn kodta æmæ dyn kuyd zæhon. Nikual æj fedton. Fælæ ma abon dær mæ cæstytyl uajy: bæzæxyg, sauxil, jæ farsyl styr dam-baca, jæ riulj dær syr x tyrsajy xuyzæn cydær kond uyd. „Max“ — zæhgæ, kæmæj zahta, stjæ mæ kædæm cæuyn kodta, uymæn nicy bazydton. Nal æj fedton uædæj fæstæmæ. Isguj iu kuy fætyxstæn, uæd ta iu mæ zærdyl ærbalæuuydysty jæ nyxæstæ: „Qæbær fælæu, næ dyl fætyx uydzysty“... Kuy ma dyn æj zahton — „max“ kæj xuydta, uymæn nicy bazydton, fælæ myn axæm bardžyn qælæsjæ zahta æmæ mæm cyma uycy „max“ me fæsymærtæ ærbadzyrdtoj, aftæ mæm fækast.

Xadizæt jæ nyxas fæuyrædta. Qusynyl fæ-dæn æmæ kærc me fæxsgæj kuyd abyryd, uyj nal bazydton. Xadizæt sšæcyd kærcy æfcægkotal æmæ jæ me færdæm fylðær ærbakodta. Skæsjæn arvy kærdærtæ ruxs kæ-nyn rajdydtoj, nyhuylinc sthalytæ, æxsævy fæbyrsy bon.

— Hy, uyj nal dyn iu læbpu, innæ xar-bar dær myn radzur, — xatyn Xadizæt mæ.

— Innæ? Innæj dy dær zonyt!

— Či zony. Zæh æj!

— Innæ ta dy.

— Æz?!

Cy čysyl agury acy fæsymærtæ cardæj, cy čysyl domyl! Æmæ jyn uyj dær næj. Styr æm kæsy uyj dær.

Æxsyzgon myn uydyl uycy nyxas. Nyr fænyfsdzyndær dæn. Zæhon yn uæd ta! Iu-gær æz uyj bærc cæuyn jæ zærdæmæ, uæd, či zony srazy ua. Aqudyd kodton. Čæj uæd ta mænæ xalahudæj kuy acæuæm, uæd yn fændagyl skoj kændzynæn, kænnod zæh-

dzæn: bydyry astæu mæ bajardta... Æmæ uyj dær tyx mi u, uædæ cyl

— Æz dyn mæ xabærdtæ fækodton. Bedto, fælæ myn dy dæxi tyxxxæj nicy zah-taj. Æmæ jæ fysymy cy ævzær uazæg næ bazydta, uyj æmbisond myl kuyd ne fæcuæ, aftæ myn radzur dæ cardæj istytæ — dzury mæm Xadizæt.

— Cy dyn radzuron... Iu fæugkægtæ stæm, dy qæuy sær cærys, æz qæuy byn. Næ dyuæ dær ævzærtæ: kærdæzjij nyr ong næ bazydta.

— Binontæj ta dyn cytæ is?

— Mad næj, mæ fyd zæronð, kæuynkhūt xædzary cæry. Æfæsymærtæ myn is avd æmæ sšædz...

— Čas?

— Ænæ iu cuxæj avd æmæ sšædz.

— Nyr ta dæ rad u mæn fælivyn?

— Æcæg dyn zæhyn. Kæmsæmolty khor-dy dæn æmæ ædæbpæt 27 sšædz stæm...

— Kæmsæmoltæj dæ?! — Xadizæt fæstæthæfyd. Kærc ta me fæxsgæj axaud. Čygz fældær abadt.

— Cæmæj fæsqiudtaj? Tærsyn ta rajdyd-taj?

— Nicy... aftæ... ævzær kojta fækænync kæmsæmoltæj...

— He, uædæ dyn mænæ uydonæj iu æz æmæ tærs.

— Næ, dæuæj næ tærsyn. Æfæsymærtæ myn næj. Mæ cærenbonty nælgojmadzy cur, mænæ demæ kuyd badyh, aftæ nikuy ærbadtæn. Nyr badyh, cyma iu nyjjaræg ma-dy qæbultæ stæm, uyjau. Kuy dyn æj zahton — dyuæ adæjmadzy zondzynæn xorzæn mæ cybyr cardy æmæ uydonæj iu dy dæ. Fyddzag dyn kæmæj zahton, uyj nikual fed-ton, uyj myn mæ dzyxy nyxas dær næ fæquysta. Æfæsymærtæ myn nikuy uydyl, fælæ mæ isči kuy færsid: isguj dyn uyd æfæsymærtæ, zæhgæ, uæd yn zæhin: uydyl, ærmæst iunæg æxsæv, æmæ acy fæxæv bacamonin... Tærsægæ, kæmæj kænyh, mæ cæstyrtæ kæ-mæj rissync, dy dær ma uydon xuyzæn kuy uaj, uæd ta kærdæzjij fyd baxærtæt adæm, kærdæzjij khuxtaj syndz fæto-nænt, — æz kuy næual uon, uæd dær bæstæ næ fæsfærdæn, mænæ myn mæ kælmærzænæj fylðær næ qæuy...

Bon byntondær ærbaruxs. Cæuyn qæuy nyr, quamæ jæ xædzaryl sæmbæla acy čygz, calynmæ bydyr adæmæj næ bajdzæg. Cæ-uæm Xadizæt mæ. Æz yn mæ fænd skoj

kænynmæ qavdytæn — myjjag yl kuy næ-
nal sæmbælon æmæ khuxy kuy næual bafta.
Fælæ næj! Ha, nyr dzuryr rajdaon, aftæ ta
u mæxi fæuylædton: jæ æcægælon uazægæj,
dam, xæs niči fækury — bar æmæ bary dær
æfsærmæj uazæg fysymy fændon bakæn-
dzæn, fælæ aiv kuy næ rauaja.

— Nyr nyl, Xadizæt de 'znony æmbæld-
tæ kuy fembæloj, uæd syn cy: zæhdzyna?

— Næ syl fembældzystæm, ma tærs. Æm-
bældtæ myn næ uyd. Mæ xomæ uydttæn Dæl-
æg qæuy. Me 'siaks xoxmæ cydi jæsyvælæd-
timæ æmæ jæ uærtæ næ qæumæ fæzilænæj
uæddær nal auahnton memæ, bajrædzy jyn
uydaid, zæhyn, nyr næxiuædtæj isgæuyf fæm-
bældzynæn æmæ uyjimæ ssæudzynæn. Iu
dzævgar kuy' suadtæn dony bylty, uæd fal-
lag fars iu 12 barædzy uærdondzyny fars
latyguyr sty, gæræxtæ rajdydtoj. Ualynmæ
syn sæ bæxtæ bajstoj æmæ donæj acy 'rdæm
raxystysty. Æz nartxory xuynty ærbalyhd
tæn, stæj kuyddær acy 'rdæm ærbadzæhæl
dæn æmæ ualynmæ ta dy rajdydtaj gærax kæn-
nyn. Zongæ dær mæ niči bakændzæn — abon
racydttæn ævi znon.

Nyxæstæ kængæ sævvaxs stæm qæumæ.

— Fændarast fæ u, uædæ, Xadizæt, ar-
dygæj uælæmæ dæ æmbaly sær nal qæuy.

Xadizæt fælæuuyd. Fyddzag mæm ærba-
kast, stæj nartxory syf raskhuydta æmæ uyj-
imæ arxajgæ khæzgæ nyxas rajdydta.

— Ærdæbon saræj qudyd kodton æmæ
næ zonym, Bedto, kuyd dyn zæhon; mæ
dzixy nity nyxas æfty. Cyndzæxsævty æmæ
qæstyty kærædzijæn cy arfæ æmæ nyxæstæ
kæknyn, uydton mæm nicy kæsýnc nyrtaæg-
kæ mæ zærdæjy uag rajgom kænynæn.
Ændær xuyzdær isty zæhyn ta zongæ næ
kænyn. Adæjmadzy ægær styr xorzdzinad
rakurn kuy bafændy, æmæ jæ kuy næ fæ-
razy, uæd çysyl isty dær jæ khuxy nal
bafty. Nyrtaægkæ æz dær aftæ dæn: biræ
khuxy ne'fity, çysyl zæhynæn — fæltæu jæ
zæhd dær nicy u.

Mæ khux myn rajsta jæ dyuuæ khuxæj,
uændon kast ærbakodta komkommæ mæ
cæstytaem æmæ uæd qærdæræj stæj, ævæd-
dzægæn, zærdæbnynda stæj:

— Cæj, kæd iu isgyr dæ midzærdy dæxi
færsaj: cymæ mæ cærgæjæ kæmæn cy xorz-
dzinad fædæn barvændæj, uæd iu dysony
æxsæv æmæ mæn ærqudyd kæn...

Ci zony ma isty zahtaid Xadizæt, nodzy-
dær ma jæ khuxy baftydaid, fælæ cæstyta

doæj ajdzag sty. Uæd myn fæuæhd kodta
mæ khuxtæ, kælmærzæn jæ cæstytyl æm-
bærzta æmæ fæcæuæg. Æz mæ bynaty læu-
gæjæ bazzadtæn. Kæsýn æm. Uyj dær ta
iu caldær khaxdzæfy akany æmæ ta mæm
fæstæmæ fæzily.

„Fæcæuy Xadizæt. Kædæm? Jæ fydy us-
mæ, zahd mast ævzarynmæ ta? Kuyd æv-
hau u cardy fæskhuym læuynæn! Næj, aftæ
nyuudzæn næj! Æz lag ma fæxuyjnon, uyj
aftæ kuy nyuudzon!” — Mæ qudyd fæstæg-
mæ fæci xicæj æbpælynæj. Razdæxtæn fæstæmæ.
Obamaum næ, fælæ bacydttæn, znon fyddzag
xadt kæm sæmbældystæm, uyrðæm. Cyzg æm
nal is, fælæ jæ nyr mæ razý fævzærd: bæz-
dzyn sau æriguety bynæj mæm kæsýnc styr
dyuuæ cæsty. Kuyd dissag sty! Kæs æmæ
sæm kæs, nyxas kæn sæmæ, ænæ dzyrd ny-
xas, rævdaudzysty dæ, nyjjaræg: madau.
Uæd ta ma jæm fylðær kuy bakastain! Næ
qæuy çydzity dær uydton. Fælæ dissag uyd
acy çygz: ærmæst fyndzy færmæm kæs, se-
'zmældmæ — uæddær dæm zyndzæn kæcæj-
dær jæ zærdæjy byn... Urs dællag quyr...
Cyma dzy dæсны nyvgænæg rizgæ khuxæj
gæzæmæ xæxxytæ akodta çysyl çæxbyn
fændægtæ acyd dællag quyril cæsgomy
'rdæm, kuyd uælæmæ fæpyrx sty, nal zy-
nync. Cymæ ron dær isty æmbary adæjma-
dzy uængty kondæn? Xælæg kænyn ron-
mæ. Fælæ — næ zonym — æz uyj bynaty kuy
uain... Cy mæ bafændid?

Dæ dærzæg cuqqaj dysty dyuuæ congæg
ærbatux çydzzy æmæ — çi xæssy jæ nyfs,
cæst dær cyma næ uarzy — myjjag zærdæjy
guymiry ævnældæj avg kuy asædta...

IV

Uygy ræstædzy ma uydi næ fæsviðæ
axæm adæm: xærgæ-xæryn, ha nyr uidyg jæ
dzymxæ sxæssy, aftæ fændyry qær fequysta,
uæd æxxæst dzyx fæxæliu kænynmæ dær nal
fænoqlmæ kastaid, dzag uidyg khumæ ær-
kaldtaid æmæ uajgæ qastmæ. Mæ zærgæs
æmbal dær axæmtæj uyd. Dzæhæly fæci
mæ mæt. Sæumæ rajson næ qæumæ fæcæj-
xæstæuyd xuy. Uyj dær sæmæ uærdony
abadt æmæ qæuy balæuuydis.

Cybpar bony nal ssydtæn qæumæ. Sabaty
izærej bacydttæn næ klubmæ. Uydi æmbym
komsomoly çyræn. Særdar kuyd ranysxæ
kodta, aftæmæg kuyst ævzær næ cyd. Dy-
uæ læbpuij acux kodtam ne'xænnæj, ærmæst
dambacatæ xæssyny bar rajsny tyxxæj næm

ævzær uyd: cal æmæ cal xadty bauynaffæ kodtam, uæddær qæuuoŋ ʔydzýtæ kom-somolmæ næ cydysty. Ærðiag kæny sær-dær, mæsty kænync, xotæ kæmæn is, uyd-næj dær, iu khord. Uynaffæ ta bakodtam: alti jæ xojy, j'e'rady, jæ xæstædzy kuyd srazy kæna komsomolmæ. Kænnod nicy 'hdauæj is kusæn sylgojmægty 'xsæn. Ærædzy næ syxægtæ sæ ʔydzzy tyx læværd rakodtoj mojmæ. Tyxæj ma bairhævtoj ʔydzzy jæxi marynæj. Uæddær ta jæ srazy kodtoj. Max æm barvystam dyuæujy ne'mbældtæj. Uydon zahto ʔydzgæn, oma, kæd tyxsys, tyx læværd dæ kænync, uæd dyn max baxxuys kændzy-stæm. ʔygz bævæld æmæ syn æxæm aly fyd fækaldta æmæ ma kæuylty rairvæztysty, uymæn dær nicy bazydtoj. Komsomoltæj dær iu stæmtæn sæxi dær næ fændy—sæ xotæ komsomoly uoj, uyj, fælæ sæ fylðæræn sæ xotæ sæxædæg næ komynnc, kæj ta sæ binontæ næ uadzync.

Xuycaubony izæræj badtæn næximæ. Fala-syxag ʔysyl læbpu mæm baqær kodta. Ra-cydtæn xædzæræj.

— Bedto, mænæ dæm iu ʔygz dzury!

Kærti ædtæ kauy 'noej læuuy Xadi-zæt iunægæj. Jæ cæsgom rajdzast, jæ uælæ ænder daræ. Iugær ʔysyl læbpu uym kuy næual uyd, uæd Xadizæt szzyrdta:

— Usgur læbpu dæ xonync, Bedto, æmæ dæm ʔydzýtæ sæxi khaxæj cæuynnc, cy dyn ul

— Uællæhi, æz dzy æxæm æhdauæj iuy dær næ khæssæræj midæmæ kæsyn næ bauad-dzynæn.

— Aul ænæ usæj bazzajynmæ qavys?

— Næ, uyj tyxxæj næ, iræd æz næ fi-dyn, ænæ irædæj ta mænæn niči dædyt ʔygz. Stæjmæ xædzær ænæuyj dær aftid u, dyuææ gædyjy dzy kuy fæxyl uoj, uæd sæxi cæ-uy l skhuyroj, æxæm dær nicy is.

— Zæxgæsy myzd dyn irædy fag u...

— Cæj, midæmæ racu, uyndzy cy læu-uæm!

— Midæmæ næ cæuyn, iu ʔysyl næ ny-xasag is demæ, mænæ am kærti anyxas kændzystem.

Xadizæt kauduaræj ærbaxyst æmæ kærti astæu sugtly ærbadztystem.

— Iu nyxas dyn zæhdzynæn, Bedto, æmæ myl ma fæxud. Adæjmag nicæmæj æfsædy æhhæd yn nicy kæny... Abon dærhy næm cæuylne ssydtæ?

— Æmæ cy zahtain kuy uæm ssydain, ʔi 'rbacyd, æxænty. Fælæ kuyst iu ran fyd-

uæd? Aftæ næ næ farstaigkoj—kæm bazydtaj næ ʔydzzy? Fælæ dy ænder dær zæhynmæ qavydtæ.

— Rast zæhys, ænder cydær zæhyn qavydtæn, kæd ma myn uycy „cydær“ cæst bauarza, uæd.

— Zæh, dæ-, cydæræn „jæ nom cyxuyj“

— Bedto, æfsymær myn nikuy uyd, læ... næ zony n kuyd æj zæhon... xad-xadt læg æxæm adæjmagyl dær æmæ æmæ jyn æfsymæræj dær addzyndær væ Kærædzijy ʔi uarzy, uydon se'bpæt iu iu fydæj næ rajguyrdesty... Æcægæ adæm dær kærædzimæ æfsymæry zæ kuy daroj, uæd cæuylne uoj xotæ æfsymærtæ...

— Cy zæhynmæ qavys, Xadizæt, dæ tauyræhty sær næ kuy næ qæuyl!

— Ærgom dyn æj zæhyn, Bedto. næ fændy demæ badyn, demæ nyxas nyn... Æmmyst demæ dzag qælæsæj zæhyn næ bon kuy uaid—uærtæ Bedto—me'fsymær u.

— Bar dyn is, Xadizæt, hæj kæn, næ dær kæn, badgæ dær kæn, „me'fsymær dær dzur.—Xadizæt zærdæbyrnæj nyxas ta æmæ æz aftæ byllah dzyrdtæ kuy l-ton, uæd æm uyj xorz næ fækast.

— Kæd myl ævværsys, uæd abonæj stæmæ xo æmæ æfsymær kuyd uæm, uæ xorzdzinad myn saraz.

— Oma, dy næ xogond, æz de 'fsymæ-gond?

— Aftæ.

He'mæ fæuæd aftæ dær, æz dyn kuy zahtain

— Næ æz aftæ næ zæhyn...

— Uædæ kuyd?

— Kuyd jæjy, aftæ jæ bakænæm, adæj æj kuyd zoŋoj.

— Oma kuyvzgond skænæm, ævzist æxæ-æj ærd baxæræm, iu nuazæn banazæm, aftæ?

— O!

— Næ, uædæ æz uuy l razy næ dæp,

— Dæ sær næ darys...

— Cæj særy koj myn kænsy, fælæ mæn ærd baxæræmæj qædury khus baxæræm kuy dær kæsy.

Uyj dyn he! Æz ænder fændtæ kodton uyj ta—æfsymærgond. Aul æmæ æfsymærgondæn ʔi bæzzy, uyj æmbalæn kuyd næ sbædzæn. Cæj, cy fændy ua, uæddær y zæhon. Nyrtægkæ ma kuy næ sæxxæst kæ non næ fænd, uæd komsomolæj dær næ

æn, uæd bæzgæ dær nicæmæn kænyu.
sydyry æfsærmý kodton, fælæ am ta?

— Xadizæt, læbputæt dæ isguy isli jæxt-
æn xogond kodta?

— Iu næxi qæugkag, fælæ jyn æz ne sra-
y dæn...

— Cæuynlæ?

— Fyddzag mæ kurgæ kodta, æmæ jyn
guy næ srazy dæn, uæd ta mæm xo kænyu-
næ xatyd... Næ mæ fændyd: læg usmæ cy
ærdæ dary, uyy xomæ næ bæzzy. Uymæn
ja uældaj næ uyd... Cæmæn mæ færsys?

— Aftæ dæ færsyn... Ævvaxs nikæj zo-
pys, axæm xogondtæ æmæ æfsymærgændtæj?
Kuyd cærync? Ærædzy cy xabar ærcyd,
axæm xogondyl...

— Adæm se'bpæt æmxuyzon ne sty. Bi-
ræ ðidærtæ schizi kodta æfsymær æmæ
kojy nom. Faron næxi syxy dær ærcyd axæm
xabar: fyddzag xogændtæ skodtoj, stæj ta
us æmæ læg baisty. Innæ æfsymærgon-
dæn ta jæ kojy jæxcæn tyxxæj rakuryu
kodtoj... Uydou cy fændy kænænt, fælæ,
æz cas qudy kænyu, aftæmæj, kæd ma is-
guy syhdægærdædær xo æmæ æfsymær is,
iu madæj guyrdy xuyzæn, uæd max axæm-
tæ uagkam.

— Xorz u, Xadizæt, mænæ ual nyrtæg-
kæ kærædzimæ æcæg xo æmæ æfsymæry
xuyzæn nyxas kænyu kæj uændæm, uyy.
Æfsymærgond næ, fælæ næ bon bauydzæu
kymæj æxszygondær qudytægtyl bafida-
uyn. — Xadizæt festhælfyd, ævibpajdy mæm
jæ cæsgom fæzyldta. Jæ cæstyngas dzyrdta:
„cy zæhynmæ qavys“? Æz dzyrdton dard-
dær. — Kæddær fyðæltýgkon adæm cydærtæ
kodtoj — xogændtæ, æfsymærgændtæ, suang
ma madgond dær kodtoj, nyr ta — æz læb-
putæt zæhyn, dæximæ jæ ma bambar, —
cyzg myn ænæuyj næ ðakomdzæn, zæhgæ,
æmæ ta dzy xogond acarazy. He, nyr dy
kuyd zæhys, aftæ kuy bakænikgam, uæd
dær uymæj cæj xo æmæ æfsymær is! Iu
madæj guyrd xo æmæ æfsymær iu xædzary
sqomyl væjjeyn caldær azy, kærædzijy zo-
pync... uyy ændær qudytag u. Dy mæ xo
kuy uaj, uæd cy? Æz iu ssæudzynæn sy-
maxmæ, dy myn araq ærxæszynæ, xor-
mæ fendzynæ, isgæj kojtæ, çydzity, læb-
puty kojtæ fækændzystæm næ kærædzijæn,
ændær cy? Isguy dæm me'nbældty bakæn-
dzynæn, uydou biræ gædy kuyvdytæ fækæn-
dzysty, afæ kændzysty næ dyuuææn dær
æmæ ændær cy! Cy nyxasag dyuuæjæn ne-

'xsæn? Uycy uæhdy kojtej ma qyg dær suy-
dzystæm. Uyy fæstæ dy çyndzy fæcæudz-
næ æmæ zongæ dær nal kændzystæm kæræ-
dzijy. Fælæ mænæ ændær fænd is. Uyy
kuy bakæmæ, uæd xogond nicy u, uyy
styr qudytag u. Dy aftæ zahtaj, oma me-
mæ aræx kuy 'mbæls, uyy dæ fændy. He,
uæd ærvylbon dær iumæ, næ kuyst dær
næ qyg, næ qældzægdzlnad dær...

— Macyual szur, Bedto... Nat dæm qu-
syn. Nal mæ cæuy æfsymær dær. Fyddzag
xadt kuyd fæmbældystæm, aftæ uæd... æn-
dær nicy. Mæ ud isgæjæ dær iu ærmys-
dzynæn dæ xalahud, uycy 'xsæv, uycy qu-
dy mærdtæm mænæ axæsdzynæn... Bærgæ
uycy nyxas ma dæ kuy næ fequystain...
aftæmæj, fælæ nicy kænyu... nælgojmag uæd-
dær... — Xadizæt festad mæ curæj, dzuryu
nal aræxst. Cæsgom afælsur, binag byl ta
kuyddær rizyn rajdydta, Xadizæt æj jæ
uællag dændægty/byu ærkodta. Mænæ
nal kæsy, cæuynyl ssi.

— Ærbad ma, kædæm tahd kænysl..

— Ærtalyngis, cæuyn mæ cæuy...

— Næ dæ auaddzynæn, calynmæ dyn zæ-
hon, uædmæ. Uym ma xalahudy dær mæ
zærdy uyd, fælæ dæ æfsærmý kodton.
Ægas khuyry fæxaston uycy fænd mæ zæ-
rdæjy æmæ dyn æj nyr cybyræj zæhyn:
komsomoltæm ærbacul... Uæd uydzystæm
æcæg xo æmæ æfsymær.

Xadizæt mæm jæ cæsgom ærbazyldta,
kuyddær, disgænædzy kast ærbakodta, ænæ
dzurgæjæ, stæj ærbadt. Jæ cæsgom asyrx.
— Dy mænæj æfsymær zæhys. Æ mæ
uæd me'fysmærtæn dær quamæ sæ xo uaj.
Mænæn dær nyl æfsymærtæ, fælæ sæ ard
xæryuæj næ bacaguyrdton — cy avd æmæ
ssædzy koj kodton, uydou...

— Baxatyr kæn, Bedto, ma myl fæxud,
æz ændær nyxas ængæl uydæn, — zæhgæ,
myn mæ khux ajsta Xadizæt.

Rajdydton Xadizætæn komsomoly tyxxæj
dzuryu, uyy ta dyn næ zydtou, cyl — æm-
byrdty saxuyr stæm. Biræ fænyxas kodtam:
Xadizæt mæ fælarsta. Uæddær ne srazy.

— Dyuuæ çydzity is næ komsomolinæ æmæ
dzy nyr ma nikæj axordtam, cæmæj tærsyz?

— Uydou axuyrgond sty æmæ uydænyj
ævzær niçi zæhdzæn.

— Æmæ dy dær saxuyr uydzyuæ! Dæ-
uæj cæmæn quamæ zæhoj ævzær?

— „Mæn u“ — zæhgæg yn næj æmæ dæ-
hæl cæuy, — zæhdzysty...

Nicæmæ 'rcyd næ nyxas, næ myn srazy Xadizæt. Smæsty dæn, fælæ mæ mast næ ravydston. Uæddæ yn jæ nyxas fæstag nyxasmæ næ rajston. Adzurdzystæm ma isguy. „Au! Komcomol cy u, kuyd u, uyj bam-baryn kænyu kuy næ bafærazon, uæd cy dæn, uæd mæ rabparyn gæuy, uæd mænæj cæj læg is? Bydyrmæ ta kuy acydtæn, uæd mæ ajroxau Xadizæt.

Racyd dyuuæ khuyrijy. Uydis nyn æmbyrd kooperativy raz hæudzaryl. Uydis næm doklad. Fæstægmæ ta çydzdyty ærbakænyu tyxxæj rajdydtam. Dzyrdta gorætæj ærvyst çygz. Særdar dzuabp kuyrdta, aj fyddzag æmbyrdy jæximæ xæs çï ajsta, uydonæj. Æz mæ sær nygguybyr kodton æmæ kærdædžimæ arxajyn. Ualynmæ kæsyn æmæ Xadizæt kooperativæj raxyzt cybpar çydzimæ, sæ khuxty çyrhædtæ. Ærbakast æmbyrdmæ æmæ mæn kuy auydta, uæd æncad nyllæuuyd, cy-ma mæm sidgæ kæny, aftæ. Dukanimæ cæ-uyyn' fson systadtæn æmæ jæn bauadtæn.

— Uycy çygz uæ dzæbæx kuy ajsta khuynty,— xudy Xadizæt.

— Aftæ nyn gæuy, næ bæzzaem.

— Bedto, am næ biræ dzuryrmæ me 'vdæly, uyj bærc ual çï uændy, mænæ çyr hædtimæ dær fælivynæn ærcydystæm. Mænæuynrnæ fondz — xotæ, symax ta nyn ævd æmæ ssædz æfsymæy...

Æz cin kænyrmæ fædæn, fælæ mæ Xadizæt fæuyrædtæ.

— Æmæ uyj bærc dyn biræ xælærdtæ kæcæj fæzynd!

— Ssardton... mæ cæstyta ændærhuyzon uynyn bajdydtoj... Cæj anyxas kændzystæm, fælæ ma qus, næ nyxas nyn æmbyrdy mæ zæh, fælæ uæ xicauæn hambaryn kæn... Ævædza kusyn dær xorz næ zonut. Isty sarazut sylgojmægtæn: je skhola, je svly mijy kuyst, kænnod æmbyrdtæm... Cæj, acul! Ændær ual macy zæh, ændær fændtæ dær næm is... lzæry ju næm racu.

Uydon acydysty. Æz næ çyry særdary cur ærbadtæn æmæ jyn xabar. Uyj çydzdytæn akast, stæj myn me'uaexsk ærcavta.

Læg dæ, læg, æmæ lædžy mitæ kæny.

Niger

GYDZCI.

Bon fætyng is. Xur ærttivy.

Zæxx nyuulæfydi. Xox

Kæs, jæ mærdon xuyz kuy ivy.

Xatyn,— nal u qæd fydox.

Cæst næ donbyltyl fæxæcyd.

Ron — qædabæjæ syl chæx.

Xærisæn jæ xix fæxæsyd.

Akæs — sabpyl qazy sæh...

Zonýn, ualdzæg u nyr, ualdzæg,

Zonyn, nal cæudzæni zæj,

Zonyn,— kuyd çyndzxon buç uazæg,

Nyr rævdyd ystæm ærdzæg...

Badyn donguyron æncadæj.

Uajy 'næryncøjæ don.

Donau ragon cardy cadæj

Uajync sau bontæ ærgom.

Æmæ dy, sæ xuyz dy kuy dæ,

O, dy, me'sxæssæg gydzcil!

Dælæ lystænmae fæcydtæ:

„Uo, cæj qæbær ta nyccil!“

Bazmæstaj jæ æmæ dzurys:

„Racu, tahddær, rauaj, ra“,

Æz — dæ farsmæ, dy — næ cury.

Arhau, arhau, hæjdæ — ha...

Zymæg, sista ta næ de'xsidt.

De'xsæv ta kuyd darh u, kuy!

Nymæt dyuajyl kuy'xæssid...

Ivazæm, fælæ bæguy.

Næj, næ ivæzy. Dæ kærcaj

Mæn nynnyuærztaj uæd dy

Ne'xsæn sabrygaj jæ bærzæg

Athysta næ chæx gædy.

Gino arhæudtæm dæсны uyd,

Gino arhæudtæ kænny...

Uæd næ dælfædtæm ærxuyssyd

Sidzær goko 'mæ qærzy...

Dalys zajgæ-zajyn amard,

Dalys — gokojan jæ mad.

Goko je'mgokotæj adard,

Nal u uydonyl nymad.

Mady dzidzjæn — syvædæg,

Mady æxsyræn — syly.

Khuymty razily jæxædæg,

Bafty komdzagyl xyly...

Baqarm ystæm nyr cybparæg.

Goko, gino, dy 'mæ æz,

Arhau askhuyd, cyma baræg,—

Xuyssæg adomdta jæ xæs...

Rajsom radzy... Xalas caryl

Urs qædabæjau kuy 'sbadt.

Badys artdzæsty sænaryl.

Dzuryn dæm: fæsal myn radt!“

Næj — næ nyxas dæm næ quysy:

Zyngyl „fu-fu-fu“ kænys.

Cæsty cæsty syg næ sysy —

Fæzdæg... basyhdi dæ dys...

Ualynmæ ysxæcyd art dær.

Khonamæ fæxastaj mæn.

Zyng mæm festhælfydi. Darddær —

Abadtæn. Kæuyn. Dæuæn...

Næj dæuæn mænmae fækæsen —

Uærtæ qær kænny. baba:

„Ne 'skhæty xæræg nyssædzædzæn,

Fadzys aly ran—obaul!“

Dy fæcæuys. Æz dæ fædyl

Uajyn. Gom — ægærdzæj — duh.

Axastaj mæ. Kævdæsqædyl

Badyn. Rabpærsta mæ qug.

Byltæ — fadzysy. Særfys mæ.

Niuy. Dy mænæg fyddær.

Bakodtoj mæ nog zad fysmæ.

Astærdta myn uyj mæ sær.

Is mæ nyr rævdauæg — ma tærs!

Kæn dæ fadzisty koj dy...

Uajtahd ta dæ  hyldym ag r z:
T skh d  s rd n j s rdy.

Fest m. X dzary ta sah s:
G dy t rx gm  f uad,
Axsta myst.   r audi. Ak s:
Gas j bylamyqq nykkald.

„Oj, kuyd babyn d n—dzynazys—
B car ftyd d n bynton!”

Khuymty 'ssady t bp n  arys.
— „C j, cy k non, c j kuyd uon!”

Ragkoj kodtaj dy d  dz khul,
Kuyrojm  c u m — dy,  z.
Dz khul i  rd m kuy f khul.
Dzurys: „f dz ijyl tyng x c!”

 z b rg  x cyn, kuyd zonyn.
Kuy f k lyn, kuy x rz cyrd
Adzordt-dzordt k nyn. F tonyn
F dz i — gas j u  mbyd.

M n  kuyroj. Don  m nal is.
Xi ta bar vdz kodtaj dy.
Gali  khux nych   is, raxiz
Dur j dojnag i  s dyt.

Razyld kuyroj. Uag  ruahtaj
F lg t gm  u d  kast
Uajtahd c sty sy   rtahtaj.
Xatyn — nal uyromys mast.

Qar g, sudzg  qar g quysy.
Kuyroj i uyld r k uy.
C ssyg uadulyt n  sysy.
Z xm  gagataj c uy.

Kuyroj, khada kuyroj zily.
K s, —  n b ry — j  zyld.
G rk  r g j xi nyttily.
Bajqus, bambar syn s  dzurd:

„U j! xyrrydt, xyrrydt, c j i m .
„U j xyrrydt! M guyr g us,
Ruxs n  nykk sdz n d , rium ,
Cas f ndy f lloj k n, kus.

S r — d  s r, d  u ngt  — 'n thysn g.
Gom —  g rc — d  s b son .
U j xyrrydt M rdon — d  xuyss g.
Qar g dynf ci nyvgond!”...

Sau us bak uy, dzynazy:
„Hygk... m  bon, m  s ry bon,
„Hygk... d d j! Ystong fyd azy,
Saumer, ajs i  m r bynton.

K nnod nal d n, nal m  s r n.
Sudzg  sau fydty tyxsyn!!

Nal is bauyrom n q r n.
Qar g kuyrojyl tyxsy...

Qar g — zar g uyd gydzci en.
S fta z rd j n j  niz.
Kuyroj — tad us n j  sij n —
Uyj f lvar endon uydys.

O, — l dzy q d n m rdadzy
Qar g, qar g uyd nysan.
Uym s  tybpyrt  kuy uadzy
Bir  gydzcit n zijan.

Kuyroj ariv d:  rm ftau
Cas l xur nag u, c l
F sth fydt  dy k lmdz fau.
Tahd — baba ta d m x cdz n!

De 'ssad avg dtaj. Cy f g ul?
F lg t g d r m  s rfys...

— „Stong myn u, gydzci!”
— „O, m  ku!”
M n ... ne 'ssad... k s... uynys!”

Dz khul bab erstaj dy de 'gkoj.
Arast yst m. F l  k m!
Ci m  u ndy,  i nyr je 'sko  —
F l  'xormag... Z ngt ... N m!

N , n myn j dyn n  uydz n. ●
„Sis m , gydzci... De 'gkoj, c j!”
Niuys: „O, m  bon! M  xuyz n
Xur c m n f ny, k c j!”

Xilys sabyrgaj n xim ,
De' gkoj dz khul, uuy   z.
Dy m  khux  lqivys rium .
Xilys khuly...  mmyst f z!..

Aft  arvystaj d  bont ,
lu s  inn m j — fydd r.
Card d  badomdta d  sont j.
Nicy, nicy u fyrt d r!

* * *

Bont  inn  bonty ivync.
Rad is alc m n d r, rad.
M n , k s, d  cot d m sidyn ,
O, s  nyjar g, s  mad!

Rak s, rak s m  d  c st j
Rak s, maual u  nkhard.
F n, kuyd aivta n  b st ,
F n, kuyd f nd r is nyr card.

K s, d   zyg kuyd c ry, uym .
K s, kuyd u, cy u j  kuyst.
Qazg  rarast is j  xuymm .
U d  sah st j uyj xytz.

Kæs,—jæ khæxty byn—ysgællad.
 Uat, uæd milængom — jæ uat.
 Dyson auahtha jæ fællad.
 Ne 'vdærzta, dæuau, uyj uad.

Radzy festadi uyj abon..
 Daræs—iftong u æbpæt.
 Khuxty aird kodta sapon
 Næu jæ xærinag jæ mæt.

Fajnust... fajnust dær cæuynnæ,
 Xorz u uyj dær cardy, xorz.
 Fælæ is kæsæg dæ čyzgmæ,—
 Qus—jæ nom xuyjny „kolxoz“.

Rambyrd kodta uyj jæ zæjcy.
 Fæzhorync sæxædæg, kæs.
 Bylæj, artæj syn næ tærsky,
 Is syn, is rævdauæg, gæs.

Qazync sabitæ—næ daræg.
 Xur, sæuon xur sæ xyncy
 Dardyl ajquysy sæ zaræg,
 Xæxtæm, bydyrtæm tyndzy:

„Tav næ, xur,
 Xud næm, xur!
 Max ystæm
 amondgur.

Ma tærsky, ma,
 ma iu tærsky—
 Max dyn—gæs,
 max—dæ gæs.

Xury ruxs,
 ruxs tyntæj
 Acæudzæn
 cardy zæj
 Bæstætyl,
 dunetyl
 Zærdæ dar
 sabityl!

Sabitæ,—
 nog fæltær,—
 Ajræzæm!
 Qældzægdær!

Gydzcitæ,
 madæltæ,
 Darut nyl
 zærdætæ.
 Akusut
 erysæj!
 Akusut
 erysæj!
 Qazuaton
 gydzcijæn
 Ræzæm max
 jæ cinæn.

Iu, dyuæ,
 iu, dyuæ.
 Iumæ, cæj,
 cæj cæugæl
 Uæd ærtæ,
 uæd cybpar
 Iumæ cu,
 ræzgæ ball!

Ajquyst zaræg dardyl. Bydyr—
 Rajdzast. Kæs—gydzcijy čyzg
 Kusy erysæj. Jæ fyrtyl
 Uyj næ kaly cæstæj syg.

Bon jæ kuysty xaj fækændzæn.
 Je 'mbal—ziugusæg bældtæ.
 iUyj jæ lædzy xaj næ næmdzæn
 Soxr, je 'xsævær cædtæ.

Kuyroj je skhola nyr nal u
 Qaræg femhuydta fætæg:
 Uymæj nal ævzarync qar.
 Fadzyx næ xæssync tæskhæj.

Zaryn, činygæj ævzary
 Nyr jæ lædzy qæd dæ čyzg.
 Uyj dær, ma 'nqælæj, xædzary,
 Je kuyroj—jæ bynat, uyng.

Næ, gydzcijy čyzgæn abon
U ændær jæ cinæ ran
 Zony, zony jyn jæ afon,
 Xonync yn jæ nom ta „stan“.

Kæs, jæ kuysty bon fæxican,
Qazgæ, xudgæjæ fæci.
Bady nyr dzæbæx iæxican,
Bady sabity gydzci.

Rajsta činyg... Činyg rajsta...
Mænæ Carciat—kæs, gydzci!
Dæu... dæu fadzysy zæj lasta,
Uyj ta cy, cy xaj fæci!!

Rajsta činygæj jæ kærdix
 Ciu ma zærdæjæn dzæbæx?
 Iu khord innætæj kuy fædix,
 Zaræg ajquysti uæræx:

„Ualdzædzy ulæft mæ riumæ qary,
 hej, hej!
 Biræ fæcærat, mæ'ngusæg čyrtæ,
 hej!
 Fajnusty zærdæ mænma či dary,
 hej, hej!
 Dardyl kuy zilync næ byc bydyrtæ,
 hej!

NigerNÆ TÆRSYN ÆZ...

Næ tærsyn æz dæuæj, mælæt, uyj zon!
 Is biræ, biræ nitzæ—ryn uæd son.
 Cybyr u card,—uæddær
 Kuy ivy fæltæry—fæltær.

Ærdzy kæd nikuy xæly tox,—
 Mænæj uæddær næ kænny rox:
 Uydzæn, uydzæni card.

Kæd a zæxxæn,—
 Uyj zonyn æz bælvyrð
 æmæ 'qæræj zæhyn næ dzyrd,—

Xærz biræ næu jæ dug,—
 Uæddær uydzæni card, xæstæg ua, dard.
 Æcæg, pigmejtæ is xærz biræ, aræx.
 Næuæg uard mityl dær næ uadzy fæd
 sæ khax,—

Mælæt sædty he, axæmty 'mæ a zæxx
 Nýqquyry uydony ænconæj.
 Ax!

Cæj mæguyr u pigmejll.
 Næ dæn æz axæmtæj, næ dæn!

Mæ fæd,— xærz arf æmæ uæræx,—
 Zynzæn, lryston, zon, dæ riuyl.
 Æuændyn abon æz mæxiuyl—
 Æmæ myn næj mælæn.
 Fcyz mænæn næ tug.

Ærmyngæ uævæn næj heuymæn riuyl.
 Mæ tugdadzin mænæn—ægæron.
 Ægæron tyhd — næ zærdæ.
 Næj, næ çiuyl

Mænæn næ khax,

Ænusty særty jæ 'kuy ajsyn razmæ,
 uæd.

Næ uyrny mæn mælæt.

Æmgæron

Næ çæuy abon, zon, mæ særmæ,—
 Kuyd fændy dzurut iu symax,—
 Mælæty koj.

Æz zonyn — çæuæt
 Mysdzæni mæn.

Zyndzynæn æz jæ qærmæ.

Næ bauyromdzæn ingæn mæn.
 Nyssædtidzynæn mæ çyryn!
 Ysuinag dug uydzæn mænæn lymæn..
 Næ dæn, næ dæn, zæronð lɾ, æz dæ zaræg:
 Fæstæmæ æz mæ fyny dær næ byryn.
 Kæd xadtæj-xadt dy fequsys mæ qaræg.
 Uæd iu uyj zon—ændær mardyl fækæuyn.
 Æhdær væjy mæ niz, fælæ dyn æj næ
 zæhyn...

Fæzynut, çæj, kæmæn u razmæ
 jæ çæstængas, jæ kast!
 Çæuyn uæ razæj æz.

Nyxasmæ

Æz nal, xæssyn mæ qast...

Ærcu, o næuæg lɾ!
 Uæræx — mænæn mæ riu, paraxat riuyl
 zærdæ.

Ærcu æmæ jæ chir!

Ærcu æmæ jæ chir

Æz bajtyhton mæ tærdtæl

UMAR ÆMÆ JÆ FYRT TUZAR.

* *

Xastoj jə quydytə
Dardmæ
jə bæxmæ.
Səhæstəj zærdæ
Færyst:
Sabi Tuzar ma
Uædy
Tarfaɣ xuyssydi.
Ulaft! —
jə ulaft—qærzyn.
Dard xuymtəj
Dyson
Fælladəj fæcydi
Sabi —
Kuyd nə jyn ua zyn?
Bacyd æm fyd
Æmæ 'rlæuuyd
jə razy:
Mænæ mə qæbul,
Mæ card!
Axaud jə qæddzul,
Nə uydi sər bazyl,
Khabæztə bajtyxtə dard.
Səbyr, tærsgæjæ
Æræmbærztə qæddzul.
Axuyss ual,
Axuyss,
Cəj!...

Bonværnnon kodta jæ xæddz,
 Bonæj tærsæjæ
 Fælursæj lyhd mæj...
 Razdæxt ta.
 Dzurj:
 — Duda, syst, mæ xur, syst.
 Mænæ ærbaruxs is bon.
 Niči nyn bakændzæn
 Maxæn næ kuyst,
 Niči nyn radtdzæn
 Uærdon.
 Com ta næxædæg,
 Kæd fembælid isdži,
 lu læg næ sæværid kæd...
 Rabadt çysyl Tuzar.
 Aftæ næ rizid
 D uarmæ kuy 'rlæuuid
 Mælat.
 Cardæj færystysty
 Sabijj bontæ,
 Sabijau sabi
 Næ uyd.
 Zærdyl læuuydysty
 Adæmy gontæ,
 Zærdyl læuuydi
 Sæ fyd...
 Mad dær jæ xuyssænæj
 Radzyrdta:
 — Ma kæ,
 Uæuuau,
 Nyuuadz, æj nyuuadz...

* * *

Raxyzti, sabi,
 Jæ cæstyte khaxgæ.
 Cæstyten
 Xuyssæg mydadz.

* * *

Dard u sæfændag
 Næ xuymon bældzcædtæn.
 Se' gkæjdy ruvæntæ cyrh...
 Xury tyn
 Arvy næzy darh ændzældtæj
 Khædzæxty axuyrsta syrx...
 Qæugæron uærdædtæ
 Donuajæn uyrtyl
 Bæjdydtoj tyngdær
 Næryn.
 Fyd dær zærdæbyrnæj
 Amydta fyrten,
 Zæxxyl kuyd qæuy

Cæryn:

— Dar iu xorz bæxtæ,
 Dar cybpærdæxlyg,
 Æmæ ma læuuaj
 Maxau, cardy 'rxy.
 Akæs adæmmæ,
 Card kuyd aræzst u?'
 Alči xi dzybpma
 Xæzna auazy.
 Isdžyn biræh u,
 Biræh—ruvasæj—
 Ma u sæ astæu dy
 Dalys minasæn!
 Cardy chubpæn iu
 Xiz jæ bærzondmæ.
 Cæmæj ma cæuuj
 Am dæ fæson tyl,
 Am dyl ma kusoj
 Adæm, abonau,
 Æmæ sahæstæj
 Zærdæ ma tonal
 Nyr ual kusdzystæm.
 Nyr amal kænæm,
 Cæmæj nal kuvæm
 Sombon alkæmæn.
 Qus mæ quydymæ,
 U fæltærd quydj:
 Adæm biræhtæ,
 Dalys ma u dyl..

* *

Bontæ cydsty,
 Biræ sty bontæ.
 Fyd æmæ fyrten dær
 Kodtoj tærxontæ...

* *

Mæj bonæj tærsæjæ
 Fælyhdi fæsxomæ,
 Mæj bonæj
 Xuyssægau tærsy...
 Chæx-chæxid bydyrty
 Kolxozonty toxmæ
 Xur arvæj
 Ædzynæg kæsy.
 Brigad uæd brigadmæ
 Socerysæj sidy,
 Sæ ruvæntæ kærdæg
 Kærdync.
 Kuyst tahddær fæuyny
 lu innæmæ 'væhdy:
 — Max tahddær,
 Xærzqæddær,—
 zæhync.

Ærbacyd sê razmæ
 Guybyrgond.
 Zæronð læg—
 Fæsalau jæ zæche,
 Jæ bakast — cæxær.
 Mæstyjæ sæm dzury:
 — Cy kænut xyndzylæg,
 Dzæbæxdær yzmæst quag u mæ.
 — Kærdæg dær nyuahtat
 Ænæ lygæj, mænæ:
 Cæstgæjdtæj
 Xædzdzæ 'mæ mædzdzæ!
 Max axæm kuystytæj
 Qazuaton næ kænæm,
 Næ fæzzæg nyn baræn uydzæn...
 Xur kasti ædzynæg
 Kolxozonty ryvdmæ.
 Xuym dardta
 Ændærtý 'xsæn tar.
 Zæronð lægæn xurmæ
 Jæ riuaej ærdtyvta:
 „Kuysty qædmæ kæsæg —
 Umar“.

— Cy kænys, inspektor,
 Cæmæn ta næ fauys?
 Sæ xicau æj xudgæ færsy.
 Jæ zærdyl ærlæuuyd
 Zæronð cardy
 Gauyz/
 Sær ivhuyd
 Quydyty
 Læsy:
 — Akæs adæmmæ,
 Card kuyd aræzy,
 Alči xi dzybpæ
 Xæzna auazy...
 — Isdzyn biræh u,
 Biræh — ruvasæj
 Ma u sæ astæu dy
 Dalys minasæn!
 Sabyrgaj dzury jæ fydmæ:
 — Radzur ma, baba,
 Fælæu... * *

— Iu xadt cy uydi
 Abon uyj næu!

Khubalty Alysandyr

ISSÆ ÆMÆ NOX

(RADZYRD)

Xadzy Nox uydīs uældaj qældzæg: dzæbæx bazartæ bakodta xoræj, æmæ jæ zærdy uyd skænyn kuyvd. Kuyvdæn dær quyd æfson, æmæ jæ Nox saræsta xory bonmæ.

Ærxondzæn xadzyty, soxtaty, qæuy zyn-gædær zærdædy, ærvadælyty, xæstædzyty...

— Ærvadælyty æmæ xæstædzyty xonyn dær næ qæuy, sæxædæg ærcæudzyty, — zahta Nox, — æmæ qæudzæn ærgævdyn dy-gærdy, iu — dyuæ fysy, fycyn bægæny, maxsymæ!"

Din amonægæn ara qadzyn aiv næ, uæd.

Nox nymajyn zydtæ. "Zian næuydzy n" zahta Nox, "xæsdzyty xuyntæ, kændz sty uyj fæstæ fyng, xondzsty Noxy, stæj sëmæ bazary quydætæg ænæ pajda næ uyd-zæn". Tabu xuycauæn, zahta Nox, ævzargæ lægæn dædytæ ruxs zond, ælhystæn — ta-lyng", — æmæ badzyrdta jæ xistær usmæ. Xistær usy Nox uarza fyl-dær, jæ kommæ kæj kast, uyj tyxxxæj.

— Nostæ, — zahta Nox, — fyc xorybonmæ bægæny æmæ maxsymæ.

Uymæj dærdædær nicy zahta. Usimæ dzu-rag næ uyd...

Kuyvd æxcæp dzæbæx. Adæm uyd biræ. Xuyntæ xoræ, Gydysty dygkæ bon dær, dyldær xæstædzyty. Fælæ Nox uyd mæst-Czyn: fyngæj fæstæ ærtæ ævzist uidydyt nny sty uidguytæ? Noxy is uidygæj bargæ kæu, fælæ uæddær bæxær, banuaz æmæ nodzydær dav? Noxy fændyd jæ mast is-cæuyl akalyn, fælæ kæuyl? Jæxædæg radta Nox uidguytæ, xistærtæn, plovimæ. Nox xistærtæj adavyn ænqæl næ uyd, uyd kæstærtæj, ærvadæltæj, xæstædzytæj adavyn ænqæl.

Racyd bontæ. Nox jæ xærdæ razdæxta dyvældæxæj, fælæ jæ nost næ kæny rox. Iu rajsom Nox racyd mædzdytæj æmæ jyl sæmbæld Issæ. Issæ uyd Noxæn jæ karæn,

jælæ zyndis kæstær, tænnæ, kosagond qældzæg. Nox næ uarza Issæj: dissag læg uyd Issæ! Noxy nyxæstyl kodta razy, fælæ sæ iu syzdyxta æmæ Nox zadis xæliu dzyt. Nyr dær Nox qavdy jæxi fæstæd fækænyn-mæ, fælæ jæ khuxy næ bæftyd.

Dæ rajsom xoræ, Xadzy! — zahta Issæ æmæ rajsta Noxy khux.

— Dæ mast skænægæn xuycau ma nyb-baræd! Lægæn mast kæny jæxi fos!

— Cy kænnæ, — zahta Nox, — tabu xuycauæn... Noxy fændyd nyxas fæcybyr-kænyn, Issæ — ta uyd ændær aræst.

— Næ, næ — dzyrdta Issæ, — bæxær, ba-nuaz æmæ nodzy dær dav? Kæd mæguyr dæ, stong, uæd ærbacu æmæ zæh:

— Nox! mæguyr dæn, æmæ myn radtl!

Uællæhi, billæhi, tallæhi, Nox dy jyn radta!

— Tabu, xuycauæn. — zahta Nox, — mæguyræn æxxuys æxærtæy bon...

— Ændær dær uyj kuy zæhyn, — zahta Issæ, — Ræst zæhgæjæ, mæguyrtæ is! Stong dær is! Dærdædær næ styl — Dy dær sæ uynys, æz dær, fælæ syn tækyt lsty radta? Stæj dinamonægæn, adæmy mæguyrady, daryn ævzist uidyg næ 'mbæld!

Nox ærkæst zæxmæ. Issæ bæxudt jæ mid-bilty.

— Uællæhi, billæhi, — zahta Issæ, — uyj mæguyr læg næ uyd! Uyj uyd iu qall Us-gur! Fændyd æj dæ uidguytæ? ron skænyn! Cyzdyt fæsjyn!

— Æz dær aftæ ænqæl dæn — zahta Nox, æmæ jæ cæsgom færuks.

— Æz dær uyj kuy zæhyn, — dzyrdta Issæ. — Næ aqydy kodta — Nox ucy uid-guytyl kodta fælløj! Næ xuyssyd æxxæv! Zæd æxxormag!

— Tabu xuycauæn, — zahta Nox, — sæn-fælløj kæm is?

— Æz dær uyj kuy zæhyn, — zahta Issæ, —

kæd dyn Qasaj jæ ruxsadzj tyxxæj radta, uæddær! Lævar dær fos ul Fælæ mæm dis cy kæsý, xadzj! Xuycau jæ kuvdzytæj xyn-džylæg dær kæný! Iu uidygæj syn dædty cin dær, mast dær!

Fændyd ma Issæj dzuryn, fælæ Nox færast æmæ dony bylj Sitoxonæn dzyrdta:

— „Xæjrag dæ kuy saja, uæd Issæjyl sæmbæll!“

Uædæj fæstæmæ Nox Issæmæ nyxasmæ nal læuuyd, fælæ kulakty xyhdy kuy babaudta, jæ isæj kuy fæcudydta, jæ ustytae kuy fæpyrx sty, uæd iu xadt uyndžy sæm-xæld Issæjyl. Nox zydtæ, Issæ kæj kusy xolkozy, jæ xædzary xældæj dzy qast dær kodta, kolkozy kojæ jæ sæft dær uydta Nox, fælæ uæddær ænæ afærsæ næ uyd.

— Issæ kuy dæ,— zahta Nox, khæcæl amægæjæ.— Hi, kuyd u uæ kuyst?

— Uællæhi, billæhi, xorzæj jæm nicy is, zahta Issæ, Noxy zærdæ ælxægæjæ.

— Æmæ kuyd ua xorz,— zahta Nox,— ænæ xuycauy ærfæjæ?

— Næj!— zahta Issæ.— Sajync! Davync! Fælæ dzæbæx fæsxuystam næ zavxozy!

— Kæj?

— Mysostyl

Nox zydtæ Mysosty xabær, fælæ jæxi næ zonæg skodta.

— Æmæ cy kodta Mysost?

— Axordta ssædtæ,— zahta Issæ — æx-sæny fos æm nikuy yd, æmæ sæ xuydta jæxil jæxi sajda!

— Æmæ cy kodtaid, kæd æm pajda næ cyd,— zahta Nox qældzæg.

— Æmæ æz dær uyj kuy zæhyn,— zahta Issæ.— Pajda næj! Cy pajda ua, kuy næ kysaj, uæd? Kusgæ ta uymæn næ kænyn æmæ dzy pajda næj! Conkuyry 'mbisonæ

— Conkuyr! Bæhnæg cæmæn dæ?

— Næ kusyn æmæ uymæn!

— Æmæ cæuylæ kusys?

— Bæhnæg dæn æmæ uymæn!

— Jæxi sajda, jæxi,— zahta Nox.

— Mænæ dæu xuyzæn,— sxudt Issæ. Nox fædžix.

— Æmæ æz kuyd sajdtan?

— Nyr kuyd sajys, aftæl!

— Kuyd sajyn?

— Kusyn dæ næ fændy, aftæmæj kolxæ mæ cæuys!

Nox anyxta jæ qusræbyn.

— Fyddzag-ta uidguytæj,— sxudt Issæ

— Cy?

— Qasaj uidguytæj! Stæj dæ fosæj!

— Kuyd, dæ xorzæxæj! Cy, kuyd, dæ nomystæn?

— Uædæ sæ isdži lævar xæssa!

— Uædæ sæ dy lævar isaj? xudt Issæ Rajsom brigady, nartxor ruvgæjæ, Issæ kuy farstoj, xudgæjæ:

— Zæronð lædžy cæmæn bafxærdtaj?— uæd sxudt.

— Uædæ jyn cy kænnon, uæ xorzæxæj! Æz jæ byntæ kæmæn nyssærfyn, uyj dæ mæ qast kæný!

*Khubalty Alyksandyr**ZÆROND FYNTÆ*

Uycy izær Bædz nartxor tonynæj ærcyd razdær. Jæ us sæximæ næ uyd.

Mardmæ acyd, ævæddzægæn — zahta Bædz.

Quydis cæuyn jæxi dær, fælæ jæn zyn kast ivyn dzabyrtæ, cuqqa, kuyræt.

— Rajsom ssæudzynæn, — zahta jæxi nymær Bædz æmæ ærbadt uærdony rætænahdyl.

lunægæg Bædz tyxstis tyngdær. Xædzary kusæg iu, jæ us fylldær ryncyn, syvællædtæ biræ. Je' fsymær Dzabo amard æxæstony, nyuuahtha tug. Fidydyl Bædz uyjjas ne uuændyd.

— Fæltau mæxædæg kuy amardain, — zahta zærdiagæg Bædz æmæ ærkhul kodta guyyfæjy. Bafynæg ængæl næ uyd.

Mæj kast bærzond. Kært uyd ruks. Zyndis qæmpy xal. Dzæbæx zynd kau, kærtu duar. Kæsy Bædz, — çidær uyndzy kauræbyn ærcyd, duaryl baxæcyd, fæstæmæ razdæxt, iu çysyl alæuuyd æmæ acyd. Çi uydzæn, — zahta jæxi nymær Bædz, — Alxast ma uæd... —

Ualynmæ duary guybp fæcyd, æmæ racyd uatæg ajdah kuyræt Dzabo, je' fsymær, jæ mard æfsymær. Dis kæny Bædz, — mard kuy

uydis Dzabo, nygæd, skodtam xist... Ualynmæ Dzabo jærazy ærlæuuyd, fændy jæ dzuryn, ævzag zmæly dzyxy, fælæ dzyrd næ quy-sy. Stæg ævzag dær næu, fælæ zokho, tymbyl, jæ zæng naræg, cæuy jæ tæf, mardy tæf... Stæg Dzabo dær nal u, fælæ nartxor, ænætynd, zmælync jæ syftæ. Stæg iu dær næ, fælæ biræ, ægas xuym, dymgæ fæjlauy... Dard zyny sau mih... Kæmdær niuy biræh...

— Cæg ærædzy bakodton, — zahta Bædz æmæ fæzyld cæuynmæ. Jærazy Alxæst, tobp jæ khuxty...

— Cykæny, Alxæst! — zahta Bædz, — æz cy kodton? — Dzabo kuy uydis... —

— Uyj qadzydær næu, zahta Alxæst, tobp fædardta Bædzmæ, fæcyd gærax, næmyg sæmbæld Bædzy congyl, cyma jyl ix aværd, æmæ feqal Bædz. Kæsy, — mit uary stavd thyfytæ, ærttivy mæjmæ, jæ congyl yn xæcy jæ us uazal khuxæg æmæ jæn dzury:

Kæm xuyssys, dæ xoræxæg? Mit uary! Bæx ænæfsnajd! Duar gom! Dymgæ jæ xoijl!

— Cæg zyn u mælyn, — zahta jæxi nymær Bædz æmæ tyrhy syvællædtyl æræbpærsta zæronð kærc:

Mamsyrat Dæbe

RAJGUÝRÆN BÆSTÆ

„Uazæg cædtæ, fysym ædzædtæ“ — zæhy iron æmbisonð. Uycy bonæj razmæ æz ne'mbærston axæm æmbisonðy midæg cy quydy æværd is, uyj, fælæ jæ mæxædæg kuy bavzærston, uæd æj ægær dær ma bambærston.

Uyj uydis 1930 azy, nartxor ruvyn afon, gallu farsy qæuy. Dard fændagyl tyng sæx-xormag dæn, cædtæ uydtæn, cybyr dzyrdæj, xærýnmæ, fælæ fysymtæ razyndysty ædzædtæ æmæ ma mæ baquydis banqælmæ kæsyn iu dzævgar ræstæg, calýnmæ xædzary ælsin zilæntæ kodta xærinag cædtæ kænýnyl, uædmæ. Cædtæ sæm bærgæ uydis nartxory kærdzyn, cæxæradonæj ærbaxæssæn uydis qædyndz æmæ bulchy syftæ. Kærdzyn, cæx, uycy xalsary syftæ — uydonaý xuyzdær nicy quyd uycy saxat mæn me 'xxormg nyqqus kænýnæn, fælæ fysym æfsærmý kodta axæm „minas“ uazædzy raz æværyn, æz ta sæ rakurn æfsærmý kodton æmæ gædzæ kænýn quyd nog-xærinadzy scædtæmæ, ændær cy xuyzdær bakænæn uyd uycy saxat.

Xur anygulynmæ biræ nal uydis, aftæ mæ fysym, axurgænæg Mysost, ærædzy iumæ lpedtexnikum kast kæjimæ festæm, cybpar azy iumæ kæjimæ fæcardystæm, uyj ærcdis partýræj. Uym cædtæ kodta, jæxædæg kuyd dzyrdta, aftæmæj, khuly gazet kolxædzæn. Tyng myl bacin kodta æmæ mæ fæbuznyg is kæj jæ babæræg kodton, uymæj.

Fælæ mæ uæddær cux næ uahta ænamond, xivænd æxxormagdzinad æmæ cyma art dær mæ fyðænæn alhac fag nal tavta, sugtæ dær kuyd æmbæly, aftæ xorz næ syhdysty, kastis mæm aftæ.

— Com, doñy byltýl ual atezho kænæm, acy dzæbæx iær, zahton Mysostæn, fælæ mæ cyd tyngdær uyd; kæd mæ me 'xxormag çysyl airox uaid, uyj tyxxæj.

Srazy is Mysost mæ nyxasyly æmæ syn-

dæggaj arast stæm qæuy særyrdæm. Aq-dystæm qæuæj iu dzævgar. Cydystæm æny byltýl.

Zyn snyv kænæn u, Æræfy byltýl iu xadt dær çi næma arvysta særdygon iæ jæxædæg çi næ fedta uycy cæstyty raz uæstæj, uycy Æræfy byly dissag ræsuu fælgonc. Gallu farsyrdygæj læuuy bærzon ræsuhd ran, aйдæny xuyzæn. Fælyst u gærdæny arf æmæ bædzýn kærdægæj, xuyzon chæx, syræ, bur, fælurs syræ, fæh chæx æmæ ændær axæm qædtæg dididzæ tæj, iugaj tuldz bælasý khutærtæj. Jæ sæ ty rahæn zyhync cægatyrdygæj gædy bæly ty chubpytæ, læguyn særyl ma iugaj qu ny chubpytæ kuy azzaja, uyj xuyzæn. Ræ hæj æris dæ cæstængas læhz bydyræ æmæ dærazy tyndæj læudzæn gauzyz xuyzæn xuymgond bydyr, sau xal, qal xuyz qæxory bydyrtæ, bædzýn mænæuy xuymp kæcytyl dymy xoxy 'rdygæj iæronsyhdæg dydysym, fællauy sæ æmæ dæ cæstyty raz æ khuysy dendzyzau uycy bydyr fællauæm xæsgæjæ.

Akæx qæuy aly farsmæ æmæ dzy fædzýnæ ræsuhd tyhd bydyryl xizgæ ærygo rodtæ, qom — qæuæj dzævgar dard, sæ rodtæ sæm kuyd næ xæddzæ kænoj, aftæ, fædzýnæ dzy kærdægyl badgæ æmæ xizgæ qæugærony cæræg xædzærdty qazty, gogty, kærtýty æmæ babyzty, fændzýnæ dæ chæx næuuyly syvællædty qazgæjæ.

Axæss dæ cæst Æræfyl, Æræfy byltýl Dyuuærdygæj fars dær æxgæd u aly qædtæg dyrh bælestæj, kæcyty byn ærxuyssæ ævvong læuuy nýllæg, fælæ bædzýn æmæ fælmæn kærdæg. Bynæj arf komý mænæ særsær kængæ lidzy Æræf bædzýn, xæræ æmæ færv bælestæj atahaty ræbynty. Bæ læstýl sbrydysty bædzýn xuympællæg æmæ ændær axæm xilæg sajægojtæ æmæ sæm uyrdygmæ kæsgæjæ zyn ravzæræn u bælestæ sty æ vi kærdægæj æxgæd obæudtæ

uyj. Uycy nyvyl baftau izæron uazal, syhdæg, uængty roggænæg dymgæ.

Raxiz farsyrdæm akæa ærfææn æmæ dæ cæstyty raz læudzæn, galu farsyrdygæj æi is, æxæm rah, æcæg, nyllæg khutær bæla-stæj æmæxgæd rah. Akæa uælæmfæ æmæ dæ cæstængas bancæjdzæn bærdzond mitsær dyzhuyn xæxtyl. Akæa dælæmæ æmæ aigom uydzæn is dæ razmæ ænæ kærøn tyhd bydyr. Dæxlmæ fækæsdzyna cyma uycy sæxat ænæ zæhgæ styr kæfojy læuuy, æmæ dæ caværder dymgæmæ daræg nyrtegkæ abpardzæn uycy kæfojæ.

Cydystæm Mysostimæ ærfæy byltyl uycy nyvætæm ænæ 'fæis' kast kængæjæ. Tyldtam bylæj durtæ æmæ syn kastystæm sæ fæstæ kuyd ryg kalgæ, æmæ ændær durtæ isgæ tyldysty æmæ iu kuyd nyppælq kodtoj ærfæy dony, uymæ.

Xur ærbyryd syndægga rahy auuonmæ æmæ ma syræ pillon kaldtoj jæ fæstæg tyn-tæ rahy auuonæj. Zdæxtysty kolxædzontæ khordgæjdtæj sæ kuystæj, æi æncadæj, æi zærgæ, æi fændyræj cæhdgæjæ æmæ æmdlæhd kængæjæ.

Iu çysyl naræg khaxfændagyl nyccydy-stæm Mysostimæ atahamæ æmæ bælesty bynty cydystæm dony xærz byltyl.

Axyzystæm atahajy uællæg kæronæj ærfæy don, ævæddzægæn, jæ cæuæn ærædzjy kæcæj aivta faldærmæ, uycy æxsady xuyzæn syhdæg aly xuyzæn durtæj qulon dargæ uyræmæ æmæ fedtam ænaxuyr dis-sadzjy nyv. Don kæj ralasta, jæ khabuzty ærdæg æmæ uidægty æmbis zmisy byn kæmæn fækodta fældæxtæj, æxæm styr xæris bælsy raz læuuydis acærgæ saucha, dærh-dzæssom læg. Kastis æm ædzynæg jæ cæssyg kalgæjæ jæxi jæ ruvæn y qædyl æryn-coj kængæjæ. Iu çysyl ræstædzjy fæstæ jæ ruvæn æræværdta uyrly, bacyd bæ-lasy razmæ, jæxi akhul kodta bælas kuyd fældæxt uyd aftæ, æftæqæbys yn kodta æmæ næm kuyd fækast, ættæmæjæ jæ cæssom xæ-stæg ærxasta æmæ jyn nyphpha kodta jæ dyzhuyn buaræn.

Xæstæg æm bacydystæm max dis kængæ-jæ, fælæ næ uynæg fækodta, ærmæst jæ cæssygætæ kuy asærfæ jæ xuræj syhd sau khuxy uælfadæj, uyj fæstæ jæ ruvæn kuy sista æmæ qæuyrdæm kuy rarast, uæd. Mysost æj bazydta æmæ myn æj kuyd bacam-uydta, ættæmæj-uyj uydys turkæg Xuysejn. Galu farsy qæuy cardis farast azy, fyd-

dzæg æxxuyrstæj, stæj uyj fæstæ kolxædzonæj.

Kuy næ auydta, uæd jæ xurmæ syhd, ænæ uyj dær sau, cæssom fæcis æfsærmæjy syræ æmæ jæ çysyl cæstyty ænaxuyr tæhd sthybar-thybur kodtoj. Iu çhus ræstæg æz-zaol's sahdauej, stæj æfsærmæ kænædzjy zædt bakodta jæ mid-bylytj æmæ næm xæstæg-dær ærbacægægæjæ, sdzydta:

— Xudgæ myl ma fækænut, ærra mæ ma fæxonut, fælæ myn azy xæris bælas ærlæu-uyyn kæny mæ zærdyl mæ ivhuyd zyn card, mæ'sæft blinoty, æræmysyn myn kæny mæ fydbontæ æmæ uæd mæ zærdæ suynæg væjy æmæ fæmæxy mæ cæssyg.

— Æmæ dy ta cy kodtaj, cavær zyntæ dyn ærlæuuyyn kæny dæ zærdyl, bafarsta Mysost.

— Mæ tauyræhtæ darh sty dzuryonæ. Uynys uærtæ uycy xæris bælas? Karz ivyld don æj ratydtæ cy bynaty ærzadis, uyrdygæj, ralasta jæ xoigæ durtyl æmæ khædzæxtyl, nychehærmæjy stytyæ jyn kodta jæ buar, fæ-sasta jyn jæ'rttlygæ khaliutæ, jæ uidægta, ærxædzæ jæ kodta ardæm, bambærsta jyn jæ'mbis zmisæj, uæddær kæssy, næ radta jæ card xæris, næ bakymdta amaryn æmæ zæjy uæddær. Aftæ mæn dær raxastoj cardy ulæntæ cardy khultyl xoigæ mæ raiguyræn bæstæjæ æmæ raftydtæn ardæm...

Mæn bafændydis uycy dissag cardæj lsty bælvyrddær bazonyn. Fæuyrdædon yn jæ nyxasj ærdægæg æmæ dzj rakuyrdton izary, kæd yn nicy kuyst is ændær, uæd Mysostætæm ærcæuyn æmæ myn jæ cardy xabærd-tæj bælvyrddær radzurn. Xusejn srazy is æmæ iumæ rarast stæm qæumæ.

Æxsæv uydys syhdæg æmæ ræsuhd æxsæv. Arvy æstæu lætuuydis ærdæg mæj æmæ ruxs kodta bæstæ. Jæ aly fars ærdtyvtøj stæm sthalytæ. Axæm æxsævy ærtæjæ — æz, Mysost æmæ Xusejn badiystæm kærtj sugdony sugtyl æmæ nyn jæ tauyræhtæ fæ-kodta Xusejn.

Jæ cardæj nyn rakodta æxæm xabar:

I

— Mæ cardj xabærdtæ darh sty tyng æmæ cæmæj rajdæjon, cy uæm dzj dissag dær kæsy, næ zonyon — bafarsta Xusejn.

— Fydzagdær dæ nom kuyd xuyjny uyj my nbacamon, stæj uæd dzur cydæridder mæ læuuy dæ zærdyldæ cardæj, uyj — zahton æz.

— Næxlmæ mæ xuydtøj Xusejn Myræ-xan fælæ ægær darh nom u æmæ mæ am xo-

som, axodæny, sixory æmæ fæssixory lamaz ta kodton bydyry, uycy ræstæg mædzdyt-mæ cæuyn khuxy kuyd ne'ftyd kuystæj, uymæ gæsgæ.

Iu xadt kuystæj kuy'ryzdæxtæn bydyræj, uæd mæm Zari-Guassæ radta iu çysyl gæxættý gæbaz, myxyur ævardimæ æmæ myn bambaryn kodta khæncylaræj ærvyst kæj u, kæj jæ ærbælæværdtoj izæræj eçyndyij afon (xurnyguylæny lamaz afon). Fyst uydys arab-pag damhætæj. Æz ta çysylæj axuyr kod-ton quyrany çitaby, zydtøn kæsyn æmæ bakastæn gæxxæddy fyst. Zari-Guassæ mæ farsta cy fyst dzy is, uymæj, fælæ zydtøn cas mast yn uydæn uyj, æmæ jyn sæfson kodton næ jæ æsværýn, zæhgæ, mæxxædæg acydtæn qæuy khæncylarmæ, qæuy xicauimæ banyxas kænynmæ, mæ tyxstdzinad yn bambaryn kænynmæ, kæd mæ suæhd kæ-nigkoj, zæhgæ.

Fæcaguyrdton qæuyxicauy, fælæ jæ ne ssardton æmæ fæstæmæ rædzæxtæn. Siston ævdæz, mæ lamazgænæn çysyl gauyz bakodton mæ dælarmy æmæ acydtæn mædzdytmæ.

Mollo læuuydis bærzondy jæ læuuaeny, adæm ærytydtoj sæ lamazdyqtæ, ærlæuuy-dysyl sty æmæ rajdajynnæ qavdydyst lamaz kænynmæ. Æbpæty fæstæ ærbælæuuydtæn, aytjdtøn taht-taht mæ lamazdyq, ærlæuuydtæn yl æmæ ærrævdz kodton lamaz raj-dajynnæ.

— Bismillaxi, æræxman-raxim. Dúnej skænæg xuycau-u iunæg æmæ jyl max æuuaen-dæm kæddæriddær. Jæ xæstægðær pexuym-par u æcægdzinadæj Muxamed-pexuym-par æmæ max cæuæm kæddæriddær jæ amynd fændagyl... Dzyrda mollo jæ khuxtæ uælæ-mæ skængæjæ, ærvyrdæm kæsgæjæ æmæ adæm iuuyldær bakodtoj aftæ.

Rajdydta lamaz, fælæ mænæn mæ zærdæ æxsajdta uycy gæxxæddy gæbazmæ, ferox mæ mædzdytý kæj dæn æmæ lamaz kæj kæ-nyn. Adæm iu ærbadtystý sæ zonguytyl, æz iu bazzadtæn læugæjæ. Adæm iu systadys-ty, æz iu bazzadtæn mæ zonguytyl badgæjæ.

Mæ zærdæ æxsajdta, qudyd kodton, æz kuy æcæuon, uæd cy fæuydzystý, kuyd cærd-zystý mæ zærdæ mad æmæ Zari-Guassæ. Çi sæ xæsdzæn, çi sæm kæsdzæn, çi syn æxxyys kændzæn, uuyt. Næ uydys, læg jæ zærdæ kæuyl badardtaid, iu axæm adæjmag. Zydtøn æj, æz kuy æcæuon, uæd kæj amæl-dzytý mæguyræj æmæ æxxormagæj, uymæn

æmæ æz bon izærmæ ænæ æryncøjæ kuyaton, uæddær kodtam mæguyr card.

Fæcis lamaz mædzdytý. Fælæ ma næ bauy-rædta mollo iu chus ræstæg æmæ dzyrda: — Æmbal kæmæn næj, uycy iunæg xucau æmæ jæ xæstægðær pexuym-par Muxamedmæ quasæg pysylmon adæm, Tasmanij cærdzytæ, cytdzyn Turçy adæm, ægas dune systad, fæcis dyuua dixy æmæ zæxxy çaryl cæstæg adæmæj ælçi dær jæ tug, jæ card ne'vhau kængæjæ ærlæuuydis jæ rajguyræn bæstæ, jæ din baqaqquænyl. Tauyræhy midæg maxi-mæ xæcynæj nikuy bincad gaurvty bæstæ, çyrystij dingænæg Uyrysy paddaxad. Nyr dær ta næm ærbaivæzta jæ çhizi dæmby, qavny næ jæ army bakænynmæ, baivynmæ Mu-xamedy ruxs kuvændædtæ Çyrystij arhuan-tæj. Aly turkadzy xæs dær u uycy gaurv-tæj pysylmon syhdæg din baqaqquæny æmæ baxxuyss kænyyn Kavkazy cæræg pysylmon adæmtæn, uycy gaury Uyrysy khuxy çi is, uydønæn sæxi suæhd kænyyn toxy.

Zonut uæxxædæg, nyr ænæqæn æfædz sæ tug kalync xæsty bydyry uæ cot, u'e'fsmærtæ æmæ qæbatyryç qaqqænync rajguy-ræn bæstæ. Fælæ uycy gaurvrtæ sty ænæke-ron biræ æmæ qavyn maxontyl fæuælæxiz-mæ. Uymæ gæsgæ næ cytdzyn sultan sidy nogæj jæ adæmmæ xæstmæ nog adæm ær-vityny tyxxæj. Maçi bæuyromæd jæ fyrty, jæ 'fsmæry, maçi fætsærsæd zyndzinadæj æmæ bafærazæm qaqqænyyn næ rajguyræn bæstæ, næ din gaurvty çhizi dæmbyttæj.

Styr zondy xicau æmæ dzyxæj dæsný læg uydys næ mollo. Jæ nyxæstæ aqardtoj mæ zærdæj, me uængty æmæ mæ ærfændy-dis acæuyn xæstmæ, æmælyn Turçy adæm cy xæsty bydyry mælync næ rajguræn bæstæ baqaqquænyl toxy, uym. Fælæ næ uyd æcæuon, uæd bínontæ sæfgæ kodtoj sydjæ æmæ mæguyræj.

Cydtæn talyng uynгы mædzdytæj næxi-mæ særguybyræj æmæ qudyd kodton cy baçyndæua, uuyt. Zærdæ kodta ænthys-nægæj ænthysnægðær cas fylðær qudyd kod-ton, uyj bærc. Æxsævæx ærgæjæ bafibpajd-ta mæ mad, ænkhærd kæj dæn æmæ mæ bafarsta cy kænyyn, uymæj. Sæfson yn kodton mæ sær rissy, zæhgæ, æmæ dzy bacyd mæt kuy færyncýn uon tægkæ kuystý afon, uymæi.

Zari-Guassæ bazydta mæ 'nkhærdzzinady axxos khæncylaræj mæm cy gæxxættý gæbaz særvystoj, uyj kæj uyd, æmæ xuyssynmæ kuy

II

— Uydōn iuuyldær mæn amaryny tyxxæ
æxst cæuync. Fælæ sæ ċi æxsy, cæmæn sæ
æxsy, cy jyn kodton, cæmæn arxaij aftæ

zærdiagæj mæn amarynly, mæ zæronð mad æmæ ærygon binojnadzy dzæhælæj nyuuaadzy-nyl?—qudyd kodton æz. Ævæddzægæn, aftæ qudyd kodta uycy saxat ælci dær jæxli nymæry.

Fæxæcydystæm ærtæ bony aftæ. Fyddzag næ qudydag cydis ævzær. Caldær xadty næ fæstæmæ rapærstoj Uæræsejy æfsædtæ, amardtoj næ ænæhdau biræ. Fælæ ærtýg-kag bon sixoræj fæstæmæ næ qudydag cæ-uyn bajdydta rævdzædær. Atardtam fæstæmæ Uæræsejy æfsady æmæ bacaxstam xæcynæn fadadðzyn bynættæ. Fæqældzægdær is næ xicaud. Æfsad dær xæcyn bajdydta nyfs-dzyndæræj.

Ærtæ bony dær mæ farsmæ xæcydis qældzæg Myrza-Ali. Styr dissadzy adæjmag uyd uyj Cy fændy tasy saxat dær æj næ fedtais ænkhardæj

— Qusys k-lyd qærzy, ævæddzægæn, uæzzau rýnçyn u—ærbadzyrdta mæm iu næ aly fars iu iskuy sarmadzany næmyg kuy fæxæld æmæ iu kuy nyuunærhta, uæd. Jæxædæg ta iu xudægæj basur.

Fæstæg bon ma badtystæm iu dzyqqy færsæj-færstæm æmæ ænqælmæ kastystæm razmæ dafddær abyrsyny tyxxæj dzyrd rad-tynnæ Uycy bon nodzy, kuyd ma zæhton, aftæ næ qudydag æcydis rævdzædær, bacyd fylðær nyfs Myrza-Alijy æmæ nal æncæd æj qazgen nyxasæj. Rast kuy zæhon, uæd æm iu sdæn mæsty dær.

Xur biræ nal uyd, uædmæ badtystæm næ bynættý æncæd æmæ khæmandir dzyrd kuyd lævardta, aftæ æxsæm. Iu afon næ dzyqqy tægkæ særmæ fæxæld iu sræpnel, jæ agyuvzægjæ khærdtytæ ærcydysty zæxmæ pyrxæj, fælæ nyn cyma nicy kodtoj, aftæ mæm fækæst.

Ævibpajdy Myrza-Ali ænaxuyr uæzzau uynærhd nygkodta. Fækæstæn æm. Uyj ma jæ tævdæj fæstæg gæbp fækodta, jæ fondz-æxston jæ khuxy dargæjæ. Fæcudydta raz-mæ, ærxaudta jæ zonguytyl, aftæmæj azzad iu çysyl ræstæg. Stæj ækhu iu fars, ærync-øj kodta jæ ræmbyny khædzyl. Jæ xudæg xuyz, qældzæg cæsgom nyccis mærdon fæ-luz. jæ cyrd cæstyty uælfhyfældtæ æruæz-zau sty æmæ ma æncædgaj byrydysty cæ-styty khuybyrtyl.

— Mæ... binojnag bazdad... kuyrduaty... Nyf-fyss æm iu mæ haxar... — sdzyrdta ma skhuyddzægtægjæ: stæj razmæ fæcudydta æmæ jæ cæsgom bynmæ, aftæmæj kærðægyl ær-xaudta bynton.

Fælæburdton æm, felvæston æj mæ qæ-bysmæ, fælæ uædmæ sista jæ ud. Ærmæst ma jæ nuærdtæ suang uadultæj zændzy xæchæftæm dýz-dýz kodtoj, kusarty buar kuyd fækæny, aftæ.

Æruahton æj fæstæmæ kærðægyl uæl-gommæ. Ædzýnæg yn kæsgæ bazzædtæn jæ cæsgommæ. Mæn dær axæm bynatmæ qæ-uy, æz dær fæmard uydzyæn, abon kuy næ ua, uæddær rajsom. Mæn dær næ uydzen aftæ qudydgænæg... cyma bæx jæ cæfxadæj uallonly fælæuuydis, aftæ. Mænæn dær bazzajdzæn dzæhælæj, aftæ biræ mæ çi uarzy, uycy Zari-Guassæ, æmæ mæn tyxxæj jæ card zymbonty çj arvysta sidzærgæsej, uycy zæronð mad.

Fælæ cæmæn, cæj tyxxæj, mæguyr, kæ-mæn. cy kodtoj, kæj baqygðardtoj, ægær mæguyr syxagimæ dær kuy nikuy fæqauha sty? Æniu, æz cy kodton mæxædæg mæ marynly uycy zærdiagæj çj arxaj, uycy uæræsejægæn, kærædzi zongæ dær kuy næ kænæm, uynæg dær kuy nikuy fækodtam, kuy nikuy nicæmæj baqygðardtam kærædzi. Axæm qudydta ævzærydis zærdæjy. Rast qudydta uydysty uydøn, fælæ syn radzuræn nikæmæn uyd, uymæn æmæ ræstdzinad æmæ paddzæxty xæstæn næj bynat færsæj farsmæ.

Uycy qudydtæg ta fæcux dæn çysyl ræ-stægmæ. Bækæstæn Myrza-Alijy cæsgommæ. Uazal mærdon cæsgomyl qazydysty xury qarm tyntæ æmæ ævdysta caværdær ciny ængas. Mælæty fæstæ, ævæddzægæn, kuy færvæzt sudzag rissægæj, uæd ta cæsgomy nuærdtæ ærcæxtoj fæstæg xadt sæ axuyr bynættæ.

— Razmæ, gauyrtæg rajguyræn bæstæ ba-qæqqænynmæ — fæcyd khæmandiry qær.

— Ura-a-a! Ura-a-a! — anqævztæ æfsadyl, lænkæg rakaldysty æmæ guybyr-guybyr ækalddtoj sæxi æfsad kæm badtysty, uycy 'rdæm. Sæmdzæhd kodta uyrýssag pule-mjot. Adæm fæthæpæn sty zæxxyl, fælæ ta nogej razmæ afsærynmæ kuy fæstadysty, uæd dzy dælgommæ xuysgæjæ azzadysty caldær lædzy.

Nogæj ta ækalddtam næxi razmæ kæm guybyr-guybyræg, kæm fæzyl byrgæjæ. Uyr-ryy æfsad sæxi ajstøj fæstæmæ, alyhdysty. Max næxi bakalddtam, fyddzag uydøn kæm badtysty, uysy adægmæ.

Adægmæ kuyd fæuyrdyg kodton, aftæ iu çysyl khutæry auuon næ razmæ fæcis iu

saldat uyrýssag daræsy. Xuræj syhd satæg sæu, fælæ mærdon chæx cæsgom, ænæ dast quyndýn uadultæ, xidæg uymæl særyquyn, chízi sau bæræj, gam æfcægkot, pyrxytæ batinkætæ—cy fedtaid læg uymæj tærihæddægðær. Jæ tug æmæ kærðægyl býræn tegðær. Jæ tug æmæ kærðægyl býræn tegðær, læxstæ xuyzæj sdzyrdta:

— Mæn kuy auydta, uæd syndægga j sista jæ: khux xærdmæ jæ cæssygæg uymæl—cæstyjæj mæm tærihæddægðast skodta ædzy-næg, læxstæ xuyzæj sdzyrdta:

— Don... — fælæ æz æxsargard kuy fæchordt laston, uæd jæ cæsgomyl fæzyndis, cyma fændy jæxi dær, kuy jæ ærcævin æmæ jæ kuy færvæzyn kenin jæ kærðemæræj, uyj, jæ læxæ uæddær jæ khux fæcæræstæ æxsargard ynxmæ, cæfsæryl kuyd næ æruaja, aftæ.

Hæ, gaurý fyr, dy dær mæ rajguyræn bæstæ abyrsynmæ qavdýtæj, pysylmon din fæxyndýlæggæg kænynmæ çi qavy, uydondæj dæ—mæ særy ferdtytta uycy quydy, uæzzau cyrh æxsargard dard fæxaston...

Ævibpajdy fæqus Xusejn jæ nyxasæj, jæ zærdæ auyngæg, jæ fydxuyz uadulty mæjy ruxsmæ, ferdtyvtøj avægjæ khority xuyzæn dyuue cæssydy. Bæræg uyd jæ zærdæ kæj auyngæg æmæ dzurny kæj nal sfæræztæ, uyj tyxxæj kæj fælyg kodta jæ nyxas ærdægyl.

Alv æmæ læmbýnæg dzýrdta jæ tauy-ræhtæ Xusejn, dzæbæxdzinadyl jæ cæsgomy ciny xuyz ævdisgægæ, zyndzinadyl dzurgægæ ta jæ ænkhard æmæ mæsty ænchyldtæ æbyrdtæ kængægæ. Axastøj mæ jæ nyxæstæ dard bæstæm—tugæg axuyrst, tobpy fæzdægæg æmæxgæd æmæ sarmadzantý boh-bohæg æmbærzt bydyrmæ. Ferox, kæm dæn, kæm badyn, uyj.

Xusejn jæ nyxasæj kuy bancad, uæd æryqalau dæn. Zærdæmæ baqardta cydær æssygzondzinad uycy bydyry kæj næ dæn, fælæ kæj badyn Galu farsy qæuy mæ ly-mæn Mysostý kærty sugdonu izæron mæjy ruxsmæ. Dymdta fyddzagau særdygon rog dymgæ, bæstæ uyd æncad æmæ sabyr, mæj ærttyvta, jæ aly fæsty styr chæx quymæcu arvyl tybar-tybur kodtoj sthalytæ. Nyr uældaj æssygzongær uyd uycy ræsuhd ærdzy nyv unyn, cæmændær.

— Fæxaston æxsargard dard, nyrruyþton, æmæ dæ fydgul aftæ. Æxsargard jemæ æxæstæ ænguyldyz kærædtæ, æruad særy fæxsyl æmæ dzy æbpærstæ dzævgar gæbaz.

Læg æræxgædta jæ cæstyttæ, jæ buar nydz-dyz-dyz kodta, syndægga jæ riuyld dyz-dyzzængæg æræbpærstæ jæ khux æmæ uælgom-mæ kærðægyl æruahta jæxi. Fækodta mæ fæstæg dzahul jæ cystyttæ, ænæmbargæ kastæj mæ mæm skastis æmæ zyndis, cyma uycy skastæg cydær zæhinau uyd. Cy?

— Cæmæn mæ amardtaj, kuy nicy dyn kodton?—

Æz dæ don kuy aguyrdton, uæd myn cæmæn radtaj kardy cæf?

— Buznyg, mæ qizæmaræj mæ kæj færvæzyn kodtaj, uyj tyxxæg?

Næ rairtæston jæ zæhinau.

Uycy ængas myn mæ zærdægý bauahta cavarðær dissadzý tærihæddzinad, mæ zærdyl ærbælæuuydis, kæd uymæn dær mæ xuyzæn mæguyr binontæ bazzad æmæ jem æryzdæxyn ænqælmæ kæsync. Mæ zærdæ auyngæg, mæ kard iu fars æbpærston æmæ jæ felvasynmæ qavdytæn mæ qæbysmæ, fælæ dzy kodton æfsærmy.

Fæstæg æmbyrd mæ akodta cæf jæ nuærdty tyx, qizæmary ænquyldtæ akodta jæ cæsgom (Xusejnæn jæxi cæsgom anquyldtæls uycy nyxas kængægæ), jæ riuy sista xærdmæ jæ sær æmæ jæ khæxtyl ænqægægægæ, fælæburdta jæ xædony tærdtæm jæ næqæn khuxæg æmæ sæ fæjnærdæm æræmyhta.

Jæ quyndýn riuy khæg kuy fegom, uæd mæm dzy fæzyndis molloy kond, særaçy xuyd cybpærdihon çinyg. Uymæj bambærston uyj dær pysylmon din kænæg kæj uyd æmæ xæst kæj cæuy rajguyræn bæstæ æmæ pysylmon din baqaqqænynyl næ, fælæ ændær cæuyldær, uymæn æmæ dzy pysylmædtæ dær mardtoj kærædzi.

Nal bauyrædton uæd mæxi, æræbpærston mæxi jæ riuyld, nyqqæbys æj kodton æmæ ma mæ fændy istry jyn kuy axos kodtain, fælæ barædzý, nal zmæld uyj... Systadtæn... Fyddzag cæf kæm fæcis, uyrdygæg mæm fæzynd cavarðær gæxxædytæ gæbæztæ. Bæcydtæn sæm. Siston sæ. Iu dzy uydís ræsuhd sylgojmadzy xuyzist kavkazag daræsy. Bazzadtæn æm kæsgæ. Mæ quydytæ ta rajqal sty mæ særy. Ajrox mæ xæsty bydyr kæj dæn, uyj. Nal ærquydy kodton uyrdyg læuuæn kæj næj.

Ævibpajdy mæ særy galu fæxs nyddyz-dyz kodta, risgæ mæ nicy fækodta, aftæmæj mæ cæstyttæ atartæ sty. Ærmæst mæ bambærston, kæj fæcudydton iu fars æmæ iu fars kæj fæfældæxyn. Uyj fæstæ quydy

tæ atar sty, nicual bambærston, cy myl ærcydis, cy kodton, cy xabar u, uymæn.

III

Mæxi kuy æmbærston, uæd — dissag! xuyssydtæn æmbyryst xæston ryncyndony. Mæ uælqus læuuydis bæzond bæærxyg. ird char, urs xil xærzkond doxyr æmæ mæm uyrdygmæ kastis, mad jæ çysyl syvællonmæ avdænma kuyd fækæsy, axæm uarzon fælmæn ængasæj. Mæ sær bæstytae uydys aly'rdæm ængom æmæ jyn bambærston jæ galiu faxsy qædgomy dudge ryst.

Cæmæn xuyssydtæn uyryst ryncyndony, — nicy jyn æmbærston. Mæ cæstytae doxyræj azzæxton, akæstæn mæ aly farsmæ. Mæ aly fars xuyssydydyt bîræ ryncynmæ. Sæ mærdon xuyz, fælurs cæsgæmdtæ, uæzzau nætyn, læmæh kastgænæg cæstytae uynægæ kodtoj lædzy zærdæ.

— Ci zony, uydônæj alkæmæn dær jæ binontæ dzæbæx ængæl sty æmæ jæm kæsync ærcæuyn ængælmæ, næ zonync sæ uarzon binojnag kæmdær catyry tuxitæ kængæjæ kæj isy jæ ud, jæ binonty ma fæstag saxat fenynmæ bælgæjæ...

Særy guyrdis axæm qudyd, fælæ mæ uycy saxatmæ særy qædgom axæm ræxuystytae nykkodta, aftæ sudzgæ ryst skodta æmæ mæ cæstytae axgædton, kæd afynæj uain æmæ ta nicy ual æmbarin. Fælæ nal fynæj kodton.

Ællæx — ællæx, kuyd zynæj arvyston æz uycy ryncyndony ærtæ mæjy. Nyrrizy nyr dær zærdæ jæ kojæ. Nal fææræzton qizæmaræj, æncondær mæm kastis amælyn, læstæ kodton aly bon dær doxyræn marg myn radt, cæmæn dæ qæuy mæ qizæmar, cæmæn myn xælæg kænys uycy çysyl xorzinad, zæhgæ, fælæ mæm nikuy bajquysta, æmæ myn dzyrdta: „færazyn qæuy“.

Uym, ryncyndony bajzdon æbpæt xabærdtæ dær.

Xinæj racydydyt uyryst æfsad max polkhyt. Razmæ lyhdysty baræj æmæ næ sajdtoj sæ fæstæ. Sæ fylldær æfsad dyuuærdygæj azzadydyt næ fæstæ, max curk sahdau banyxyststæm sæ astæu æmæ næ se'xsæn fækdotoj, ajstoj næ uacary.

Ryncyndonæj racydæn ærtæ mæjy fæstæ æmæ raxaston mæ bæreggænæn memæ (Xusejn uycy nyxas zæhgæjæ, sista jæ sau nymætyn xud æmæ jæ khux ærsærfæta jæ særy galiu farsyl dærhæj-dærhma avgau çî ærdtyvta mæjy ruxsmæ, uycy styr nosyl,

cyma nyn æj amongæ kodta, aftæ). Nal uydys næximæ Turkma æirvæzæn, stæj ma dzy cæugæ dær kæmæ kodton. Ferox mæ is zæhyn... Uyj xæd razmæ mæ qæugkgæ æmbal rajsta sæxicæj fystag æmæ jæm fystoj kæj amardysty Zari-Guassæ æmæ mæ zæronnd mad. Dzyrdta myn æj, kuy sdzæbæx dæn, uæd, fælæ uymæ dær bælvyrð næ fystoj cy syl ærcyd, cy kodtoj, cy nizæj amardysty, uyj.

Radzæhæl dæn mæxicæn cærynvag kuyst ssarynmæ. Fæxattæn dygaj-ærtygaj bontæ æxxormag, ænæ dony qæstæjæ. Ærbaftydtæn Dahistanmæ. Uym bacydæn æxxuyrysty iu qæzdyg Džamal-Bedyt, zæhgæ, uymæ. Pysylmon læg uævgæjæ, ægær çhammar karz adæjmag. Nybpyrx iu kodta mæstyjy saxat jæ binonty dær æmæ kæd acærgæ, æd rixi læg uydæn, uæddær iu næ bacauærsta mænyl dær: Fækuyston æm ærmæst dyuuæ mæjy, stæj kuy næ ual fææræston, uæd yn nyuæhton mæ myzd dær æmæ dzy alyhddæn æxsævygon.

Radzæhæl ta dæn aftæ, ærbaftydtæn lrystonmæ. B - qæuy bacydæn æxxuyrysty Misuræt, zæhgæ, iu sidzærgæsmæ. Dissadzj fælmæn zærdæ, xuycauy uarzon adæjmag uydys uyj. Cy uydys xædzary, uyj nikuy bavhau kodta jæxi binojnadzj xuyzæn mænæn dær, nikuy mæ bauahta mast æmæ æz dær arxajdon xædzary næ sæjdzj kusynyl, næ'vhau kodton mæ qaru radtyl. Mæ card cydis dzæbæx, ænæ mast æmæ zærdæ rox kænyn bajdydta jæ styr ryst.

Fyddzag xadt kuy fedton Misuræty, uæd dær mæm fækast cyma myn jæ cæsgom razdær zongæ uydys, aftæ. Ærmæst næ fææræston ærcydydyt kænyn, kæm æj fedtain, uyj æmæ mæm aftæ kastis, cyma mæ mæ cæstytae sajnye.

Qædæj sug lasynæj æryzdxærgæjæ, iu xadt bafarston Misuræty, jæ moj cæmæj æmæ kæd amard uymæj. Uæd ærf nyuælfydy æmæ zahta: — Kæd mærd næu æmæ isgy cæry, uæddær yn nicy zonæg is. Avd azy razæj jæ akodtoj xæstmæ, Turkimæ kuy xæcydydyt, uæd. Særvysta mæ xæstæj dyutæ pismojy, stæj dzy uæd nicy ual bæreg xabar syquystis.

Fæcis jæ nyxas uyl æmæ jæ cæstytae dony razlydta.

Uyj fæstæ jyn æz dær fækdoton mæ xa bærdtæ, æmæ jæxi bafæsta kæuynæj.

Fælæ uæd mæ zærdyl ærbæluuydis iuqudyd. Uyj razmæ uyn ferox dæn, kuy fæcæf

dæn æmæ kuy ʌʌudtæn, uæddær mæ khu-xæj ne suæhd kodton, kæj nyccavton, uycy sældættý razæj cy sylgojmadžy xuyzist stston, uyj æmæ mæ uyj fæstæ kuy raxastoj, uæd yn mæn ænqæl kuyd uydysty, uymæ gæsgæj æ batyxtoj mæ dzaumatimæ, stæj kuy sdzæbæx dæn, uæd mýn æj radtoj æmæ jæ raxaston memæ, cæmæn mæ quyd, uyj dær næ zydtón, aftæmæj.

Nyr uycy xuyzist ærlæuuydis mæ zærdyl. Racydtæn, ædzýnæg æm kærtý fækasttæn æmæ jæ bazydton, uyj Misurætý xuzist kæj uydis. Caldær bony fæstæ kuyddær æhda-uæj baftydtæn Misurætý uatmæ. Khulyl dzy auyhd uydis dyuuæ færsæj-færstæm badæg. adæjmadžy xuyzist. Næjgojmag kastis uarzon æmæ qældzæg-xudæn bylæj. Bynton xuyzon næ uydis, fælæ æncon bazonæn uydis, mænæj don ði aguyrdta jæ mæletý fæstag saxat æmæ æz æxsargardy cæfæj dzuabp kæmæn radton, uycy sældat ist uydis uycy xuyzistyl.

Uymæj fæstæmæ dzy bajdydton mæxi nymær æfsærmý kænyñ, æfxærdton mæxi, cas mýn tyngdær dzæbæx zahta, uyj bærc mýn uydis zyndær. Cæmæj zydtá mæguyr Misuræt, jæ lædžy marægæn, jæ tučdžýnæn kæj kæny uycy dzæbæxdzinad.

He uæd mæ razmæ systadis jæ æmbærc farst, cavær din, cavær rajguyræn bæstæ qaq-qædtón, cæmæn amardton, kuy nicy xæs mæ dardta, uæd, cæmæn yn sidzæræj nyuuahnton jæ syvællædty, jæ ærygon usy. Mæxi midæg æfsærmýgængæ, mæxi æfxærgægæj, kæd mæ ædtejy qygdaræg næ uyd, uæddær bajdydton qizæmar kænyñ. Arxajdton mæ tyxdžýndær kusynyl xædzary, kæd uymæj mæxi srast kænin mæxi cæsgomy raz, zæhgæ, fælæ uyj næ uyd fag.

Fæqizæmar kodton aftæ mæxi midæg az æmæ ærdæg, stæj mæ bynton nal uahtoj mæ cæsgom æmæ mæ 'fsærm æmæ racydtæn Misurætæj, mæ cydy axxos yn ne sqær kængægæj. Zydton axæm dzæbæx æmæ ænæ mast cardmæ kæj næ ual baxaudžýnæn, uyj, fælæ nal uydis ænæ aftæ bakængæ.

Uyj fæstæ ta radzæhæl dæn bynat agur, fyd lægtý khuxy, nad, æfxærd, æxxormag æmæ bæhnægæn byxsgægæj fæcardtæn farony ong.

Uyj fæstæ bacydtæn kolxædzmæ, nyr uæ-xædæg kuyd zonut, aftæ. Radtoj mýn xædzar. Dæn særibar, mæ cardy fadattæ uæræx ajtyhdystý fæjnærdæm, næj mæ æfxæræg, næj mýn mæ tug chiræg.

Acy ran rajguyrdtæn æz dzyqqyn-nogæj særibaræj cærynmæ. Nyr mæ isdžy kuy bafærsid, kæm is dæ rajguyræn bæstæ, uæd yn bacæmonin acy ran.

Æz acærgæ dæn nyr. Gazetty fækæsync kolxædžy fæskomcædisontæ. Fædzurync fæsarænty mulkdžýntæ, dam, nemæ xæcýnmæ qávync. Acærgæ dæn æz, fælæ ma æræmbyrd kænin mæ fæstag tyxtæ æmæ acæuin xæcýnmæ uycý lædžy fydxortimæ me 'cæg rajguyræn bæstæ Soveton særibary cædisy baqaqqænynmæ. Radtin mæ fæstag tyxtæ ægas dunejæ zyndony bestý mæxi xuyzæn fælløjgænæg adæmæn æcæg. Rajdzast særibar addžýn rajguyræn bæstæ skænynyl.

Fæcis jæ nyxas Xusejn axæm nyxæstæj:

Xæst kuy 'rsabýr is, uæd nyffyston pismo-tæ Turkmæ, cy qæuæj racydtæn, uyrðmæ. Ærmæst uyj bazydton æmæ Zari-Guassæ æmæ mæ mad amardystý. Fælæ syl cy ærcýdis, cy nizæj amardystý, uymæn abon dær nicy zonyñ. Ærmæst mæ zærdæjy bazzad mæ uarzonytý sæftýl qynchymy, sudzadžy qynchymy sydžy.

Mænma gæsgægæj mæ ærra nal fæxondžystut abony quydtdadžy tyxxæj,—jæxædæg nyuulæfydis arf, skastis mæjmæ æmæ cæsgomyl badtis kaværdæ ciny ængas.

* *

Tydtá mæj jæ xærdgæ tyntæ sæxxyl. Tybar-tybur kodtoj čydzdy riuy æhnædžty durty xuyzæn syhdæg fætæn' chæx aryl iugaj sthalytæ. Dymdta izæron syhdæg uældæf xæxtý 'rdygæg æmæ xasta jemæ Æræfy dony susæg syr-syr.

Leningrad.

Xuythinaty Cybpu

ZÆROND KUYDZI

Xorz u am —
 brigady kært —
 Klub, kæsændon, uat.
 Am Kuydzi inspektor u
 Æmæ uydzysty xortæ zad.
 Hæj, Kuydzi, zæronð Kuydzi.
 Bonguystyl ta dzur!
 Xoxy ædte
 khardiuy
 Anyguylði xur...
 Anyguylði,
 ssyhd cyrah,
 Scahta fændyr rog
 Æmæ
 kafæm, zaræm max,
 Kafæm, zaræm nog.
 Fændyr ivæzy, cæhdy,
 Fændyr — ciny zæj.
 Kafyn alkæj dær fændy
 Æmæ kafæm, cæj!
 Zilæny fæzily çygz,
 Sista sær bærzond,
 Sxudy arvmæ
 æmæ jæ kaft
 Sajy arvy zond...
 Læbpu
 çydzdy fæstæ chil,
 Asadzj jæ khaxy fyndz.
 Xorz færyvtoj
 Æmæ kaftæn nyr
 Zard æmdzæhdimæ cæhdync...
 Mænæ srog Sasa-çygzaj,
 Mænæ srog Kuydzi:
 — Cardystut ævdaj azy —
 Cæj, uæ zærðy ci?
 — Bærc max
 Xorz kuy 'xxæst kænæm,—
 Zahta uæð Kuydzi,—
 Radtut nyn næ kafty rad,—
 Næ azty mæt uæ çil
 Cæj, uæðæ,
 khærc-khærc æmdzæhd,

Zærædtæn.— sæ rad:
 Kafy fyð ævdajazdyd,
 Kafy zæronð mad...
 Uærtæ phovyr khæbicy
 Xudægæj nyddymst:
 Lyvzæ—rævdz, uælibyxtæ,
 Maxsymæ — ænqyzt.
 Hej, fæsvæð,
 qusut ma,—
 Xærændonmæ 'rgom:
 Uærtæ phovyr khæbicæj
 Maxmæ dzury,—com!
 Xærændonny 'xsæværæn
 Fændyr radta rad.
 — Com ma, Kuydzi,
 xistæræn
 Max uæle ærbad!
 Sbadt Kuydzi uæð xistæræn,
 Sista khus bærzond
 Æmæ zahta:
 „Cæj, uæðæ,
 Kuystytæ
 Xorz
 font!
 Xorz u
 kafyn,
 zaryn,
 xudt
 Æmæ, cæj, næ, cin, fæjlaul
 Cinæj ta næ riu næu tudt
 Aftid laly mau.
 Mænæj,
 Kuyd ævzær dændag—
 Slastat myn
 Mæ zæronð ud
 Æmæ myn radtat nog.
 Æz dær —
 Slæbpu dæn ræsuhd...
 „Slæbpu dæn ræsuhd,—“
 zæhyn,
 Fælæ...
 Rixitæ ta...

✓ Hexl. (Kuydzijæn uyj u zyn,
 Æruahta siholmæ khus).
 Fyndzy færsty iu cæssyg
 Ratyld khusmæ
     cæstæj rog
 Æmæ maxsymæ ulæntæj cyd
 Bylgærædy ong...
 Særita Kuydzi jæ cæssygtæ,
 Xudt æmæ dzyrdta:
 Ragon bontæ — emÿnæ,
 Fenut ma: nyr ta!
 Xorz u
     kafyn,
         zaryn,
     xudt!
 Xorz u...
     xorz u card...

Æmæ æz...
     Næ kænyn mast...
     kægugæ...
 Æz
     næ dæn... ænkhard...
 U...
 Mæ cæssyg... ciny 'rtax...
 Is mæ khuxy... ciny rox...
 Fændy mæ...
     erysæj kænyn
 Saq læbpuij tox!
 Fælæ nyr...
     æz dæn zæronð...
 Me'uængtæ—uæzzau...
 Riuy ta... læbpuij ud
 Æmæ næm...
 Xæssy uyj tau...
 1934 az.

Maliti GeuærgiKIZGAJI ZAR.

Tæxoduj, æna,
 Marh ku festinæ,
 Mæ ungæg khumæg
 Fæccæjtæxinæ.
 A-dujnetæbæl
 Ærcæjzelinæ,—
 Kæmi ci dessag,
 Uoj basgarinæ...

* * *

Tæxoduj, æna,
 Acæmæzau din
 Æz ku festinæ
 Dessag fændurgin.
 Qæzbegi congma
 Iscæjcæuinæ,
 Dessagon zartæ
 Ærcæjcæhdinæ...
 Uæd jeugur dujne
 Ærimburd uidæ,—
 Mæ cæhdtæltæmæ
 Ærihosidæ.
 Kæmi ci sedzær,

Kæmi ci mægur,—
Bauarzioncæ
Mæ dessag fændur...

* * *

I-farni tunæ,
Ærfelauidæ,—
Uarzondzijnadæ
Ærfedaruidæ.
Uæd allī adæm,
Uæd allī bæstæ,
Ærkalioncæ
Sæ toxæn gærstæ...

* * *

Fal ku ne 'uuændun
 Æz, mægur kizgaj,
 Ku næ roxs kænuj
 Mæ kizgon zærdæ.
 I-dujnej særhi
 I-tuhdon mehtæ
 Ærcæjdaruncæ
 Sæ togin tehtæ...

*Kocojty Arsen**CYBPÆR ÆMÆ SSÆDZ BONY*

Sæumæ rajsom, xur xæxy særmæ iu metræj bærzondær næma suadis, aftæ gulyævæg æmæ sætoj Dzibo Bebojty kærtu duarmæ ærlæuuydis.

— Totyladz am næj?

— Totyladz? — fæzmy jæ, midbylty xud-gæjæ, 15 — 16 azygkon saulahz læbpu. — Uædæ ændær kæm ua Totyladz? Uærtæ kærtu kærdobælasy byn bady æmæ jæ cy-ryqyrtæ æmphuzy.

— Badzul ma jæm!

— Bauaj jæm dæxædæg, jæ razy abad, anyxæstæ kænut!

— Hy... hy... hy... Nyxæstæ. Nyxæstæm mæ ne 'vdæly, — bæçyr-çyr kodta Dzibo, æmæ jæ sæt jæ rochojyl azæbul is.

Dzibo uydis ærhuangæs. Saulahz læbpu uydis Totyradzj kæsdær æfsymær Gæbis. Totyradz ta uydis Bebojty ænqælcau. Uydis, fælæ nyr nal u. Totyradz kast fæci seminary. Cybpæræm azy kæron æj xicæudtæ jæ bynatæj ratardtoj. Nyr æj mænæ maljari jæ byny skodta æmæ jæ jæ khæxtyl slæu-uy n al uadzy. Sæjy Totyradz, jæ cærgæ næ kæny, jæ mælgæ næ kæny, jæ xædzary bakusynæn næu, jæ sluzbæj bacæuynæn næu. Ænqælcau nal u Totyradz æmæ ænqælcau kæm nal u, uym æm binontæ atih kodtoj sæxi. Kuyd u jæ ænenizzdzinad, kæm is jæ xuyssæn, cy u jæ xærinag — qudydær niçi ual kæny... Ævæddzægæn, gædy sty xæstægzdzinad, ærvæddzinad, uarzonddzinad. Ævæddzægæn. adæmy card iudadzyg dær æværd u ærmæst xiuarzynyl.

Kæd adæm khordgæjdtæj cærync, kæd goræty æmæ qæuty æmbyrd kænync, uæd uym agur ærmæst xiuarzonddzinad. Kæd binontæ iumæ cærync, kæærdziuyl xæcync, kæærdzi særyl qyzync, uym dær agur ærmæst xiuarzonddzinad.

Ferox is Totyradz binontæj, sæfityl ny-mad ærcydis, suang ma jyl jæ kæstær æfsymær dæi jæ khux auyhta.

— Fesæftis Totyradz, Bebojtæ sæ fælløj dony bakaldtoj, — aftæ dzyrdtoj qæubæsty dær.

Nikæj zærdæmæ cydis Totyradzj niz. Fyldær aftæ dzyrdtoj, zæhgæ, magusa u æmæ jæxi srynçyn kodta, lævar kuyd xæra aftæ.

Totyradz ta uydis zærdæmæ xæssag adæj, mag æmæ jæxi iudadzyg aiuvars kodtar. baauon kodta jæxi binonty cæstyrtæj dæg. Kuyd fænd kodta, aftæmæj jyn a fæstazymæg uydis jæ nyjjardzity xædzary fæzy tag zymæg, fælæ uycy fæstæg zymædæ. dærhy bavzærsta qajmæton fyðæbædtæ. Gæmæx sæhdzærm jæ byny, tæneg zæ-rond phalto, ræstæg æmæ xuræj çi sbur is, uyj jæ uælæ, sudzy lygkag jæ nyværzæn, aftæmæj æxsæz mæjy dærhy fæxuyssydis uazal tyrhy. Tyrhy khultæ æmæ car-iu midægæj xalas sæværdtoj. Totyradzj fyndzy byn-iu byndzy bazyrtu xuyzæn tæneg rixitæ baix sty. Aftæ fædzurync, zæhgæ, adæjmag æmæ xuyssægæj dyuuæ bony dær næ bafærazdzæn cæryn. Fælæ fæstædær, Totyradz jæ fyðæbædtæj kuy færvæztis, uædiu, dis kængæjæ, ærquydy kodta, æxsæz mæjy dærhy iu minut dær kæj næ bafynæj is, uyj. Dzurny æj nikæmæn uændydis, nikæj bauyrndzæn, gædy jæ xondzysity, zæhgæ, uymæj tærgæjæ. Jæxædæg æj xorz yzda, xorz æj qudyd kodta. Aftæ-iu æm kastis; æmæ uycy uazaly, uycy qæbær xuyssænyl kuy bafynæj ua, uæd nal rajqal uydzæn, æmæ, uymæ gæsgæ, jæxi fynæj kæny næ uahta. Mænæ rædzæ-mædzæ kæny n bajdydta, zæhgæ, uæd ta-iu jæxi feqal kodta æmæ ta-iu innæ færmæ afældæxtis.

Baixsydis Totyradz dyuuæ azy dærhy, tyngdær ta fæstæg æxsæz mæjy dærhy. Mærdonxuyz cæsgomæjæj cæstyrtæ intensi-on kast kodtoj. Uadultæ cymbælasy cyrh khuyzyrtau qilæj bazzadysty. Totyradz xærgæ dær binontimæ nal kodta, jæ kærdzyny khæbær iu, cæxyx tulgæjæ, jæ fædyd don xuybpytæ

kængæjæ, fæsfædy axordta. Fælæ uyy xæri-næg næ nymadta — cy fændy uæd, ærmæst ma ualdzægmæ airvæzæd, uyy jædtæmæ jæ fænd kond uydys — xæstæg — ævvaxs xærz rox kæm fælkæna, quamæ axæm ranmæ ajsa jæxi... „Gædy sty, mæng sty xæstægdzinad dær, uarzondzinad dær, — dzyrdta xinyrmæ Totyradz. — Kæd bæzgæ æmæ qæugæ dæ, uæd dyn is xæstæg dær, uarzon dær, kæn-nod dard dar dæxi.“

Ralæuuydis ualdzæg, Totyradz jæ cæræn-bonty tyngdær cy ualdzægyl bacin kodta, uyy. Totyradz jæximæ zily, jæxi cædtæ kæny dard balcmæ, æmphuzy jæ phalto, jæ xæ-dædtæ, ændærtæ. Fændagæn æxcayj mæt dær kæny. Biræ jæ næ qæuy. Bynatmæ fæxæddzæ uæd, uyy jædtæmæ cy fændy kuysty dær nyllæudzæn. Binontæm fændag-kadzj æxcayj tyxxæj æbpyndær ænqælmæ næ kastis, isgæ dær sæ næ rakodtaid. Jæ-xædæg amalætæ kodta. Cæværdæj æmbæxst tyxtæ fæzyndysty Totyradzmæ. Jæ uængtæ srog sty, jæ særy mahz baruxs is, ærbajstæf-tysty jæ apati, jæ inertad. Zydta Totyradz, gazetty korrespondency tyxxæj æxca kæj fidyn, æmæ ual ævzarægau arvysta iu kor-respondenci. Uyy myxuuyrgond kuy ærcydis, uæd arvysta dygkag, ærtygkag. Cin kodta Totyradz, mænæ, zæhgæ, jæ irvæzyny bon ærkæstæg kæny. Aftæ jæm kastis, æmæ ardygæj kuy acæua, uæd jæ niz dær fælidz-dzæn.

Rast uycy ræstædzy balæuuydis sætoj æmæ guylævzag Dzibo Bebojty kærtu duarmæ.

— Hy... hy... hy... Nyxæstæm mænæ'vdæ-ly, — nodzydær bæyr-çyr kodta Dzibo, æmæ ta jæ sæt ærkaldis. Aldæm kuy la-uaid, badzul ma jæm.!

— Cu, zæhyn, mdæmæ — sdzyrdta læb-pu. — Uærtæ kærdobælas byn jæ cyryq-qtæ æmphuzy. Shad jæ farsmæ æmæ ny-xæstæ kænut. Uæ dyuue xorz æmbældtæ uydzyrut.

Gæbis Fyddzag xistærtæm gæsgæ auyhta jæ khux jæ 'fysmæryl stæj jæxædæg dær aftæ xatyñ, bajdydta quydtæg, æmæ Totyradz uæl-paj u xædzary — æxcæjæ æxxuys dzy næj, kuystæj æxxuys dær aftæ, jæxi srynçyn kodta æmæ aftæmæj innætty rahyl badynnæ qavy. Sænad is Totyradz Gæbisæn. Nyrdær mænæ sætoj Dzibojæn uytyxxæj zæhy: „uæ dyuue xorz æmbældtæ uydzyrut.“

Dzibo bacydis midæmæ. Uyny: Totyradz

arxajy tuas, bæxsnyg, teman æmæ dzæbu-gæj — æmphuzy, dzæbæxtæ kæny jæ cyryq-qtæ.

— Kæcæj dæ xuycau ærbaxasta, Dzi-bo? — dzæbugæj xoigæjæ, færsy Totyradz. — Uæltæ dæm sæudzyn æmæ diakhon dzulync.

— Æmæ sæ cæmæn baquydtæn?

— Æmæ cy zonym... Hy... hy.. hy... — baxudtis Dzibo.

Totyradz dis kodta. Nikuy jæm dzyrd-toj. Ævvaxs æm næ cydysty. Znagyl æj nymadtoj sæxicæn. Uærtæ kæmdær axuyr-gænæg uydys... Syvællædy, dam, arhuan-mæ cæuyn næ uahta, jæxædæg dær næ cydis. Jæ bynatæj dær, dam, uyy tyxxæj syrd ærcydis. Uycy xabar adon dær fequys-toj æmæ syn uædæj fæstæmæ znag festadis.

Quydtæg iudadzgy aftæ næ uydys. Toty-radz jæ axuyrgæninægtæn nikæd zahta: „Ma cæut arhuanmæ!“ Uyy syn dzyrdta ærmæst: „Æz næ cæuyn arhuanmæ, symax, kuyd uæ fændy, aftæ kænut. Kæj fændy, uyy cæuæd, kæj næ fændy, uyy ma cæuæd!“ Ærmæst aftæ uydys quydtæg, fælæ uæddær uymæ gæsgæ jæ znægtæ nybiræ sty.

Znagyl æj nymadtoj sæxicæn sæudzyn Mixal æmæ diakhon dær, nyr æm mænæ sidync cæjdær tyxxæj. Xorddzinadæj nicæ-mæ ænqælmæ kastis uycy sajægojtæm, fælæ uæddær afsnajdta jæ cyryqqtæ æmæ jæ kusen dzaumatæ æmæ færast is Dziboimæ.

Sæudzyn æmæ diakhony baquydis qæuy cærdzyty nomxyhd fyssyn. Sæudzynmæ uycy kuyst zyn kastis — æxsæz mæjmæ dær æj næ fæcadaid, diakhon ta fag gramoton næ uydys — dyuue azy fag yn uydai uycy kuyst. Ænæ fyssæg baxxuyrgæ syn næ uydys gænæn. Zydtoj, Totyradz sæigæ æmæ æxcaquag kæj u, æmæ jæm uyy tyxxæj barvystoj Dzibojy.

— Cy dyn æmbæla, uyy radt dzystæm, — zahta Mixal.

Totyradz bacin kodta. Kuysty arhyl fi-daugæ dær næ bakodta. Uældaj jæm ka-stis uyy. Jæxi nymæry quydy kodta, zæhgæ, jyn 25 somy uæddær radtdzisty æmæ uyy jæ fændagæn æhhæd uydzæn.

Gazety quydtæg ajrox kodta Totyradz, fælæ fælæburdta uycy nomxyhd fyssynnæ. Quydis æj fyssyn dyuue ekzemplyary. Aly ekzemplyary ta originalmæ gæsgæ lystæg fystæj quamæ — uydai 300 farsy — zurnaly formatæj.

dær quydýtæ kæný: „Cardæj kþærdt æþþarync. Kæsýs sæm — iu acarhuýdy tyxxæj tuman isync. Iu saxaty kuysty tyxxæj. Fælæ acy xadt mæguyr adæjmadzímæ uýdis sæ quýdýtæg æmæ jyn fæterihæd kodtoj — iu som æþþærstoj tumanæj“.

Kuyddær Totýradz kærty duarmæ baxæddzæ is, aftæ jæm ævibþajdy baqardta je stongdzinad. Uýj kæddæridðær addzýnæn xordta jæ nartxory kærdzyn cæx æmæ donimæ, fælæ jæm acy xadtæj addzýndær nikuy fækastis jæ sixor. Addzýn dær æm kuyd næ kæsa — mænæ ærxæddzæ is jæ irvæzæn bon.

Cy bæpy ærdæg ma bazzadis, uýj nyd-darh is Totýradzyl. Cæmæj jyn ængælmæ kæsyn æncøndær uýdaýd, uýj tyxxæj aly æmaltæj jæxi irxæfsta, kuy uýngmæ cydis, kuy çinydzy kæsyn ævzærsta, fælæ jæ zærdæ æþþýndær nicæmæ radis — jæ balc læu-uýdis iudadzýg jæ cæstyty raz...

Cy fændý darh nyccis bon. uæddær yn kæron ærcýdis, æmæ Totýradz arast is jæ xca isynmæ.

Saudzýn æmæ diakhon badtystv arhuany kærtv duary fa smæ, sæ çhyldymtæjsýsýl bancoj kængæjæ, æmæ syndæg nyxas kodtoj. Sætoj Dzibo dær sæ razy læuuydis. Totýradzy kuy auydtoj, uæd sæ nyxas fæuýrædtoj. Saudzýn azyldis Totýradzy 'rdæm æmæ rajdydta:

— Læþpu iu çýsýl æxca dær kuy akusa, uæd uýj dær xorz. Istý alxændzæn jæ xicæn — kæm papiroztæ, kæm ændær istý iu dzyrdæj, istæmæn yn babædzystý. Uýcy dzyrdtímæ rjasæjý raxiz tar iuvars akodta æmæ kuyræty dzyþþy jæ khux auahæta. Dzyþþ aftæ arf uýdis, æmæ sæudzýny baquýdis dzævgar raxizý 'rdæm akhul kænyn. Særak çýssæ bajgom is, æmæ dzy Totýradz auydta aly xuyzon gæxxædýtn æxcajæ dzævgar gubpar. Uýdis dzy fændzgaj sòmta, tumantæ æmæ ændærtæ. Saudzýn afældæxytæ kodta gæxxædytæ æmæ se'xsænæj sista ærtæ somy gæxxædt.

Totýradz kastis Mixaly tyþþyr ænguyldzty zýmældmæ, æmæ ærtæ somy çýssæjæ kuy fæxcæn sty, uæd uýj xi nymæry aquvdy kodta, zæhgæ, sæ saudzýn istæj tvxxæj Dzibojæn dædyt kænæ ta jæ istý ælxæhnyrmæ ærvity æmæ jæ kast uýdis innæj gæxxætytæm. Dzib dær kastis iuvarsý 'rdygæj saudzýny ænguyldzty zýmældmæ æmæ ærtæ somyky auydta, uæd xi nymæry zahta:

„Æjdzidi, uýcy ærtæ somy kæj styl!“ Dzibo læud uýdis arhuangæsy bynaty æmæ uýj tyxxæj ista myzd mæj dyuue somy, fælæ ma uýj sæudzýnæn dær cydær kuystytæ æxæst kodta: kært zyhdæg kodta, fadzýs marzta, don xasta, cæxæradony xuyrmæ khaxta æmæ ryvta, cumajæm cydis, sug sasta, art kodta æmæ ma nodzy ændær cydær kuystytæ. Saudzýn dær yn-iu uýj tyxxæj xadtæj-xadt aværdta kuy abazi, kuy ævsæz suarijý, æmæ sýl-iu uæd uýj cinæj mardis. Fælæ-iu tyngdær cin Dzibo kodta uýyl, æmæ-iu xædzaræj quddzytæn æmæ kuydzæn xærinadzý uældæjdtæ ændærtæ kuy raxastoj, uæd-iu dzy uýj dær ænæ xaj næ uýtis. Nyr, ærtæ somy uýngæjæ, Dzibo, kælgæg kodta Totýradzmæ, dzyrdta xi nymæry; „Kæsýs uýmæ, cas bakuysta!“

— Uýj dyn dæ fællojy arh, Totýradz, — zahta saudzýn, khux ærtæ somimæ radarh kængæjæ. — Xælær dyn uænt!

25 somæj khaddær kæj næ rajsdzæn, uýcy uýrynndzinad aftæ fidar badtis Totýradzy særy mahzy, æmæ nyr ævibþajdy næ bambærsta quýdýtæg æmæ nicy saræxstis zæhynmæ, fælæ æxca isynmæ dær næ bavældta. Ærædziau kuy bambærsta quýdýtæg, uæd sudzgæ mast jæ zærdæjý ærbadtis — dzæhæly fæsefytzytý 24 bony, jæ balc ænæbæræg dard ræstægma adarh is. Dzyrynæm qavdis, fælæ dzyrdtæ quýry fýbbadtysty, jæ fælurs byltæ dzæhæl qæræg zmæld kodtoj. Ærædziau dzyrdtæ ænæuag rasquýdtoj dzyxæj:

— Cyþpar æmæ ssædz bony fækuýston xury skastæj xurynguyldmæ. Kuyst tahddær axicæn ua, zæhgæ, iu saxat dzæbæx nikuy baulæfydten. Nyvyl kugæjæ, uýj dyuue mæjæ khaddery kuyst næ uýdaýd... Nyr myn uýcy kuýstæn ærtæ somy dædytýs? Dæxædæg iunæg saxaty kuýstæn tumanæj khaddæs kuy næ komys!.. Æris myn mæ fællojy arh kuyd æmbæly, aftæ!

Dis kængæjæ, azdæxta Mixal jæ syrý cæstyty diakhonmæ.

— Adæm sfyduag sty. Akæ ma amæ! Læþpujyl æxæm nyxæstæ kænyn æmbæly? Læþpu quamæ æxæm kuýstytæ lævar dær akæna... Cæj, æis de'rtæ somy!

Totýradzy zond atar is. Cæstyty æzyldystý zæxxyt — aguyrdtoj dur. „Sison dur æmæ jæ syrý cæstyty særmæ fækænon“ — uýj uýdis iu sekundy bærc Totýradzy quýdy. Uýcy sekundy dærhy saudzýn ændæ

cæmædær kastis æmæ næ fedta Totyradzy cæstængas, uýj jedtæm jæm, ei zony, æn-
dær fænd fæzyndaidd, ei zony, æmæ 25 so-
my dær bafystald, Fælæ ta uýj fæstæ
Totyradzmæ kuy bakastis, uæd uymæn jæ
cæstyty mast æmæ fydæx jedtæmæ nicy
ual zyndis æmæ, uymæ gæsgæjæ, aquydy
kodta aftæ: „bæræg summæjyl myjjæg dzyrd
næ uydystæm, cæmæn yn dædtyn acy ær-

tæ somy dær?\" Bajgom kodta fæstæmæ
čyssæ æmæ ærtæ somy gæxxædt innæ gæx-
xætytimæ bafsnajdta.

— Læuuæd am — dy dær diny paidajæ
ærtæ somy kuy rauældaj kænaj, uæd ca-
dissag u, — zahta saudzyn æmæ diakhonma
bakastis.

Diakhon dzurgæ nicy skodta, fælæ jæ sæ-
ræj acamydta, zæhgæ, aftæ xuyzdær u.

Mamsyraty Dæbe.

FÆNDAGYL.

Uadzyn Kavkazy...
 Styr dard fændagyl
 Uazal Cægatmæ
 Mæn poezd xæssy.
 Sau kalmau lidzy
 Dyuuæ xærdgæ tagyl...
 Ærmæst ænkhærdæj
 Mæ fædyl kæsy
 Urs xil zæronð Qazbeg
 Je 'ngas næ ivy,
 Rast cyma nikuy uyd
 Masty qæstæ.
 Xurmæ læguyn sær
 Sænt ursæj ærdtivy...
 Aftæ fækæsy fyd
 Fyrty fæstæ.
 Uajyn, tæxyn æmæ
 Ænækæron fæztæm
 Rudzyngæj iugænon
 Cadæg kæsyn.
 Cas ul Cæj bærc ul?
 Særibary bæstæ
 Aly sanðhexy dær
 Nog card ræzy,
 Nog fabrik, nog zavod,

Nog rajdzast ahuyst...
 Fermætæ, kolxoztæ,
 Stancætæ... kæsl
 — „Max cædis ragon
 Ænud Russæj axyzt
 Nog cardmæ“, — xinymær
 Scin kodton æz.
 Ukrajnag, uyrýssag,
 kæsgon læg, tættæjrag
 Aly xuyzon adæmtæ,
 Fændag ta—iu.
 Iu nysan, Iu ran
 Sæ toxæn jæ sæjrag,
 Zærdætæj xæstæg,
 Fælæ dardyl xæliu.
 Uadzyn Kavkazy...
 Styr dard fændagyl
 Uazal Cægatmæ
 Mæn poezd xæssy.
 Sau kalmau lidzy
 Dyuuæ xærdgæ tagyl...
 Rudzyngæj qældzægæj
 Dardyl kæsyn.

Leningrad.

*Færñion Khosta.***SAXARY UYNGTY.**

(UADY UYNÆRY* DYKGAG ČINYGÆJ).

Bontæ cydysty ænkhard æmæ darh ræn-
qytæj, mærdczygojy ustytau, kærædzijy
fædyl. Bony chæxæj suang izæry talyngmæ
saldættæ æncøj næ zydtøj. Izærtý iu fælladæj
sæ xuyssænty batyldysty suang bony-chæx-
tæm. Iu bon uydis innæ bonæj ænkharddær.
Iu bon uydis innæ bony xuyzæn, dony
dyuuæ ærtaxau. Saldættæ axæm cardæj
qyg kænyn bajdydtøj. Fændyd sæ istæmæj
sæ cardy sabyr, ænkhard cyd kuy fexæl-
daid, uyj. Suang sæ xæsty bydyrmæ kuy
arvystaigkoj, uæd syn uyj uydaid æxsyz-
gondær. Cydysty quş-quş nyxæstæ, nyr,
dam, tahd cæudzystæm toxy ranmæ, qaz-
uaty bydyrtæm. Bælyrddzinadæj saldæt-
tæ nicy ma zydtøj. Saxary naræg, čizi,
ænæfsnajd uyngtyl, aftæ fæcaxuyr sty æmæ
sæm dissag nicual kast æbpyndær. Xadtæj
xadt iu sæ saxarmæ kuy rauahtoj khazarmæ
jæ saldæty, uæd iu saxarmæ cæuyny bæsty
qæutæm cy fændægtæ cydysty, uydon byl-
tyl şbadystv. Alkæjy dær sæ tyng fændyd
jæ qæuæj iskæjy fenyn, kæd isty nog xabærd-
tæ radzurid, zæhgæ, æxsajdta sæ zærdæ.
Ædzynæg iu kastysty uærdondzyntæm, fælæ
iu sæ qæukægtý kuy næ ardtoj, uæd ta iu
cæstyta adzæhæl sty bydyrty... Fæzzygon
bydyrtæ bur dardtoj. Bærkaddžyn nart-
xærdtæ zæu-zæu kodtoj sæ qædtyl uyrdyg-
mæ ærcæuynðæg uævgæjæ. Dymgæ bælestæn
syftergaj skhæfta sæ bur dari daræş æmæ
jæ gæbpæltæj tydta bydyrty. Quystis fyi-
jauy ænkhard uadyndzy uasyn. Mihtæ nyl-
lægæj nyllægdær cydysty æmæ æmbæl-
nyn bajdydtøj bælesty chubpytyl. Uygærdænty
taugærdæg fælurs chæx gauyzau aityhta jæ
khabæztæ dardyl. Taxtysty cægætæj xussar-
mæ uærdzytæ, qaztæ, qriqubpytæ æmæ
ma biræ mærtæ. Nal quystis gagk-gugky
æmæ bulæmæryh zaryn, fælæ æxsæv uæd,

bon uæd, mænæ lidzæg adæm naræg xidy-
kuyd styxsync æmæ kuyd fæqælæba kænyn-
c, aftæ, kærædzimæ sidgæjæ, uasydysty æmæ
sidæg qær kodtoj aly mærtæ. Bæhnæg
khutærtý æxsænæj syrx dardtoj chujtæ æmæ
myrtgæty cupældtæ. Xæxtæ sæ urs ærfguy-
tæ nyllægæj-nyllægðær ælvasyn bajdydtøj,
Dædtæ sæ qældzæg zardzytæ raivtoj tarst,
sidæg æxsidtmæ. Dahty fyiæudtæ tydtøj
æmæ zdyxtoj zymægma sæ ærčhitæn fæl-
mæn fæsal. Bydyræj xoræj sæ tægkæ dzag
uærdædtæ zdæxdysty cælj-cælj kængæjæ...
Uyj uydis, fæšivæd ma fæstæg xadt sæ
xædzærdty kuy uydysty, uæd. Uyj uydis
fæstæg fæzzæg æmæ fidar bazzad sæ zer-
dæty. Fælæ uyj fæstæ cy ærcydi qæuty,
uyj næ zonync fæšivæd, uyj bazonyñ sæ
tyng fændy æmæ bydyrgæronmæ dær uy-
mæn racæuynç, uymæn aftæ ædzynæg fækæ-
sync fændaggædtæm...

Cydysty bontæ... Saxary uyngty gæræ-
dævojta, fyddzagau læuuydysty sæ bynæty
æmæ æværdtoj fætk saxaron cardæn...

Cæraj æmæ Qasboly rauahtoj saxarmæ,
xuycaubony, rajsomæj. Kuyddær khazarmæj
kulduaræj raxystysty uyngmæ, aftæ sæ riu-
dzag sulæfydysty. Særibardzinady uældæj
syn nyccavta sæ fyndzy xuyñčhytæ æmæ,
mænæ čhiuæn jæ bazyrty bast kuy syxæly
æmæ kuy airvæzy, uæd jæ bazyrtæ kuyd
aivazy, aftæ aivæztoj dyuuæ dær se uæg-
tæ. Sæ riutæ bærzond sistoj æmæ tyng
tyrngæjæ cydysty saxary uyngty. Cæmæj
tyrnydtøj æmæ kædæm cydysty aftæ æxsyz-
gonæj, uyj sæxædæg dær dzæbæx næ
mbærstoj, fælæ syl særibardzinad bazyrtæ
basahta æmæ taxtysty razmæ. Uyngtyl, xæ-
dzærdtyl æmæ cæudzityl aftæ saxuyr sty,
æmæ sæm kægşæ dær nal kænynç, fælæ
uæddær saxary uyngty acy xuycaubon zmæ-

džyta fylder sty. Xæssync sæ cæst adæmyl, uældaj dær ta qæutæj či ssyd, uycy adamyl. Qæuon uærdon kuy aunyunc saxary uyndžy. Qæuon kuyddær æxsysgon væjij, sæ zærdyl æd balæuuy qæuon carđy ræsuhd nýv. Uyn- dži thæj kuy bazyldysty naræg uyngmæ, uæd Cæraj Qasbolæn jæ khuxæj razmæ acamydta.

Razæj naræg uyndžy tihyl baiu sty duuæ uærdony. lu xuyætædžy, qæuon, suglasæn galuærdon, innæ ta ræsuhd axuyrst saxaj- rag fajton. Suglasæn uærdony sugty uælæ badtis skhuydtæ kærddžyn qæuon læg. Jæ galty cavta uisæj, kodta qær, fælæ uærdæd- tæ kærædžijæ næ xicæn kodtoj. Fajtony calx uærdony calxv khubalmæ sbycæu æmæ. syn axicæn gænen nal is. Sugdzau jæ galty kuy ærcævy æmæ kuy spær kæný:

— Xxe, xxe! Gæbær biræhy amædtag fæuat, xxe! — jæ kærty dystæ kuy stily uæd jæ æmphuzæntæ æmæ je 'skhuydtæ aftæ syz- mælync æmæ fajtony bæxtæ sæ mid bynaty zyr-zyr kænyn bajdajync fyr tæssæj, razmæ dær bærgæ axæcync, fælæ jæ bynatæj ne zmælæ fajton.

— Xxe! xxe! Gæbær biræhy amædtag fæuat! xxe! — qæuon cavta galty færsdžytæ mixæj. Galtæ næ cydysty. lu gal jæ zonguy- tyl ærxaud æmæ kæuægau bauasyd. Xatyr næ uyd.

Fajtony bæxdæræg smæsty is æmæ sug- dzauyl fæqær kodta:

— Cavær dæ, dæ xorzæxæj! Xælyn bazyr, dæ gæbær galty saxary astæuty ænæ ærter- gæ næ uyd?

Sugdžau jæxi midæg fætyxst æmæ sær- bos aivæzta razmæ, ærcævta galty særtæ: — Xxe! xxe!

Fajtony bæxdæræg nal æncad:

— Dæ xorzæxæj, læguyn khodda, cavær galtæ dyn sty, dæ kommæ cæuynnæ kæsync?

Sugdžau fæmæsty, ægær æm kæj uændyd fajtony bæxdæræg, uyj jæm æærdžijau qyg fækast æmæ sdžyrdta jæ zæhinægty uycy lu džyrdæj:

— Mæ galtæ, dæ bæxtau gemnazy næ axuyr kodtoj. Mæxicæn dær dæuamæstæu- yl syræ xæchil bast næj, stæj æzfæsdžæuyn mikæmæn dæn. Bambærstaj? — Jæxædæg je uæxsg æfsondmæ saræsta æmæ jyl fæstæmæ æncad jæ tyx jæ bonæj. Galtæ fæstæmæ ææcydydysty æmæ fajton feuaħd, fælæ tæ- byng asast. Fajton iu færsty ačhylling ko- tta æmæ afardæg. Sugdzau jæ khuxæj

galy sær ærlæhžytæ kodta æmæ mæstyjæ akast fajtony fædyl, stæj jæxi nymær quyr- quyr kodta.

Galty calynmæ raxæcyd sugdzau æmæ ca- lynmæ raxil gal feuaħd, uædmæ næ bazydta tæbyndžy sast. Gal feuaħd æmæ æfsondzæxmæ kuy ærxaudta, uæd fezdæxt sugdzau fæstæmæ. Akast uyndžy dyuæuærdæm dær, cæuæg næ uyd. Innæ galy dær suæhd ko- dta, rætænhædta zæxmæ æruaħta.

Uærdony aly færsty, jæ færet jæ khuxy, aftæmæj rauaj-bauaj kæný, fælæ tæbyng cæmæj skæna, axæm nicy ary sugty 'xæm. Jæ ud uadis myjjag ta jæ aftæ ædællægæj fajton kuy ærbajjala, uymæj æmæ fækæ- fækæ kodta fæjnærdæm. Fæstægmæ iu sudžy khædzil ærlygkodta æmæ uymæj rajdydta tæbyng kænyn. Lygkadžy kæræn rætænahdmæ ærbycæu kodta æmæ jæ ama- jyntæ bajdydta. Lygkag stavd uyd æmæ jæ biræ amajyn quyd.

— Com æmæ jæm fækæsam, — zaħta Cæraj æmæ dyuæ dær sugdzauy curmæ arast sty.

Bajrjaj! — kuy zaħtoj sugdzauæn, uæd sug- dzau disgængæjæ, jæ sau cæstyta uælæmæ sista:

— Arfægond ut, uæ ryn baxæron. — Jæ ænæuænk, disgængæ cæstængas Cæraj æmæ Qasboly basgersta suang sæ særtæj sæ khæxty ong, stæj ta jæ kuyst kodtj dardær...

Tæbyng kond fæci. Galty sifyxta. Suga dzau bazarmæ axæcyd særbosyl. Jæ farsmæ cæuync Cæraj æmæ Qasbol dær. Kænync nyxæstæ.

— Uæd adæm ta kuyd cærync? afarsta Qasbol.

— Adæm? Adæm cærync. Mænæ næ kæsut, alči dær mænau jæxicæn æmældta kæný. Cædtæ kænync sæxi xorquag æzmæ. Alči amal kæný xor.

Sugdžau ta jæ cæst axasta uynğyl, stæj Qasboly cæværdær farst næ fequysta æmæ jæ nogæj bafarsta:

— Cobel cobe... Niztæ, zæhys?

— Ol!

— Niz næj, axæm xabaræj nicy quysy. Adæm tyng tyxsync mænæ xæsty xabærd- tæj, ændær ænæuyj nicy axæm quysy nizty tyxxæj. Æz dær iu čysyl khuylyxgo- mau kuy næ uain, uæd mæn dær xæstmæ kodtoj, fælæ myn uyj fæxuxys is tyug. Doxty tæ mæ suæhd kodtoj. Uæd myn mæ binonty

ði xastaid, nyr dær syn kuy nicy færazyn, uæd? Næj, xæst xorz næu, adæmy sæ kuy-uæd? Næj, xæst xorz næu, adæmy sæ kuy-
stytæj khuylympy kæn. Nyr faronæj nyr mæ
jæ xædzar daræg xæsty kæmæn is, uycy
binontæ cy bakænoj? Cæmæj cæroj?

Fæstæmæ fæzyld gæltæ æmæ særbos
galiuyrdæm aiwæta: — Cobpl cobel

Aftætæ dzurgæjæ, sabyrgaj, bazarmæ
baxæddæ sty. Bazary, sugtæ kæm uæj
kodtoj, uym æruyrædtoj galty. Sugdzau
galty suæhd kodta æmæ syn sæ razy uær-
dony, sugty sær, cy kærdædzy chubp uy-
dis, uij babpæsta. Gæltæ stong uydysty
æmæ kærdæg styr komdægtæj, zydjæ
æmæ bazaryl lystægaj akæst. Færdzizau
jæ sær batilgæjæ, sdzyrdta:

— Cæj biræ dzy is, cæ?

— Cæmæj zæhys?

— Sugtæj, sugtæ. Næ zonyn isty arh
isa sug acy bazary.

— Ma tærs, kæd dzy sugtæ biræ is, uæd dzy
ælxændzytæ dær khaddær næj Rajsdzysty
arh dæ sugtæ. Xorz fadgæ sug dyn sty.

— Fæmæ ardæm æwæzæ sug lasæn is? Iu
narst xæmxuddzæn dæm ærbæcæudzæn æmæ.
dæ mæstæj bajdzæg kændzæn:

— Dæ sugtæ næ bæzzync, cybyr sty, xuy-
lydz sty — kænæ ta ægær darh sty, mæ
sugdony næ bæcæudzysty, ægær xus sty —
tahd asudzdzysty, arkdzæn sty... æmæ ma syn
bancajæn kæm væjij.

— Mælytæ xorz sæ næ fæzmys!

— Fæmæ nyr iu xadt æmæ dyuua xadty
uyddæn am? Xorz syn bazydton sæ mitæ.
Biræ kuy fædzurync, uæd ærdzizau byl-
schilæj bafærsync:

— Sæ arh cas u dæ sugtæn? Kæd syn
bynton zynarh zæhaj, uæddær bazar kæ-
nyn bajdajnc. Dyuuæ abazijj kuy zæhaj,
uæddær uældaj næu. Cy fændy arh syn kuy
zæhaj, uæddær ma aslamdær fækurync.

Bazary sug ælxændzytæ rænqyty astæuty
mældzydyzty rauaj-bauaj kodtoj. Quystis
fæjærdygæj nyxæstæ:

— Mænæ, mænæ xorz sugtæ!

— Xus sug kæj gæuy, uij ardæm!

— Fadqæd sug aslam arhyll!

— Kæd dæ ærtæ abazijj gæuy, uæd ajs.

— Kapegk aslamdær næ!

— Uædæ bar dæxi, æz ændæræj dær
balxændzynænl!

— Acagur, acagur, uæddær dæ ardæm
qæudzæn.

— Fæmæ dæm uæximæ kuy xæcoj, axæm
aslamæj kuy balxænaj, uæd.

Iu dzævgar kuy alæuuydystry Caraj æmæ
Qasbol sugdzauy cur, uæd iu ælxænæ
fæzynd. Sugdzau bafidyta æmæ, quyr-quy,
gængæjæ jæ galta iftyhta;

— Dyuuæ bony dæ sau tug fækal æmæ
dæ sardzin sudzy uærdon cybpar abazij
auæj kæn, uymæj mardærçyddær ma uy
dzæn? Fæmæ ænæ uæjgængæ dær gænæ
næj. Xor nyrtægkæ kuy næ balxænön, uæ
mæ binontæ cæmæj cærdzysty ænægæ
zymæg?

— Næj gænæn, ændær gænæn næj. Kæ
innæ bazary xuyzdær arh uaid — za hga
ta jyn ærdætæ æwærdta Qasbol.

— Bærgæ, bærgæ, fæla adæm ægæ
nykkaldysty sudzy kuystyl. Alci dær xæ
ælxænny æmæ xorz arh ta uælxæmæ xizy

Læg jæ galty sifyxta æmæ særbosyl axæ
cyd. Jæ razæj cydis iu xyzndzyn stavd u
æmæ jyn fændæg amytda. Iu kast ma fækod
ta sugdzau Caraj æmæ Qasbolmæ:

— Cæj, uædæ xorzæj bazzajut!

— Fændarast, fændarast! — ydis dyuuæj
dzuabp.

Iunægæj kuy azzadysty, uæd sæ kæræ
dzimæ bakastysty, fæla dzurgæ nicy skodtoj
Dyuua dær bazary astæumæ aræst sty uycy
iu cydæj. Cæyunc, æmæ fæjærærdæm kæsyne
Sugty rænqæj axystysty æmæ, uyræm næ
fæla adæm fylldær kæm zyndysty, uyrædæ
srast sty sabyrgaj. Astæumæ næma sxæddæ
sty, aftæ Cæraj femdzast iu læbpumæ, læbp
aræxstgaj læozy dzybpy jæ khux auahæ
Cæraj Qasboly bakhuyrdta:

— Næ kæsys, næ, cyma uij sæ dyuuæjæ
iunægæj dzybpy u?

— Uædmæ læbpu jæ khux uælxæmæ sæ
lasta æmæ, çyssæj tih dzybpej fæzynd
Cæraj uycy iu ævnæld fækodta æmæ læb
pujæn jæ uæxdzytyl fæxæcyd. Læbpu son
kast fækodta æmæ jæ khuxæj lædzy kuyræ
raivæsta. Cyssæ zæxmæ ærxaudta. Læg
fæstæmæ fæzyld æmæ jæ çyssæ zæxxæj sista
stæj jæxsæj læbpuj næmyn bajdytda. Adæ
æmbyrdtæ kuy kodtoj, uæd Cæraj læbpuj
uycy lædzy khuxty fæsxata æmæ Qasbo
mæ fædzyrdta:

— Cæj, com nyr. Aræst sty. Bazari
kærönmæ kuy sxæddæ sty, uæd dær mæ
adæm uycy ran æmbyrdæj læuuydystry æmæ
læbpuj çæxæxst quystis. Iu kast ma fækod

roj fæstæmæ, stæj ta sugdzauy tyxxæj nyxæstly festy.

— Ævædza aslam u sug,—zæhgæ, sdzyrd-rdta Qasbol.

— Aslam cy xonys,— bynton lævar. Dyuuæ, ærtæ bony fækus, dæ sau tug fækal æmæ kapeððzytyl auæj kæn uærdon, uyj aslam u. aslam næ, fælæ lævar, Qasbol. Uydonyl dzæbæx uazal zymæg kuy skænid, uæd sæm æz bakæsin, kænæ sæxædæg iu xadt qædmæ kuy acæuigkoj, uæd bazonigkoj qæuon lædzy fyðæbonæn jæ.arh. Uydonæn ciu, sæ khuxtyl tæbpal dær nikuy uydiz æmæ færnýdzy nyxæstæ kænync. Uædæ ma uycy sugdzauy xidæjdzag xædonmæ iu bon izærmæ fæsmudænt, cymæ uæd cy zæhgigkoj, uæd ændzargæjæ sæ zærdyl læuüid, sug casy arh u, uyj.

— Cæraj, rast zæhgæjæ, æz næ radtain aftæ aslam arhyl axæm uærdon. Æbpy macy fæuæd, fælæ abon cy fyðæbon fækodta uælæ uynðzy, uyj jæxædæg dær u cybpar abazijy arh.

— Kuyd fæzæhync sug ælxændzytæ, uyj zonyys? Max, dam fyðæbon næ ælxænæm, fælæ dam, sugtæ ælxænæm. Æmæ ma syn uæd mæguyr sugdzauy cy zæha, cy jæ bon u?

— Uyj bæsty rast bazary astæu dæ uærdon-nyl art bandzar, uyj biræ xuyzdær u!

— Qasbol, dæumæ aftæ kæsy, ævæddzæ-gæn, æmæ dyn cyma uæd isdži batærihæd kænid. Aftæ næu. Ærdæbon dzybpæj æx-atæ či davta, uyj koimkommæ khærnyx æmæ stihæg u, fælæ sugtæ aftæ aslamæj či isy, ælxængæ sæ næ kænync fælæ sæ tyxæj isy nc, uydon ta æmbæxst khærnyxtæ sty. Lædzy naræg dahmæ kuybatæra! æmæ kardimæ racæuæny kuy ærlæuuaj, uæd cy næ bakænd-zæn uycy læg, jæ card færvæzyny tyxxæj. Sugdzauy jæ sugtæfæstæmæ næ alasdzæn, uyj jæ galtæn uældaj fyðæbony jædtæmæ nicy u. Æmæ jyn ælxænæg fæzony:

— Kæd dæ qæuy, uæd ajs, na uæd bar dæxil Xorz bary myggag u uyj! Qæuon adæmæn sæxi axos dær u, sæ dzyrd kæ-rædzlyl næ bady. Dyuuæ syxadzy badzu-rync; rajsom bazarmæg næ alasdzystæm, zæhgæ, stæj dyuuæ dær rajsom radzy 'fæstync, kærdæzjy susægæj; æmæ ralasync sug. Eæzæhy sæ alçi dær: kæd mæ syxag næ ralasa, uæd æz 'xuyzdær arh rajsdzynæn æmæ ta kærdæzjyl fæmbælync bazary. Aftæ u qæuon lædzy zond, æ ænk nikæyly is, æbpyndær.

Nyxæstæ gængæjæ, bulvarmæ sæddzæ sty æmæ sivhuýdtoj uælæmæ. Kæd iu istæ-mæ fæmdzast sty, uæd ta iu ærlæuýdyty æmæ ædzynæg kastysty kænæ ta iu cæugæ-cæuyn sæ cæst dardtoj kæsnagmæ, aftæ-mæj cæuync æmæ fælgæsync fæjnærdæm.

Adæm sæ fæsty rog khaxdzæftæj syf-fydytæ kænync, tahd-tahd. Cæraj æmæ Qasbol sæ uæzbyn cyd næ xalync, kæd syl xadtæj-xadt cæudzytæ schjæx-chjæx kæn-ynnc, uæddær. Cyma æbpyndær nicæyly qudyd kænync, cyma tahd dær nikædzæm cæuync, cyma saxary bynduron cærag sty, aftæ u sæ axast.

Iu xadt kuy uyd, uæd Qasbol Cæraj dysyl fæxæcyd æmæ jæ ævast fæuýrdæta, khuxæj acamydta xærdmæ:

— Uælæ, uælæ næ uynys?

Cæraj ævast jæ cæstyta izæron arvmæ fæcaræzta. Iu cydær, ruxsgængæ sfardæg xærdmæ, stæj cæxæry kuyrisæj athæbp bærzondy æmæ sthælfæntæj æryzhæld uyr-dygma. Qasbol cæxgær fæzyldis æmæ kæjdær nykhkhyrdta. Cidær afældæxt æmæ jæ ærdjag ssydis, fælæ Qasbol uyj ne'rquydy kodta. Kuyddær jæ mid bynaty zmælyd æmæ Cærajy qusy dzyrdta:

— Eædis... fædis... fædis... cydær ærcyd, ævæddzægæn.

Istugmæ aftæ fæqær kodta, stæj kuy ær-sabyr, uæd fæstæmæ akast æmæ fedta adæmy dzyguyr jæ xæd fæstæ. Adæn dissagmæ næ kastysty, fælæ sæ midbylty xudtysty Qasbolmæ. Cæraj læuýdydis chus faldær æmæ fælgæsyd fæjnærdæn, tyxst xuyz cærgæsy cæstængasæj.

Iu us jæ khuxtæ stymbyl kodta æmæ qær kænny, jæ dzyxy dzag, ælhity æmæ fædis sidy, Qasbolmæ gæsgæjæ. Qaspol Cærajmæ bakast, stæj kuyddær æmæ sdzurgæjæ arast sty. Cæuync æmæ qudydta kænync sæxi midæg, dzurgæ næ kænync. Qasbol dis kænny adæm kuyd æncøj sty, kuyd æmæ sahæssæj zmælync, kuyd næ sæm qarync uycy dissag-tæ, uuyyl. Qasbolæn jæ qudyd kuy iuyrdæm adzæhæj væjij, kuy innærdæm acæuy, kuy ta ærdædzjæ jæ mid bynaty æræncajy, fælæ uæddær tuxi kænny særy kæxxy særbosdzyn dyuuæ xivænd galau. Dyuuæ galy kuy kærdædzimæ fævæjijnc, kuy fæsy fæjnæ fæsty auajync æmæ særbos bælasyl nyxxæcy. Galtæ ivazync fæjnærdæm, fælæ sæ niçi sædty.

Sæ astæu cy bælas fæci, uyj jæ bynaty

fīdar læuuy. Læuuy æncad, cyma dissæg-
tæm kæsægæjæ fædžixi, uyjau.

Ruxsægængæ armæ ēl taxtis æmæ cæxæræj
ēl athæbp is, uycy dissag dær acy bælasý xuy-
zæn u. Dyuua galen sæ særbos styxtis bæ-
asyl. Qasbolæn ta jæ sahæsty dyuua khabazy
sæ særbosimæ auadysty dissadž fæjnæ fæ-
sæ zærdjagæj kæj fækvuyn. Qæuty axæm dis-
sag, fæxonyn, zæd. Am, saxary qudy dær
næ kænyn zædyt. Zædtæ tæxyn sæ særtý,
ærgom, æmæ sæm kæsæg dær niči kæný.
Qasboly zond dyuua dixy fæci: ēi u rast,
qæu ævi saxar? Acy farst dyuua dixy fæuæv-
gæjæ, dyuua galau ratæx-batæx kæný særy
khuymty, agury racæuen fændag, agury ræst-
ad, fælæ næj, gæltæj niči sædty.

Qasboly congyl ævast ēider fæxæcyd.
Uajtahd jæ qudydtæ fæpyrx sty, mænæ
særdygon dzidzajyl biræ byndzytæ kuy
særbady, stæj sæ istæmæj kuy fætærsyn
čyndæuy, uæd uydon kuyd atæxyn fæjnær-
dæm, aftæ. Qasbol fæstæmæ kuy fækast,
uæd jæ cury auyda khæsxuyr, ræmpæg-
xærd gærædævojy. Gærædævoj jæ khæxtæ
caxta æmæ qær kodta chæxsag qælæsæj:
— Cæmæn qygdarut adæmy cæugæ cæuy-
nyl?

Qasbol æmæ Cæræj kærædzimæ bakas-
tysty. Qasbol færvædvz:

— Baxaty kæn, næ zydtam.— Cæræj
baftydta Qasboly nyxæstæm nõdžydær:

— Uædæ kæulyt is cæuæn, uyj nyn ba-
camon, dæ xorzæxæj.

Gærædævoj jæ khuxæj acamydta sosamæ
æmæ zahta:

— Cæut uærtæ uuylyt!

Kuyddær axyztysty sosa fændagmæ,
aftæ ta cydær stæxt xærdmæ æmæ cæxæry
cæfojau fæpyrxis arvyt. Sæxi ta fæstæmæ
fæuryædtoj, fælæ gærædævoj fæqær kodta:
— Kædæm, gædtægtæ, næ uyn bacam-
nydon, fændag?

Adæmæj axæm qudydtægtæm kæsag ēi
væjij, cymydistæ, uydon ænæqæn balæj
cydydyst Qasbol æmæ Cæræj fædyl æmæ
kæræczjæn æmbisændtæ xæstoj. Xædtæj-
xædt iu sæ xudyn rajquystis ærvnærægau,
fælæ sæ nyr ma Cæræj æmæ Qasbol næma
fæfipajdtoj æmæ sæ fændag darync. Cy
uynyn, uyj sæm aftæ dissag kæsý æmæ
jæm aftæ zærdjagæj kæsýnc, cyma saxary
sty fyddzag xædt. Æmæ, rast zæhgæjæ,
axæm dissægætæ fyddzag xædt uydtoj.

Ævæddzægæn isty bærægbon u, ændæ
innæ izærtæj uældaj acy izær aftæ biræ
adæm cæmæn is saxary uyngty, cæmæn
tæxyn æxæm ærdtævægtæ armæ.

Adæm sæ fæstæ cæuyn, uyj fæfipajd-
toj Cæræj æmæ Qasbol. Cæræj axæcyd
Qasboly congyl. Qasbol jæxi nymæry alyg-
kodta dyuua qudydyj særbos. Qæuua
qudyd saxajrag qudydyj jæ zonguytyl æ-
xaudis, ægomyg nyqqærgæjæ. Qasbol atæ
kodta æmæ zahta Cæræjæn:

— Cymæ cæmæn bæzý saxajrag card ta.
Æhdau dzy næj, næj dzy namys, kad. Am
cærynæn næ bæzý, — xæræg fæcææd
axæm qæuy—jæ sær batyltdta æmæ tizmæg
æværdta jæ khax razmæ.

— Rast næ zæhys, — zahta Cæræj, —
Ækæma fæjnærdæm, kuyd æræst sty adæm
dari, zældag æmæ syl cy næ is. Qældæg,
cindzinad, fælæ sæbpætæn axæm card
næj. — jæ khuxæj acamydta — Akæs ma
uarta uydonmæ — čizi sæ daræstæ, skhuyd-
tæ sæ dzabýrtæ, fydxuyz... Is xorz æ-
ræn saxary dær, ærmæst kuy amona uæd-
acy nyxæstimæ jæ cybp ærxosta.

Qasbol nicy dzuabp radta Cæræjæn, fælæ
jæ khux aftæ tizmæg nal æværdta razmæ.
kuyddær yn Cæræj dzyrdtæ jæ uængtæ
asæstoj æmæ sæ æruahta uyrdygma, sæxi
bar. Sæ cyd kænyn dærdær, fælæ ta ny-
xas nal kænyn. Dyuuæjæn dær sæ særtý
qudydtæ sxæddzæ sty, Cæxojty duhau. Zæ-
dyl ærbælæuuy Ærxý qæu, cæstytyl auaj
Balqæd... Je cæst jæxi iskæuyt akhuyry, je
ta kæjdær dzyrd qusy fæmidæg væjij. ænæ-
bafærsægæjæ, æmæ uæd nuærdtæ uajtahd
fætyng væjijnc, nyddyz-dyz kænyn, tug
atony auazænty æmæ abuzgæ zærdæj fæ-
midæg væjij.

Cæuyn sæbyr sæxi nymær qudydgæn-
gæjæ. Sæbyrgaj-sæbyrgaj adæmy tæmæn-
timæ baiu sty æmæ cæuyn æstæuty. Sæj-
gæ-sæjgæjæ ta bæxyztysty, ærdæbon sæ
gærædævoj kæcæj rædzæxta, uyrdæm. Næ
jæ zonyn, bærej næ bæxyztysty, fælæ
qudydtyl kuy festy, uæd sæ sæ khæxtæ
sæxædæg bæxæstoj uyrdæm. Adæmy æstæu-
ty cæuyn, sosajæ raxicæn sty, uyj sæ
qudydyj dær næj. Kæjdær qælæs ta sæ qæ-
tyl æruad, cæxgær fæzyldysty sosamæ æmæ
uyrdygæj skæstysty gærgænægma. Gæræ-
dævoj læuuydis cæxæradony duarmæ æmæ
khuxæj amydtæ cædžyndzyl oy fyst nyxæ-

tæ uydīs, uydōnmæ. Fyst qusyn kodta: "Ardæm saldættæn cæuyny bar næj." Kærædzimæ bakæstysty æmæ ræzlydsty fæstæmæ. Cæuyny bruij aly færsty æmæ kæsunc dissadz cæxæradōnmæ. Zynyny bruij sært dy dissadz næzy bælestæ rast guyrvidauc çydzjytau, cyma naræg ælvæst guyrtime iron khabaty qasty læuyny, aftæ.

Ædzynæg kæsunc bruij sært Cæraj æmæ Qasbol, cyma sæ bynaty cævd durtæ festadysty. Cæstyta nyddæftoj kædæmdær æmæ agurync cydær, fælæ cy agurync, uij sæxædgær dær næ zōnync. Fændy sæ biræ cydærtæ zæhyn, fælæ cæmæj rajdajoj uij næ zōnync. Fændy sæ kærædzimæ bakæsyn, fælæ sæ cæstyta dissægtæ kuyd ratonoy, uij næ zōnync, næu sæ bon. Cæstyty raz dissag dissadz ivy, dissægtæ ivyny kærædzijy.

Quydy dissægtæj iuy fædyl kuy adzæhæl væjij, uæd ta jæ innæ bajjafy æmæ jæ jæ fædzijæ fæstæmæ rælasy... Nicual u quydytæn sæ bon æmæ iu ran ærlæuuydysty stad bæxtau, nal u sæ bon zmælyn dær, sæxi fædonæj, fælæ sæ dissægtæ uæddær raivaz-baivaz kænync, zyd kuyitæ bæxy mard kuyd raivaz-baivaz fækænync, aftæ. Cæraj æmæ Qasbol sæ midbynatæj zmælgæ dær næ kænyc, bruij særtæ, sæ khubældtæ ivæzgjæj, kæsunc cæxæradōnmæ.

Sæxi midæg afiæ tyng acydydsty sæ sahæsty fædyl æmæ sæ isçi nyrtægkæ bætgæ kuy kænid, uæd dær ævædzægæn nicy bazonigkoj.

Kæd cæxæradōny biræ adæm is æmæ mydybyndzytau zmælyn cyv-dyvgængæjæ, uæddær izær idtæg sabyr u. Arvæj zyny thalyty fælmæst cæstyngas. Mæj dær rahy fæstæmæ fætuly jæ midbylty xudgæjæ, ærditvæntæ kalgæjæ. Sabyr uældæfy xadtæj-xadt bazmælyn kænny fælmæn, zærdæjæn æxszgon çi væjij, æxæm dymgæ. Cæxæradōny, stæj uynгыt dær cyræhtæ kærædzimæ sæ cæstyta nykhulync qældægæj. Cæxæradōny cy cad is, uym dændzyz qæztæ aræxgaj lenk kænync, sæ darh khubældtæ bærzond sigsæjæ. Qazty ræzty kuy fæcæj-cæuyny, bælhæy lenk kængæjæ, xudgæ æmæ çyr-çyrgængæjæ çydzjytæ æmæ læbputæ, uæd ta svn idtæg næuædonæj fændæg radtync qæztæ.

Cæxæradōny izæry æncaddzinad ævæst fæxeldta xærædzjy uasyn. Bynæj, cæxæradōny, cy xæræg xyztis, uymæn jæ bon cy uyd, uymæj nyuasyd:

— Ho-qi-ho-qi..

Mænæ bældædy bal mænæuy mækhuylyl kuy fæbady æmæ sæ uyrðæm canaon kuy baxsy, uæd kuyd spær-pær kænync tarst bældædtæ, aftæ fætaxtystysty quydytæ fæj-nærdæm.

Cæraj æmæ Qasboly cæstyta agurync xærædzjy, fælæ jyl næ xæst kænync. Aftæ ædzynæg kæsunc æmæ ma sæ nyxty cærm tælmytæ dær sbadt, iu rædtæm sæmbyrd uævgæjæ, fælæ næj.

Æbpyñ ærædzjau Qasbol auydta xærædzjy æmæ Cærajæn jæ fars basxuysta:

— Dælæ, dælæ næxion. Næ jæm kæsyes, ældary læud kuyd kænny, jæ byndzsuræn kuyd tily.

— Kæm? æz æj kuy næ uynyn?

— Uærtæ stavd næzy bælas uynys?

— Uynyn.

— Uij fælej innæ bælas dær uynys?

— Uynyn.

— Uædæ fallag bælas komkommæ cady byly 'rdygæj...

— O, o, fedton æj nyr!

Xæræg chæx uyd æmæ uymæ gæsgæ zyn fenæn uydīs. Xæræg xyzti æncad-æncæjæ styr bælsy byn, æmæ iu xadtæj-xadt jæ khædzil batyldta. Jæ aly færsty adæm dyuærdæm racu-bacu kodtoj, fælæ sæ uij quydy dær næ kodta. Jæ cæstængas aftæ uyd, cyma adæmæj fælmæcgæ skodta æmæ sæ kuy næ uynid, uij jæ cyma fændy.

Iu dzævgar ta ænæ dzurgæjæ afæstjat sty, stæj Cæraj sdzyrdta:

— Amæj ma dissagdær quydtæg uydzæn, xærægæn is uym bynat, fælæ max næ uædzync. Au, uædæ xærægæj dær ta æværdær sty saldættæ. Uædæ dzy xuymætædzjy adæm dær nicy uij bærc zyny.

— Cæraj, æmæ ma uærtæ bærz bælsy bynmæ bakæs.

Bærz bælsy byn çyrgimæ iu aficer badtis bandōnyl. Fæjnærdæm iu aqagqædtæ æmæ kænd cæudzytæ aræx næ uyd, uæd iu aficer sylgojmadzy jæ riurmæ ærbalqyvtæ æmæ jyn iu jæ byltæn nyphpha kodta. Sylgojmag dær iu jæxi ærytyxta aficery bærzæjy aly fars, jæ çysyl riutæ iu sbycæu kodta aficery riurmæ. Isdzjiu kuy ærbacæjcyd, uæd iu fæuaxtoj sæ qæbystæ kænyn æmæ iu dzæbæx ærbadtysty bandōnyl.

— Uynyn, uynyn uydōn, dissag mæm nal kæsunc adæmy astæu, adæmy cæstyty raz æxæm ædzægōm mitæ. Æfsarm næj sæ cæs-

gomy. He nyr ucy afic-r rajsom saldætt
æhdæudtyl axuyr kændzæn, aftæmæjyn jæxi-
mæ næ kæsys.

mae nae kæsýs.
— Jallauysyntæ! — zahta Cæraj, jæ khux
atilgæjæ, — uydon max cur fædarync sæxi
sixty xuzæn, fælæ syn nae kæsýs se 'cæg
cæsgommæ.

— Næj, næj ræstdzinad, Cæraj, æmæ dy
ta ædzux dær ræstdzinady koj kænys, sdzyrd-
ta, Qasbol, æmæ færsæg cæstytæj bakast
Cæraimæ.

11. — Nyuadz dæ xorzæxæj, Qasbol, kæd æz cy ræstdinad aguryn, uyj næj, uæd ta myn dy dæxi ræstdinad bambaryn kæn, na uæd dzæhæl dzyrd paida næu.

Cæracy nyxæstæ kuyddær mæsty xuy-
zæj zahta, æmæ jæ khuxæj bru dær ær-
khuyrda, stæj dzyrda darddær:

— Kəm ma uydzæn dæuæn ræstzdzinad,
uymæn dyn nicy zonym. Sybyry uydæ; uym
næj ræstzdzinad, qædy dær uydæ memæ,
uym dær dyn næj ræstzdzinad, qæuty dær
acardtæ, uym dær ne'ssardaj ræstzdzinad.
Dzeudzælæjje, mæ fydguljæ sær jæfat mæ æm-
baru, mæ fydgul cy jæ fændy, uyj ma zonal...

— Zonyn, zonym Ceraj. — Acy nyxæsti-
mæ Qasbol Cerajy congyt tæxæcyd æmæ
jæ jæ fædyl alasta khubyraumæ, uym ærlæu-
uyd jæ khuxæj amonv æmæ aftæmæj dzury:

— Uynys dælæ cæxæradony cy ruxsytae
sudz, uydon?

— Kuynnæ, stæj bony xuyzæn ruxs kuy
u uym.

— Uycy ruxs čidædty, či kusy uycy ruxsyl?

— Dzur dæ xorzæxæj darddær, ma mæ færs, qudzynæn dæm.

— Ucy ruxsyæt dædtync max xuyzæn
qiamætganæg adæm, æl Uæræsejy fedton
uydon, ruxs dædtync ænægæn saxaræn,
fælæ sæxædæg kæm cærync, ucy ahuysty
ta talyng u...

— Ædyly kuy næ uaigkoj, uæd aftæ næ uaid...

— Cæraĵ, uĵ ædylyĵ tyxxæĵ aftæ næu, fælæ card aftæ aræst u...

— Bællæx zainana dær he uyj u, ædlyl
kæj sty, ædlyl kuy næ uagkoj, uæd cardy
aræst kæj xonys, uyj sæxicæn kuyd xuyzdaer
u, aftæ skænigkoj. Dy kæmdær cydærtæ
qusgæ fækdæti, fæle kuyd æmæ cy uyj ne
mbarys æmæ adæjnæg cy næ æmbara, uyj
tyxxæ kuy dzura, uæd xudæg væijy.

— Æmæ myn dæxædæg kuy zahtaj mæ
ræstdzinady tyxxæj, uæd.

— Com fæltau sabyrgaj, na uæd nyr ænal
fon u æmæ kuy bajrædzy, kænæm, uæd ny
Kulakovy či raivta, uyj sarhaudzæn, uæd dæ
dæmæm uydzæn dæ ræstdzinad.

Com. uvi dær rast u.

— Com, uyn
Aræxstgæz razyldysty æmæ rarast sty sty
uyngt. Adæm sæ cydæz cydydty nyr ma.
Kuyddær zivæggænagau bakodtoz fæstæmæ
adæm æxænti cœuynyl æmæ fæzlyldysty
cægærmæ naræg uynytz æmæ baivhuyttoz
talenydz. Iu dæzægur kuy bauidysty, uæd
iu fæskhuymæz fequstoz lædyz qær. Læg
dyrdta ænæfsarmæz, qæræz, kæjlmæ dæz
xylgænægæz jæ nyxæstæz quæ axsta, ærmæst
iugnædtæ:

— Kuydzy... dæ... me'xca myn fæstæmæ.
Nælgojinadzy qælæsæn dzuabp læværdta
sylgojmag. Dyuuæjy qælæstyl dær bæræg
uyd „čysyl“ kæj-anuæztoj, uyj. Næ æncad-
is iæ qælæbajæ læg:

— Ædzægom... oaj... stihgæ mæ kænys... æhhæd dyn næu?

Sylgojmag dær læværdta dzuabp:
— Cy dyn radton, uvi dyn æhhæd "

— Cy dylt fadton, dyt dylt ænnæd u,
kæd ma dæ fændy, uæd æri, na uæd cæugæ
kævn.

— A a, uædæ dzæbæxæj næ, uæd ajsl-
Uycy ræstædžy avdžy sæstyty dzyhal-myhd
raiquystis æmæ sylgojmag nyqqærkodta:

— A-a, uædæ ma... gær kænys!?

Uæd ucy ræstædzy, ævæddzægæn, sylgojmadzy næmyn bajdydta æmæ quystis zællanggænag khærc-khærc. Sylgojmadzy chæxast dissag fæcis, fælæ.jæ læg næ uahta, uæddær.

— Tahd myn... fæstæmæ radt, kæj dyn
bafyston, uydon. Dy lidzynmæ qavys æha,
uædæ, æha!

Nady uynær ta rajquyst nogæj. Sylgojmag
ta særdiag kodta:

— Dæ mady... kuydzy fyr!..

Cærj æmæ Qasbol sæ midbrynaty sahdæj
bazzadysty æmæ sæ aly færstæm kastysty.
Uyngty cæuæg næ uydi, stæj xædzærdtæj
dær ædtæmæ niçi kast, ævæddzægæn, cær
dzytæ km uydis, axæm xædz ærdtæ næ
uydysty.

— lu dzaevgar kuy alæuuydysty, uæd
Cæraj fæskhulmæ færast, fælæ talyndžy
cæst nicy ævzærsta æmæ ædzynæg qusgæjæ
cyd, uynær, kæcæj cyd, uyrðæm. Qasbol
cyd Cærajy fædyl ænæ dzurægæjæ.

Zdæxæny kuy bauadystv æmæ iu khuly

fæstæ kuy festy, uæd talyndzy razynd iu bælsy ændærg. Khæsty byn æfsærstæj fæl-mæn kærdæg. Cyd, sty darddær. Uynær xæstægæj-xæstægðær kodta. Ævzaryn bajdydtoj zmældzty bælsy byn. Cydysty komkommæ bælsæmæ. Sylgojmadzy uynær-nal cyd, fælæ læg jæ quyr-quyr, uæddær næma uahæ. Cæuyldær arxajdta æmæ iu quymacy skhuynyny xærrædt fæcyd bælsy bynæj. Jæ xæd uælqumæ baxæddz : sty Cæraj æmæ Qasbol, fælæ sëm læg nicy dzury, jæ uæzzau ulæft æmæ jæ sym-sym sëmæddzæ sty, uæddær jæ arxajd næ uadzy. Sylgojmag qybp-sybp nal kæny. Istugmæ lægæn jæ uælqus ærlæuuyd Cæraj, stæj sdzyrdta:

— Ci stut, cy kænut?

— Læbputæ, nuazyn uæ fændyl nal mæm is. Mænæ uyn sylgojmag!— Dzuabp radta bælsy byn ei uyd, uycy læg, uyrysagau.

Cæraj caldær spickaj fæd-fædyl ssyhta æmæ ædzyngæ nykkasti bælsy bynmæ. Bælsy byn læg æguybpæg badt næuuy, jæ cury zæxyl uyd aftid araq avg. Lægæn jæ xud jæ særyl næ uyd æmæ jæ darh dzugykutæ jæ cæstyttyl ærxaudyst jæ ivazgæ sæt iu kuy feskhuud, uæd ta iu jæ riuy ærbændæn, jæ rochojyl ærtyxsgæjæ. Læg uyd læbpu læg, fælæ jæ cæsgo n dast næ uyd æmæ jæ bur xilty byndzæfæddæ syndzytau ayqilsty jæ rocho æmæ fyndzy byn. Jæ uælæ uyd aftid sau çhizi xædon. Aftæ rasyg uyd æmæ jæ xælaf babædtyndær nal fææstæ æmæ jyn ærdæg lastæj læuuyd æmpyl-dytæj. Jæ færmæ næuuy uyd uomdzæg æmæ kodta xækhuyrdzytæ dær. Ærædzjau Cærajmæ fezdæxtæ jæ cæsgom æmæ jæ bafarsta:

— Hejl dast nyx aziat, tamako dæm næj?

Cæraj dzuabp næ radta, fælæ darddær kast bælsy bynmæ. Jæ ruks axuyssyd æmæ ta nog spickæ ssyhta. Qasbol dær hta æmæ dyuæjæ kæsynæ sely færmæ.

Rasyg læg ærædzjau styn fælværdta, fælæ jæ bon næ baci æmæ byntondær adarh zæxxy, stæj uajtahd ærbafnyæj.

Nyr Cæraj æmæ Qasbol binonygæj kæsyn bajlydtoj. Sylgomig jæ æstæuy uong uyd bælnæg. Jæ cæsgom tugæj squlædtæ æmæ tug sabrygaj cyd jæ nyxæj jæ qusy ræzty zæxmæ. Jæ uærdzytæ fæjnærdæm qiltæj læuuydysty æmæ syl zyndis chæxtæ. Jæ çhynadta shkuydtæ, suang fadqultæ ærburydysty. Jæ galu zængæn, jæ uæradzy ræj çysyl uældær uydys syr-xyrxid ikh-

gond æmæ jæ xæf jæ aly færsty byryd zæxmæ. Uymæj uældær zyndysty lystæg chutxældtæ. Raxiz zængyl ahdy ræbnygæ xæstæg zyndis styr nos, ævvæddzægæn, kardy fæd, kæmæ ta ændær isty qædgomy nos. Riuy dær daræstæ shkuydtæ uydysty æmæ dyuæu riuy fæjnærdæm auyhdæj baz-zadysty. Rast sæ tægkæ æstæu uydys fætkhuuj jas syr-x bynat, stæj uyj aly fars ta, mænæ mæjy ala fars sthalytæ kuyd axæliu væjyng, aftæ apyrx çty lystæg syr-x næm-guytæ.

Daræstæ ronbasty stymbyltæ sty æmæ jæ bæhnæg sintæ ængom æværd uydysty chæx næuuy. Jæ dzyxæj cæværdær, araqq tæfgænæg bædzyn khumæly xuyzæn cydis æmæ dzyxy khuyntæj byryd rochojyl bærzæjmæ, stæj ta bærzæjæ chæx næmæ. Jæ bylty syr-x axoræn uycy æmthory ssi sætimæ æmæ xæmxudtæ syr-xyrxid adardtoj tugæj æuyrst khamisenty xuyzæn. Sylgojmag ulæfyd xærz çysyl, aftæ çysyl æmæ jæn lystæg kuy næ bajquystais, uæd yn bazoræn dær næ uyd.

Jæ færmæ cy rasyg læg uydys, uyj xuyr-xuyr ænæ udxar uydysty, rast mælæg ryn-çyny axasty xuyzæn, fælæ Cæraj æmæ Qasbol uymæ nal dardtoj sæ qus. Cy ma bakodtajrkoty, uyj nal zydtoj ænæ sæxi midæg styxtkysty. Ærædzjau Qasbol sdzyrdta:

— Cæuon, æ: gærædævojimæ fæsidon æmæ syn isty xos skændzæn uyj.

— Fældæu-ual, zahta Cæraj, fælæ cæmæn zahta aftæ, uyj æmbargæ dær næ bakodta. Istugmæ ma aftæmæj ælæuuydysty, ænæ dzurgæjæ, stæj ta Qasbol zahta:

— Cæj uædtæ sylgojmadzy æmbærzgæ bak æm — æmæ ærcæjguybyrkodta sylgojmagmæ, fælæ jyl sqær kodta Cæraj:

— Ma bavnal, næ jæ qæuy æmbærzyn, jæ buarmæ jyn æ kæsys.

Çysyl fæst æ sylgojmag syzmælyd æmæ cydærtæ yhal-myhl bajdydtæ Cæraj æmæ Qasbol sæ cæsgændtæ æmæ toj in-nærdæm, cæmæj sylgojmag ma æfsærmæ uæ-nærdæm, æmæj sylgojmag ma æfæstætoj uyj tyxxæj. Ærædzjau særgom ædæxtoty sylgojmagmæ æmæ ssyhtoj zyang. Sylgojmag ta bazmælyd æmæ dzurgæ dær skodta:

— Kuytæ, cal-st-tut, æxca bafystat, araq ma æriut... Jæ khux jæ cæsgomyl ærxasta, jæ ræmbyny khædz zæxyl fencoj kodta, æmæ stynmæ raqavuyd, fælæ næ bafæærtæ, stæj jæ khuxæj jæ guybyn ærcæfta æmæ zahta:

— Kæj ær... æxca..

— Cæraj jæxi nal bauyrædta æmæ jyn jæ cæsgomyi batu kodta, stæj cæxgær fæzyl:

— Com!

Qasbol ænæ dzurgæjæ rarast Cæraj fæ-dyl. Aftæ jæn fækast, cyma Cæraj phæli-cæmæ cæuy. Uyngmæ kuy raxæddzæ sty, uæd Cæraj darddær cyd sæ fændagyl, phælicæjy 'rdæm næ azdæxt æmæ jæ uæd Qasbol afarsta:

— Æmæ phælicæmæ næ cæuæm, gæræ-dævojen næ zæhæm?

— Uydon tyxxæj, cæmæn rissyn kænæm næ sær? Uadz æmæ amæloj uym, uydon cæryn agkag ne sty.

Qasbol nicual sdzyrdta æmæ cydysty sæ khazarmæ. Zyndis, dyuuæjy dærzæhyn kæj fændydis, uyj, fælæ sæ rajdajæn niči ardta:

— Cæraj, kuyd synkdžyn uyd uycy syl-

gojmag.
— Uydon ævzær nizæj ujdagkoj; axæm-tæj lægæn jæxi qagqænyn qæuy. He axæmitæ fesalync adæjmadžy. Iu xadt iu næ qægug-kægæj dzyrdtoj, saxary, dam, iu uyryssæg ævzær sylgojmagimæ fæxæsta g, zæhgæ, æmæ jyl niz baxæcyd. Saxarmæ ta čyræima ssyd. Fæstæmæ kuy bacjd jæ xædzarmæ, uæd niz binontyl baxæcyd æmæ uydonmæ bakæ-synæj tærihæddær nicual uydis. Syvællæd-tæj iu dær adæmy xuyzæn nal rauad. Lægæn jæxica n ta jæ fyndzy rah midæmæ baxaudta, jæ cæstyta ædtæmæ rabyrydydysty æmæ ærdlivæntæ kaldtoj, jæ buar bonæj

uonmæ xældis, stæj uæd fæstagmæ bynton dær babyn. Amard. He axæm ænamond niz bacy niz.

— Xuycau ma zæhæd, — zahta Qasbol æmæ quydyt, l fæci.

— Cæhdyn qæuy axæmty. Cæmæj xicæn kænync, kæj fedtam uydon, qomtæj. Axæm cardæj mælæt xuyzdær, adæjmag quamæ aftæ cæra? Uyj tyxxæj sævzærd, uyj tyxxæj saræsta styr saxartæ æmæ acy dissægtæ. Uæd fæltau ma rajguyrdaid adæmty mygkag.

— Æz dis uuyl kænyn, Cæraj æmæ qæuty axæmtæj kuy nicy is, kuyd svhdæg u qæuon card?

— Biræ xædtty iu æz qædy syrdtæm æmæ mæhtæm kæsgæjæ æxxormagæj baz-zadtæn, fælæ uydon æxsæn axæm chammar mitæ nikuy fedton. Adæjmag kæd jæ cardy færzæte uyma n xuyzdær kæny, cæmæj ærdæbon kuyd fedtam, aftæ cæra, uæd kuy næ ual ua, uæd uydžæn biræ xuyzdær. Ævædza ærdzy kuy cæra læg, uæd dzy uymæj xuyzdær nicy is.

Axæm nyxæstægægæjæ axyztysty xidy æmæ cydysty sæ khazarmæ.

Mæj arvy astæumæ byrgæjæ, cyma tyng bafællad, uyjau uydis fælurs æmæ zæxxæn jæ tyntæj læværdta ruxs tyng čhyr dyjæ. Cy-ræhty ruxsmæ Cæraj æmæ Qasboly auuæd-tæ istoj sæ khæxtæ tahd æmæ zærdy-jagæj auyrdyg sty khazarmæ, ævæd-dzægæn, sæ xuyssæg axsyn bajdydta.

Govorov Sergej

IRON ' TEATRY ÆRTYN AZY FÆDYL'

Iron profession teatæn, Oktjabry ahom-mæ, axæm ræzyny fadættæ næ uydīs, uyrys-sag kænæ evropag teatæn cy fædættæ uydīs, axæmtæ.

Iron fælløjgænæg adæm revolucijy ahom-mæ uydysty dyværcyg zvī dzinady: sæxi tugchirty (zæxdžyn ældærdty æmæ qæzd-guyty-burzuazijy) khuxy, æmæ uyrisy pad-dzaxy khæxy byn, tyxmi æmæ chammardžī-nady færcy, iron adæmy bærzæjyl ċi badtis, uyl khuxy.

Uyrisy paddzaxad Cægat Irystony midæg jæ fydgændy politikæ xæsgæjæ, æncoj kodta iuy 'rdygæj qazaqqyl, innærdygæj ta iron adæmæn sæxi ek ploatoron klassyl. Uycy xicauad jæ kolonizatoron uaværtyl læugæjæ, iron adæmy dardta talyng æmæ ænagkak ran. Iron adæm æmæ qazaqqy æxsæn na-cion znagdzinad styxdžyn kænynyl arxajd-ta. Uymæj faldær ma iron adæm æmæ jæ aly fars cy nacitæ-adæmtæ cæry: Kæsæg, Mæqqæl æmæ Guyrdzy, uydonomæ dær syn se xsæn znagdzinad tyxdžynæj-tyxdžyndær cæmæg kodtaid, uuyly kuysta zardiaægj. Pad-dzaxy xicauad xæxxon adæmty 'xsæn idtæg æræxdžynæj xæliu kodta jæ nomxæssæny lozung: „kæn dix æmæ ældariuæg“.

Nacion kulturæjy xorzdžinady tyxxæj, aly zondaxast dær, æmæ aly quydydzinad dær khæxy byn kond cydysty. Fæla, kulturon madzældtæg cydæridær æræst cydis, paddza xy xicauady 'rdygæj iron adæmy æxsæn, uyd-on dær ægasæj uydysty æræst uyrisy ka-pitalizm æmæ paddzaxy fars læuuaæg bynæt-ton qæzdgy adæmy zondaxasty politikæmæ gæsgæ.

Suang ma Dzæudžyqæuy, uyrissag teatr

1 1934 azy Iuly mæjy 30 azy sæxxæs uydæn iron-na-cion teatry fyddzæg færyndæj. Uycy bon mysgæjæ, redakci žurnaly bynat dædty Govorov Sergejy my-xuyræ cædtægond činyg „iron teatr' æj“ iu særen.

dær, 1870 azy ċi ærcydis æræst, karanoħaj-ediskuly adæmæj jæxs æmæ džebohy færcy æmbyrdgond æxcajæ, uyl dær ræstæg qældzægæj ærvityny tyxxæj myjjag næ uycis. „Goræty cæræg adæmy fylðæræn, uældaj-dær ta aficertæn“ „fæskuyst kænæ khæmæj qazt, kænæ rasygæj æruuag mitæ kænynyl ræstæg ċi sæfta, ærmæst uydōn qæl-dzædzinady fædyl æræst uydīs. Uyl uydīs „inorodecty“ (oma uyrdygon mygkægtæ tahddær assimiljacigond) cæmæg cydaigkoj „bærzondær æværd adæmimæ“, cæmæg, kæd-dær nyn znag ċi uydī, uycy xæxxon adæmty mygkægtæ uyrysimæ tahddær sæcdæzæ uy-daigkoj“, uyl tyxxæj.²

Fæsvæddær qæuty Dzæudžyqæuy teatry „kulturtregeron“ kuyst æxxæst kod'oj sal-dættæ sæxxædag. Aficerty æmydmæ gæsgæ iu xæxxon adæmtæn avdisynæn æværd-toj „Eruslan Lazarevičy“ xuyzæn ura-patrio-ton pjesætæ. Uycy pjesæty ta iu sylgoj-mægīy bæst ty dær saldættæ sæxxædag qazydyty.³

Bælvyrđ u, axæm fadættī midæg, kuyđ æmbæly, axæm profession nacion teatr sarazæn næj. Æmæ uæđ, liberalon intelligen-ci, æbpyñ næjy bæsty rary kodta teatron-qazt uarzdžyty khordtæ sarazynyl dær fæ æ ta iu uydōn dær fylðær xadt mæguyy uđxar kodtoj paddzaxy činovniky juğændžon khuy lympygond æmæ mæstæmaræny tyxxæj.

2 Khædzoyty midæg ærgæđ cy eitattæ ærcydis, uydōn is' sty Terčy bæstæjy xicau æmæ jæ 'fæđton komandægændžy činygæj. 1868 azy janvary 13-æm bon „Kavkazy æfsæđty xisdær komandægængæmæ“ ærvyst raportæj.

Jæ original is Ordžonikidzejy goræty arslvy quyđ-tægtimæ, 39-æm nomry.

3 Uyl tyxxæj bakæs, Tesic-Volnyjy' stæjja æv-zist-kyjy zavod „Sovkavciacy istorijy Cægat, Iry-stony Azuyr-Bærgkææn Insituty V tomy my-xurygond u 212 farsyl 1933 azy.

Æcæg, æwpætý fyddzag iron spektakl
kæcy ran æværd uydís, uyj bælvyrð bæræg-
kond næu. Uyj tyxxæj iutæ (Totyratý Besæ-
kuyd zæhy, aftæmæj, iron pjesæ fyddzagzý-
dær æværd ærcydis Ölginskæj qæuy, innætæ
ta axæm ævdísæn læuuync, Kuyrdtaty komý
æværd uydís, zæhgæ.

Pjesæ Olginskemæ baxasta khux fystætj
Xid'yqsy axuyrgenæg Mamsyraty S. æmæ
æværd ærcydis kimindæg sævzærgæ tyxtatj.
Æcæg dæz ucyç qadzýdzærdinad uydis,
æmæ Kyurdtaty komy pjesæ cæsty nicý
æxm saxinadyta, fælæ Olginskæj ta styr
æntystyndzinimæ raznydis. Qyudtag aftæ ra-
uadis, æmæ Olginskæj cæræg ademy bæ-
gaçuyrnmæ gæg e, Brythyja-fyrty pjesæ "
Xudinadzý bæsty melet" caldær boný fæstæ
dygkag xadt æværd ærcydis. Ucyç dygkag
æværdmæ jæ avtor jækdæg dær Dæu-
dzýçquælj Olginskemæ ærcydis.

Dzæudžyqæuy gemnazy æmæ' na nodžy-
dær ændær skholaty cy fæsiwæd kastis, u-
donæj aræst ærcydis dramon khord. Bry-

Dzæudžyqæy gemnazy axurgæninægty
khord æmæ ma.nodžydær ændær axæm
khordtæ æværdtoj pjesætæ, aræstoj nacion
aivadon izærtæ Khubalty A. fatery æmæ
æværdževy skholzjy kluby.

Uymæn bacamonæn næj, aftæ fyssy Ty-
bylty A. 1 Brythjaty F. fyst dramæ,, Xaz-
bijj" fæzynd scenæjy cas æxsyzgon uydis
adæmæn æmæ d:y sæxi cas babuc kodtoj,
uymæn.

Ucyj pjesæ æbæpæt fyddæg ædævd kuy
cydis, ædæd dzy avtor jæxædæg dær qazydīs,
fælæ jæ uyj fæstæ uajtahd paddzaxy phæ-
dlicæ ærcaxsta æmæ jæ Nasrany fidar æx-
stony bakodta. Brythjajy-fyrty ærcaxsto,
social-demokraton orgænzacimæ bast uydīs
zæghæg, uyj æfsonæg, uyj ta uædy zamany
Cærat lrvstony tyng xæliugond uydīs²

Nasyrany fidary Brythjajy-fyrt fyssy ja
aqazzag dær æmæ revolucjondær pjesæ,
Dyuua Xojy“, kæcy ærcydis æværd Dzæudzy
qæy komercion kluby scenæjy, 1909
azv.

Acy pjesæjy midæg avtor jæ fyddzag
zondaxastæj, æmæ zærond æhdæudtæ kad-
džyn aiufars kodta æmæ qæbær ænæxatyr

1 Tybylty A. Brythjajy-fyrty syfældstytæ* Irystony. Azuyrad Irtasæn bæstæzonæz, Instituty tyst 1925 az 1-ag raushd Dzæudžyqæu 49 fars. Max zæ hæm, 2 kæj næstæm avtor Oktjabry re uclij tyxx: rmlirovkætæ dædty (... великое воскресение... æ æardder aftæ.

T hojy-tyrty statja, myx'rgond ærcydis C. Irystoy
A. yrad-lrasæn Instituty æmb'rdgondy 318 farsy
æmæ ænd.

cæf nykkodta nærtan patriarchalon cardy vag æmæ karz iron æhdæudty.³

Uycy pejsæ qazgæjæ ta antrakty ræstædzy avtory nogæj ærcaxstoj æmæ jæ Baku-mæ arvystoj.

Dzæudzyqæuy xuyzæn ma dramon khordtæ æræst ærcydis nodzy dær Bakuju, Cxi-n-valy, Ærydony Salygærdæny, Cyryston-qæuy æmæ ænd. axæm qæuty æmæ gorætty. Uycy khordtæ spektakltæ iu alyran dær tyng xorzæj sæxi ravdystoj, tyng razy sæ iu uydysty adæm, æbpælydysty sæ.

Uydonæj se⁴ bpælæj dær razæhinagdær khord u Ærydony Seminary studenttæ cy dramon kollektiv særæzt j, uyj. Aly adæjma-gæj dær 20-25 kap. æræmbyrd kængæjæ, uydon sæværdtojjyddzag xadt spektakl æmæ adæmma æftæ xorz fækastis, æmæ syn æj nodzydær caldær xadty sæværyn kodtoju. Ærydony studentty khord, stæj innæ axæm khord tæ dær fylldær Brythjajy-fyrtys pjesætæ qazydysty. Særdy kanikulytæ ræstædzy uycy artisttæ, xætæg truppæ festadysty. Azyldysty caldær qæuy æmæ syn sæ spe-ka-lyt æværdyl biræ adæm æmbyrdtæ kodtoju, stæj tyng cin kodtoju.

Ræpælning mæ u nodzydær Sanæqoj-fyrt Ladi cy dramkruzok særæzta Xussar irystony, uyj dær. Uycy khord byntondær nyuuahta bæstyaxaj midæg qazyn. Sbajy, Zhybry æmæ Dzauy, uydon æmræst un-dzy æværdtoj sæ spektakltæ, — æcæg sæ iu æræstoj adæm iu fylldær æmbyrd cy cindzy nady zamanty uydysty, axæm bæragbonty.

Is ma nodzydær biræ dramkruzoktæ æmæ kollektivtæ, jæ koj rakæny aggak kæmæn u, axæmtæ, fælæ uydonæjæxsdzjagdær quytag ta uyj u, æmæ dzy uycy kollektivtæj iuæj-tuæ ænæ kæron skhuydæj caldærgaj aztæ bakusyn kæj bafæræzta. Ærkæsgæ uævgæjæ, uæd uycy kruzokty uængtæ biræ nicual qæ-zy dær uydysty profession arystytæj. Uycy kruzoktæn sæ khuxy baftydis sæ avady cæsgom ravdisyn. Uycy kruzokty card æxxæst professont arystytæ næ uydysty, uæddær ysn ærdæg profession banymajæn uydis.

Axæm kruzoktæ sxonæn is Dzæudzyqæuy æmæ Kalačy kruzokty.

Dzæudzyqæuy kruzok æræst ærcydis 1909.

³ Brythjajy-fyrtys æmæ ma nodzydær ænderaxæm iron avtory pjesæty æxematizm æmæ cybyræj ravdystyl mæ sædtæm. Zyndgond u uyj dær æmæ styr quytag kæj u, stæj uycy quytagyl nodzy biræ bakusyn kæj baqæudæn, uyj.

10 azy Totyraty Besæjy zondæj æmæ, uy-razamyndmæ gæsgæ, qazydis ædzux dærj Uycy kruzok ma Brythjajy-fyrtys pjesætæj uældaj jæ repertuaryl æftydta ændær fyszdyty dramon sfældystadtæj dær: Totyry-fyrtys fyst dramæ „Elhyst“, Xuybajy-fyrtys „Iryston Uæræsejy“ Ræmony-fyrtys „Nego“, Qorojy-fyrtys styr nomdzyd pjesæ „Æz næ uydtæn, gædy uydis“, Tomajy-fyrtys „Fydzæg amardysty, stæj uæd sarhuydtoj“ æmæ ændærtæ. Uydis ma sæ repertuary nodzydær iu khord pjesætæj uyrrysag, guyrdziag æmæ fæsæræjæg ævæztægæj iron ævzagmæ kæj raivtoj, axæmtæ.

Totyry-fyrtys kollektivuydis registracigond, jæxicæn uydis uægæværd, uahta iu myxuyrgond syftæ æmæ jyn uymæ gæsgæ, sxonæn uydis, zyndgond, bælvyrddgond aivadon orğænzaci, fælæ uæddær aly saxatyl dær, aly xuyzy midæg khuylympygond cydis uy-mæn jæ ræzyndzinad. Jæ quydtæg nymad uydis revolucjon kuyssytjl, aftæ æmæ jæn iu phælicæ jæ cæst dardta. Pjesæ sæværyny bar rajsyræn iu, fyddzadzdydær banyxas kænyin quydis phælicæimæ, bambaryn kæ-nyn syn quydis, cæj fædyl fyst u pjesæ, cavær adæmtæ dzy qazdzæn, cy xuyzæn cæstængæstæ sæm is æmæ ændærtæ.

Aly pjesæ dær iu jæ sæværyny ahommæ arvityn quydis Kalakmæ cenzormæ særma-gond ærkæsyn tyxxæj. Uyrdygæj iu æj oblasty xicaumæ arvystoj, stæj uæd phælicæj xicaumæ. Uydon iu æm kuy rkastysty, uydonæj iu dzyrd kuy racydis, ærmæst uyj fæstæ sæværen uydis pjesæjæn. Axæm ærtyvældax cenzuræ iu aly pjesæjæn dær jæ „uældæjdtæ“ acamydta. Uældajdær ta ma iu nacion avtory fyst kuy uydis, uæd ta jæn nodzydær „zærdiagdæræj kastysty“. Kæj zæhyn æj qæuy, axæm „ærkasty“ fæstæ iu pjesæjæn, jæ originalon quydydzi-nad, jæ cardmæ xæstæg æværd nyxas æmæ dzy zondaxæstæj ærgom cy nyvtæ ævdyst cydis, uydon iu jyn fæxauyn kodtoju.

Ævadat, cenzuræjæ qygard, æxajy mæ-guyrad, jæxicæn særmagond bæstyaxaj kæj næ uydis, uycy axxosty færcy, Irystony æbpæt fælløjændzyty khuxy ne⁵tydis, kruzoczy spe-ka-lytæ sæ zærdæjy fag cæuyn, æmæ uæddær uycy zyndzinædtimæd ær kruzok Dzæudzy-qæuy fækuysta caldær azy dærhy ænæ scu-xæj.

Uældaj tyxdzndær ræpælning ta u Kalačy iron dramon kruzok.

¹ Amaglobeli „Guyrdzyjag teatr“ GAXN raahd 1930 azy 64 fars.

revoljucion zondaxastimæ. Zæhæm, uældaj-dær Gunijj pjesæ „Syxægætæ“ caldær xadyt cenzuræ kæj bauyrædtæ æmæ qazyn kæj næ uahta. Uyj, fyddzadzdydær kuy aguyrd-toj sæværynne, uæd syn cenzor zahta.— „Revoljucionertæ ærgomæj agitaci kæm kænync, kulturon adæmyl ænækulturon irædtæ xudgæ kæm kænync, axæm pjesætæ nyr ma nicæmæn ma qæuync“.

Aivady æhdauæj bær iron teatr bærzond æværd uydys. Kus izytæ xædaxuyrgond-artis-tytæ innæ teatry iu aræx kuyd æmbældy-

sty, uymæ gæsgæ, stæj sæ quydtægæ zærdiægæj kuyd kastysty, uyj færcy, sæ khuxy æftydis ærgom æmæ cardy midæg uyrninag nyvtæ ravidysin, koloriton æmæ zærdæmæ arf xizæg scenon figurætæ.

Aiva Jon æhdauæj cæj bærc tyxdzyn æmæ xærzqæd uydysty sæ spektaktæ, uyj tyx-xæj rajsæm uædy ramany pressæjy (myxuyry) recenzitæ.

Mænæ cy xuyzon arh dædty Brythajy-fyrty „Dyuua Xoæn“ kalakag gazet „Fæskavkaz“ 1909 azy.

TEATR. ÆMÆ AIVAD.

IRON SPEKTAKL.

9-æm nojabry Adæmon xædzary, adæmon spektaktæ arazdzyty kruzokæn æværd uydys iron ævzagyl Brythjaty E. fyst dramæ „Dyuua xoij“. Uycy dramæ am fyddzag xadt myjjag æværd næ cæuy, æmæ jyn uyj tyxxæj jæ sjužetyl nicual nyxas kændzystæm, fælæ zæhdzystæm iu-dyuua nyxasy, kuyd æj ravydstoj, uyj tyxxæj. Iron kruzočy fyldær xadt æbpynædzux dzy či qaza, axæm kusdzytæ dær næ væjij, fælæ uæddær aly xadt dær jæxi rapbælinagæj ravidisy. Jæ bon svæjij suang „Xazbijy“, Ostrovskijj fyst, „Tærk“ æbpyn fæstag „Dyuua xoij“ xuyzen pjesæty, kuyd æmbæly, aftæmæj ravidysin. Acy fæstag dramæj ravidysin qæuy masson scenætæ dær. Is dzy texnikon zyndzinædtæ, arf psixikon tiptæ, individvalon isty xuyzon xicæn uagtima, fælæ uæddær, uydon se'bpæt dær, idtæg xærz-aivæj ævdyst ærcydysty 9-æm nojabry teatr uarzdzyty kruzočy qazty. Iu xoij (Xanyjsjaty) ta nyr dær qazydis S. Abajty, styr temperamentimæ. Dzadtiaty S-mæ ænqælmaæ kæsæn isstyr dæsniaadmæ. Jæ rol, innæ xo Asiaty, xorz sqazyd. Dzæxaty I., kuyd æmbæly, aftæmæj ravidysin bafæræzta, zærond patriarxalon tentegk tip xædzary binonty æxsæn jæximæ paddzaxy xuyzen uældæry cæstæj či kasti. A. Sobijy-fyrt syhdæg ironau qazydis. Safarbi Pupæjy roly jæxi ravydysta xorz lirikon xæzgulæj. Uyrjsbijy-fyrty qazty uydys biræ pastoralon æuæltæ. Safar Qasajy-fyrt) aftæ æncad dzyrdta æmæ cyma zaly cy adæm uydys uydony, uynagæ dær næ kæny. Innætæ dær æmxuyzonæj rapbælinag uydysty, ærmæst dyuua ærtæjæ fæstæmæ, uydon æcæg sæxi bynættý næ uydysty. Idtæg xorz zærond læg uydys Dzatiaty T. Aslæmbedzy roly. Rezissjory kuysty xaj dær rafauæn næ uyd-

S.

Rast uymæ gæsgæ æbpælyndzinad ssardzynæ næ gazet „Nog Cardy“, zurnal „Æfsiry“, „Kalakag Syf“ „Nog Afælgæst“ æmæ ændær axæm gazetty.

Iron teatry kuyst, Kalačy, ærmæst pjesætæ æværynæj næ xicæn kodta. Kruzok iu æmæ dyuua xadyt næ racydis Bakumæ, Cxinvalmæ æmæ ændær gorædtæm, kæcy rædty spektaktæ æværynæj uældaj ma aræsta kruzoktæ kænæ æxxuys kodta cy kruzoktæ sæ uydys, uydonæn sæ kuysty.

Ænæmæng uyj u æmæ uycy kollektivny ruadzý ducemæ racydis uædy za many styrdær iron gazet „Nog Card“ æmæ literaturon aivadon zurnal „Æfsir“.

Kalačy kruzočy qarujæ aræstærcydis iu, razzagdær iron činyguadzæntæj, æværd-ta spektaktæ mæguyrdær axuyrgænængtæn æxxuys kænyntyxxæj æmæ ændærtæ.

Mikhalaj činovnikæ syrdtyl æmæ æna-xuyrgond adæmyl nymadtoj xæxxon adæmty. Iron teatræn fæcæræn næj, aftæ dzyrdtoj uydōn. Fælæ uyj suang ma paddzaxy ræstædzy zynvadaty dær, jæ dærhvætīn cardæj æmæ jæ xærzqæd spektakltæj ravdysta jæ cærynqomdzīnad. Revoljucij razmæ, iron teatr kuyd uydis, uycy očerķ æxxæst næ uydænis iu dyuūæ nyxasy dzy kuy næ zæhæm sylgojmag artistty tyxxæj, uæd.

Xæxxon adæmty karz æhdæudtæm gæsgæ, sylgojmagæn ændær nicy, fælæ nælgojmadzy cur sbadyny bar dær næ uydis.

Uydonmæ gæsgæ bælvyrđ u, iron sylgojmagæn jæ bon kæj næ bauydaid scenæjy qazyn.

Uycy karz ænæfyst zæxxon zakhontæ tyxdžyn næma sægad sty ranæj-rædyt abo ny ong dær. Suang ma nyrtægkæ dær iron čydzdyty tyng aræx baqæuy teatron stu dimæ acæuyny tyxxæj jæ xæstædžytimæ jæn syznag kænyn. Sylgojmagæn 30-40 azy razæj scenæjy kusyny nyfs jæximæ rajsyn uydæ ænæmængæj styr qæbatyrdzinad, zæronæ æhdæudty nyxmæ revoljucion bycæu.

Sylgojmag scenæmæ kæj bacydis, uymæ dær bæræg kænny iron teatry revoljucion æmæ progressivon rol.

POEZIJY FÆLVARÆNTÆ.

Zæhojty Sardijy æmdzævgætæ.

„TOXY DUG“. Xussar Irystony rauahdad,

170 farsy, tiraz 1550, arh 2 some.

„Toxy dudzy“ æmdzævgætæ axsync 1929-34 azty dug. Kæj zæhyn æj qæuy, acy fæstag dudzy aiv literaturæ, poezi quamæ jæ qædmæ gæsgæ z yngæ bærzond læuua. Quamæ acy dudzy cy çinyg racæua myxuyry, uym zyna, razmæ cy khaxdæf akodtam æxsænady cardy, uyj.

Kuy ærkæsæm acy fæstag ræstædzyty Maksim Gorkijy fystytæm, Judiny ranyxasmæ aiv literaturæjy qædy tyxxæj, Kalininy nyxasmæ ærygon kolxozon fyssdzytimæ, kremly æmæ ænd., uæd fendzystæm xalturon fystytæj, ænaiv mæng uacmystæj næ dudzy æcæg soveton fyssædzy bærzond nomyl chyf kalæn kæj nal is. Uyj gænæn ma. kæd nyrong æntystis iuæj-iutæn, uæd yn nyr quamæ kæron ua. Uycy quydtag arf zonyon quydi (æmæ qæuy amæj fæstæmæ dær) çinyg „Toxy dug“ myxuyrgændzytæn æmæ redaktortæn dær. Quamæ aiv literaturæjy nomyl çi u fyst, æmæ, æcæg ænaiv çi u, uyj myxuyrgond dær ma cæua. Max aiv æmæj ænaiv cavær literaturæ u kurdiæt (talant) s fyssægmæ ævi næj, — uyj nal fevzar-dzysæm. Ærmæst „Toxy dug“, æ ægæj, uyj bæræg kæny æmæ avtor jæxi kæj næma raydysta qomyl fyssægæj.

Dissag u, Zæhojty Sardi ægasæj 1929-34 azty cy nyxxæxytæ kodta tahd-tahdæj, uycy styr fyggæ dudzy, uydon iuuyldær myxuyry ænækhuylympyæ kuyd racydysty xicæn çinygæj. Max styr rædyd æmæ aiv iteraturejy æuualtæ nembaryndzinadyl uyj nymajæm æmæ xorzæj, ævzæræj — alyc dær kæj myxuyr kænync næ iron çinyguadz-dzytæ. Çinyg 170 farsy cy ævdîsy no-gæj, aivæj? — Nicy. Ærmæst dældær. kæny æcæg soveton fyssædzy nom.

Zæhojty Sardinæ is ærmæst fændondzinad. Uyj fændy, cæmæj fyssæg sua. Fælæ ærmæst fændondzinad æhhæd næu. Zæhoj-

ty Sardi jæ aly fars uyny cardy biræ æntys-tytæ. Kæsy çinguyty dær æmæ jæ fændy, cæmæj aly ræsuhd zardzytæ skæna. Eælæ uydon xuyætædzy adæm dær uynync. Zæhojty-fyrtau uydon aftæ uynync æmæ æm-barync. Fælæ fyssædzy kast cardy uycy dissægtæm xicæn u jæ aivdzinadæj.

Cæj bærc arf æmæ aiv sty sæ quydytæ, axæm æmdzævgætæn, fyssæg, „dissægtyl dis kæm kæny, fælæ uycy dissægtly aiv xuyzty kæm ne'vdîsy? Fenæm sæ:

„Abony gardæn jæ calxæn jæ tyldmæ

Akæsy dardyl næ cæst.

Fenyn dzy dissægtæ dudzy ivyldmæ

Dzylætæ zhorync æmræst.

Fequsyn aly ran biræ nyxæstæ

Bakæsyn çinydzy fyst“ æmæ darddær.

„Sidyn æmbældtæm“ 150 f.).

Cavær „dudzy ivyld“, cavær „dissægtæ, cavær „biræ nyxæstæ“ fequy poet? — uyj ta acu 'mæ dy bazcn. Maxmæ axæm æmdzævgætæ thæbp kænync rængytæ gæxxæt-tyl birætæ kuy bazonync — uajtahd, ænæ xiuy l bakusgæjæ poetæj agæbp lasync (sæ-ximæ gæsgæ). Kuyd æncon u poet suyn, ævædza, iuæj-iutæn!..

Fæsîræny miluanæj iu racæuyademy ræng æmæ zyndgond fyssag svæjy — zæhy Kalin. Maxmæ ta fændzaj adæjmagæj æbpyn khaddær iu fyssæg ravzæry. Kæj zæhyn æj qæuy, uydonæj 90 proc. æzhælync. Kuy 'rka-saj, uæd aly fæsvædonnæ dær fyssyn fændon is. Uymæ aftæ kæsy, cyma jyn iuuyldær jæ fystytæ kæsdzysty. Fælæ æcægæj fyssyn kæj fændy, uyj quamæ axuyr kæna. Kajsyn qæuy grammatikæ, sbad, n yl qæuy æmæ uuy l axuyr kæn“.

Axæm gemnazist æmæ realist næ uydis — dzyrdta Pelinski dær, æmæ æmdzævgætæ çi næ fysta. Uyj uyj næ amytda æmæ sæ 'bpæty dær m-xuyr qæuy. Myxuyry ong çi syræst, raiguyrd, uydon quamæ myxuyr kænoj. Uu, l fidaræj dzury Maksim Gorki.

lycy zondy axuyr zonyň qauy Zəhojty
dijän dær. Rafældax éinyr „Toxy dug“,
4 fyddzægæm farsæj – 153 farsy ong,
fendzyny aiv uyztæ. Iuuyldær us
rænktron, ritorikon nyxæstæjdzag sty ræn-
træktion, sagitaci kænnyaxæm rænqæty.
Æ ænauv us agitaci Zəhojy-fyrt, uyj u
zytæmatikæjyl fyssy Zəhojy-fyrt, uyj u
izyon, iuagoun – socialiston, kollektivon
izy arestyl. Acy tematikæjyl biræ is aivæj
ægtæ rargom kænæn. Fæltæ avtor innæjtæ
dæj tematikæjyn jæz æv abp nog formæ-
dæ „vidisy, nog etapyl uævzægæ. Kæd
ndævzægætæn xicæn særtæ kæn, uæddær
zytæ quydæty dzury, suang kæræj kærøn-
u, ydoun, sæ abp æmæ sæ formæmæ
izy iuagoun sty, iuxuyron dzyrduatmæ-
zæg, konkreton æhdæuaj nicy ævdisync.
„Iajsmæ, dzyrddæn, æmdævzægæ „Ræzmæ
n“ (æmæ ændærtæ dær):

Akæſ cardmæ! Racyd kuſæg
Akæſ razmæ, Fidar zily
'Xſidy dune,— Cardy zillon
Kaly pillon Sbukh xæſtyl
Art bæſtyl Akæſ maxmæ
Akæſ razmæ
Razmæ, Razmæ...

xæm æmdæzægtæ fystoj Zæhojy-fyr
 lîjæ razder innæ fysdzýtæ. Cy quydýtæ
 dejë dzý is, uydon xuyzder xuyzty rav-
 zøjy Zæhojy-fyr Sardijy razæj innæ poetæ.
 æhojy-fyr fælvary klasson znadzý, chul-
 y (kulaky) cæsgom ravdisynl jæ 'vzær-
 ædtimæ, jæ eksploatacion ideologiimæ.
 xæj yl fyssdzýtæ bon næ cæuy.
 og iron fyszæztýtæ birætæ Sardijau næ
 æhðzinad se næbon ævdisync qærtæj,
 rstæj. Zæhojty Sardijæn jæ bon kuy næ,
 aiv xuyzty ravdisyn klasson znadzý mæn-
 dzinædzæt, uæd yl jæ pyrx akaltda
 ræ qærtæj.“

„Kuyrmytæ, khyurnmatæ:
 Cy kalut uæ sæt!
 Cy faut uæ qæstæ,
 Cæuyl u uæ mæt?
 Næ cardæn znægæt,—
 Næ qusæm uæ qær
 Uæ qæstæ ævzægæt?
 Ræxojut uæsser („Kuyrmytæ næuurny“).
 Cæj qæstæ“ u, cavar „mæt“, cavar
 r“, sæ qusrem klasson znægætj — acu “mæ
 dyt bazon!
 æm „arf, æti“ qudydæn, æxæm ævzæ-

gæn arh skænut uæxuydtæg.
hæmi hærc sty aiv p

gæn arh skænut uæxuydtæg.
Uydon cæj bærc sty aiv poetæn?!

u nyr Zæhojy-fyrtæn?
Zæhojty. Sardijy æmdzævgætæ kand aiv
xuyztæj, abstrakton qudydtæj læmæh nesty,
fælæ ma texnikon, kompozicion æhdauæj
dær, ævzdžy nitzæj dær tyng sajnc:
Kulak nyn znag uyd,

Kulak nyn znag uyd,
Jæ khuxy uyd dug,
Næ riuy nyn cævæg uyd.
Chyrdta nyn næ tug.

(„Kuyrmyty næ uyrny“ — 29. f.).

Dzyrd „cævæg“ dyuuærdæm æmbærdæm
dær ið. Kænæ cas aiv sty iuxuyzon rifmætæ:
„uyd, uyd?“

Grammatikæ, sintæksis kæj næ zony fys-
sæg, uij zyny nodžy axæm nyxæstæj dær:
"Næ cardæn znægtæ"
Næ quæm uæ qær"
(Uvrmvty næ uvrnv").

(„Kuyrmyty næ uyrny“).

Aftæ zæhgæjæ ma dzy uydaid bast-
dzinad, mænæ:

Næ cardy (æŋ) znægtæn.

—Næ qusæm sæ qær. Fælæ sæ aftæ-
dær nyuadzæn næ uydaid. Grammatik-
hdauøj rast uydaigkoj, fælæ ideologon
kon æhdauøj rædyd rauadaid fyssægæn.

Fælæ uuy! fyssæg næ bakuysta. Mænæ
axæm dzyrdtæn ta æbpyn bambæræn næj:
Mænæ mæ razy nyddærhi,
"Bur dendžyz dardyl uæræx.
Narst æfsir xalæn suærhi:
Biræ dzy radty næ zæxx."

(„Bydyry“—31 f.)

Kænæ axæm xicæn dzyrdtæ:

Ænæ xajy bæsty fyssy—'næ xaj

Ædzuxy. dzux

Khaxdzæfty „ khadzæftæ

Tyrysajy " " tyrsa æmæ ænd.

(„Razmæ sylgojmag“—105. f.).

Rast ne 'sty grammatikon æhdauæj fyddag
dyuuæ rænqy, fæstægtimæ—mænæ:

„De'znony cardmæ

Kuy akæsv cæst

Sarazyn

Acaēugæ dudžimæ xæst".

(„Razmæ sylgojmag“ 105 f.).

Cy saqættæ zahtam, uydønnæ ma baf-
tauæn is iu saqat — uyj — darh fyssyndzinad.
Uycy saqat is innæ fyssdytæm dær. Je
mdævgæ. „Abon uvm“ — nvdærh 16 farsyl

Gazety statja jæ (uyj dær primitivon statja)æ uældaj dzy nicy ævdisy fyssæg.

Fælæ ma gazety statjaj kææg bambarzdæn ærgomæj cy quydytæ dzy fyssa jæ avtor, uydon. Fælæ Zæhojty Sardij „poezij“ zyn bambaræn u krizis, kæd uyj tyxxæj fyssy, uæddær. Je æmdzævgæ, je poezi næu, je ta prozæ næu. Axæm ænæ formæ rænqyty pyrx uældaj gæxxædty xardzæn u æmæ aiv fysty formæty qæntæ æmbæxsynæn.

Je'nnae styr kadæg „Toxy bontæ“, zæhgæ, midxæsty dugæj — uyj dær darh ū. Næ ravdysta xuyzdær am dær Sardi Xussar-Iry ætyndæsy kuyd amardtoj guyrzyjy menševiktæ, uyj.

Aftæmæj ta Sardi jæ iu æmdzævgæjy qæbær dzyxæj, qæbatyræj zæhy („Zæjy kæsgæjæ“): „Hej æmbældtæ,

Razmæ com,
Cardmæ duhy
Max ængom
Kuysty fidar
Uæd næ tag.
Niuæd Khosta
Niuæd fag.
Razmæ isæm
Cyrd næ khax
Zard ævdisæm
Dugæn max“...

Acy fæstag nyxæstæ æcæg kuy uydaigkoj, nyrtægkæ cardy cy aiv zylyng zard qæuy, uyj kuy ævdisid Zæhojty Sardi, uæd jæxædæg, bæguy dær, fæzminag fyssæg suald.

Sardijæn jæ çinydzy fæstag færstyl is xaj „Aly temætyl“, zæhgæ „Ualdzæg“, „Særd“, „Çygz æmbalmæ“ æmæ ænd.

Uydon sæ tematikæmæ stæj æ'vzag gæsgæ zærdæmæ cæugæ dær sty uyn æmæ fyst dær zærdlagdæræj sty, fælæ næ dudzy literaturæly razzag rænqyty væræn næj: sty naturaliston æhdauyt.

Cy zahtam, uymæj bææg u çiny razdzyrdy Ualyty D. cæj bærc rast za aftæ: „caldær ændær soveton fyssdzyty si dystadæj quadzdydær Sardijy sfældystad cæn kæny rog, æncon æmbaræn, zærc mæ qaræg formæjæ. Uyj dær banymal u ævzong fyssædzy æntystytimæ. Rast næu aj, kuyd fedtam, aftæmæj.

Zæhojty Sardi khord fyssdzytau ævz fyssæg kæd u, uæd æm cy fændondzinad uyj jyn quamæ ærmæst fændondzina ma bazzaja. Jæ stæm xuyzænæn fystyt gæsgæ dær uyj zæhæn is æmæ jæn razyndæn uyj bærc tyx æmæ tyng bakusa jæxiuyt, uæd kæj bafærazdzæn x dær politikon dæsnad ravdisyn.

Dyuuae dzyrdy ma çinydzy texnikon n uægty fædyl. Aiv fystyty aivæj næma dzync næ iron rauahdadæ. Cy fændy fæu fælæ Xussar Irystony rauahdad Zæhojty S diij çinydzy aiv sfældystady oxyl, raual Fælæ banymajæn dær næj cas korrekty rædydtæ dzy is acy çinydzy! (Jæ korrek Sauloxy Gavril). Ærgom zæhæm, max xicæj dær rapbælinag ne stæm, fælæ nygæn razdzyrd dædtæg Ualyty Dimity læmbynægdær ærkæsyn æmbældi jæxi fys razdzyrdmæ. Uæd, ævæddzægæn, næ 'ny staid: „Enaqomæj — cybpær azdzygdæjam jæ fyd“.

Sarat

1911 az

Zubalovy nomyl goräty adæmon xædzar¹

PROGRAMMÆ

Ærtycdzædžy 1911 azy oktjabyry 26-æm bony
Teatr uarzdžyty kružok sæværdžænis iron ævzagyl:

I.

Uskuyrd

Dyuuæ xajon kōmedi Gogoly fyst, Esijy-fyrty rafvd.

QAZDZYSTY DZY:

1. Agafja Tixonovnæ, čyndzag .	Abajty S.
Arinæ Pantelejmonovnæ, mady xo	. Qaziaty N.
Fjokla Ivanovnæ, minævar . .	. Džioty N.
Podkoljosin, nadvornyj savetnik	Tajmuraz.
Kočkarjov, jæ xælar	Kabily-fyrt V.
Jaičnicæ, ekzekutor	Auzbi.
Anučkin, aficer otstavkæjy	Uruzbijy-fyrt.
Ževækin, dendžyzy kusæg	Dzioty G.
Starikov	Dzaxy-fyrt.
Stepan fæsdžæuin	Džatity T.
Dunjasæ	* * *

¹⁾ Afisætæ myxuyrgond uydysty uyřyssag ævzagyl.

II

„Chæhædz razyldis“.

Vodevil 1 arxajdon Kipianijy fyst, Tedejy-fyrty raivd.

QAZDZYSTY DZY:

Kote, doxtyr	. Auzbi
Titini, jæ us .	. Abajty S.
Irine, Kotejy mady xo .	Tajmuraz.
Sosia fæsdžæuin	Džioty N.

Režissjor A. Tybylty.

Uaværuæ kæsæg T. Ræmonaty.

* Sufljor B. Tedety.

Jæ rajdian izær 8 saxatyl.

1912

Zubalovy nomyl goræty adæmon xædzar.

PROGRAMMÆ

19-æmmajj sabaty

Adæmon spektakltæ arazæg kruzokæn

Iron ævzagyl

æværd uydzæn:

Cimbireli

4 xajon komedi Cagarelijj fyst, Tedety B. raivd

QAZGÆ DZYKÆNDZYSTY:

Trifon Bogdanič Marutjan, arendator

Dæxaty D.

Nargiz, uymæn jæ čyzg

. Abajty S.

Ippælit Polevktovič Klesov, advakat

. Zoraty A.

Iuane Ustabas, Sybyrmæ ærvyst

Uyrysbity M.

Kalia, uymæn jæ us

Džioty N.

Varæ

Dzadtiaty S.

Cikala } jæ syvællædtæ.

Džioty G.

Stepan Makarič, uymæn jæ siaks

Bestajj-fyrt F.

Kaukaueli Petua, Nikolajj xælar

Kabily-fyrt V.

Maso, fæsdzæuin s; qojmag Marutliany xædzary Mysostaty M.

Artjom, læbpu

. R-ty M.

Rajdajdzæn 8 saxaty æmæ ærdægyl izæræj.

Bynættj-badænty ærhtæ 5-æj—50 kap.

Rezissjor N. G. Sufijor T. B.

Uaværmæ kæsæg T. Ræmonatj.

Dyggægæm dzængærædžy fæstæ kuræm æmæ uæ badæntæ ærcæssut, uymæn æmæ æmbæræn bajgomy fæstæ zalmæ bæcæuæn næl uydzænæis.

1913

Zubalovy nomyl goræty adæmon xædzary

PROGRAMMÆ

Ærtjydzædžy 16-æm janvary 1913 azy

Iron adæmon spektakyltæ arazæg kruzokæn Zubalovy nomyl adæmon xædzary

Æværd uydzænæis:

„Xudinadžy bæsty mælæt“

Brythiaty E. fyst 2 xajon drama

QAZDZYSTY DZY:

Axmæt, qomgæs
 Dada, jæ fyd
 Gazagk } jæ 'fsmærtæ
 Alixan }
 Qyrym, khærnyx
 Ajteg, Gazačdžy xælar

Kabilty B.
 Dzadtiaty P.
 Dudar.
 Dzaxy-fyrt.
 Sobity A.
 Džioty Q.

1.

II.

„Chæhædz razyldis“

Vodevil guyrdziag ævzagæj Tedejy-fyrty ralvd.

QAZDZYSTY DZY:

Khote Bliadze
 Titinæ, jæ us
 Irine, jæ mady xo
 Sosia, Khotejy fæsdzæuin sylgojmag

Kabilty B.
 Džioty N.
 Vanety M.
 Dzæxaty I.

3.

4.

5.

III.

„Gædy læg“

Kočysaty R-jy fyst 2 dixon komedi.

QAZDZYSTY DZY:

Umarxan
 Myzylon, jæ us
 Khomian, syxag us
 Phrystyf
 Tælmæc
 Mčā, khuler

Dzæxaty I.
 Džioty N.
 Vanety M.
 Safarbi.
 Kargity M.
 Dudar.

6.

7.

8.

9.

10.

11.

12.

13.

14.

15.

Rezlssjor Soblijy-fyrt. Suflijor P. T.
 Pravlenijy dezurnæ uæg — Ræmony-fyrt.

Kuræg stæm adæmæj æmæ alči dær ærmæst jæxt badæn æxsæd.

Rajdajen rest 8 sazaty lizæræj.

Ærhtæ badæntæn 15-æj — 80 kap.

ANONS: Innæ spektakl uydzænis 9-æm fevraly 1913 azy.

OBLÆSTY ÆVZADŽY ARÆSTADY TYXXÆJ.

ÆK(b)P OBKOMYBJUROJY UYNAFFÆ.

Fidargond ærcæuæd Cægat æmæ Xus-
ystony iugond konferencijy uynaffæ
žy aræstady tyxxæj.

Konferencijy uynaffæmæ gæsgæ nymad
æd afonyl æmæ ænæmæng kæn:nagyl
æ iron literaturon ævzagmæ raxizyn,
Cægat lrystony, aftæ Xussar lry-
dær.

iron literaturon ævzadžy bynduræn
æ ærcæuæd iron dialekt „cy gænæg“
æmæ æmæ cas fylldær amal is, uyj bærc-
gond ærcæuæd iron ævzadžy æbpæt
dialekttý leksikon qædzdygdžinad.

Dygury rajony gazet „Surx Digoræ“
æ myxuyrgond ca ua dygurun dialektyl,
æ bynduron činyg kæsæg dzyllæ li-
iron ævzag bazona, uædmæ. Cæmæj
iron činyg kæsæg dzyllæ literaturon
bazona, uyj tyxxæj „Surx-Digoræ“
æ jæ færstyl adænmæ xæccæ kænæ
gæj-ræstægma literaturon ævzag.

Dyguron rajdajæn skholaty axuyr cæ-
dyguron dialektýl, rajdajæn skholaty
ær khordty iron literaturon ævzagimæ
kængæjæ. Ænæ kængæ kæmæn næj,
quydtægyl nymad ærcæuæd iron skho-
vzag æmæ literaturæjy uročy æmrænq
axuyrgæn:nægtaen, iron ævzadžy čí
æxæm dyguron termintæ.

gond uæd Oblaxuyrady xajadæn, dy-
skholaty ueldær khordtaen, iron li-
ron ævzagimæ kuyd bazonæg kænæn
æ iron skholaty axuyrgæn:nægtaen,
vzadžy čí næ is, æxæm dyguron dzyrd-
nyd bazonæn:nægtaen, uymæn bælvyrð me-
xuyz sarazynyl bakusyn.

axuyr činguytæ æmæ agkag syvællædty
æ æ iron skholatæn uæd cæuænt
æ dialektýl.

quydtægty gæxxættýtæ dyguron raj-
st cæuynæ dyguron dialektýl.

Dygury ærygon fysdžytæj iumægaj li-
ron ævzag čí næ zony, uydonaen fa-

dat læværd ærcæuæd sæ fystytæ myxuyr
uadzynæn (gazetty dær, rauhdady dær)
dyguron dialektýl. Soveton Fysdžytý Orgko-
mitetæn ta bærgond ærcæuæd kuyd ba-
carxaja uyuul, cæmæj tahddær bazonoj iron
literaturon ævzag (khordty kuschæg æmæ
ændær æxæm fædædty æxxuysæj).

9. Korenizacijy darddæry æbpæt kuyst dæl-
æstægukag æmæ æstægukag skholajy æmæ
Oblæst ændær skholaty quamæ cæua 1934—
1935 aztæj fæstæmæ iron literaturon ævzagyl.

10. Æbpæt iron gazettæ æbpæt axuyry
činguytæ, aiv politikon æmæ ændær æxæm
nacion literaturæ (Dygury tyxxæj 4,6 æmæ 8
punktty cy amyd ærcyd, uymæg fæstæmæ)
oblæsty myxuyrgond cæuænt iron literaturon
ævzagyl 1934 azy 1-æm avgustæj fæstæmæ.
„Ræstdžinady“ činyguadzænæn xæsgond
uæd, uycy quydtadžy fædyl jæ činyguadzyn
phlanmæ nogæg ærkæsyn, uældaj dær ta
ær æsæd xicæn činguyty tiraz fæfyldær kæn-
nyamæ, Dygury rajony cas baquædzæn,
nycy činguytæj, uyj banymægægjæ.

11. Xæsgond uæd Oblaxuyrady xajadæn
æmæ Cægat lrystony axuyrad lrasæg In-
stitutæn iumægaj literaturon ævzag sarazyn
madžældtyl bakusyn, u. l. dajdær ta iron
ævzadžy xicæn doxyrtæ leksikon qædzdyg-
džinad spajda kænynæn — dyguron dialekt
bakusyn lrpeditstitut ævzadžy æmæ litera-
turæjy xajady, iugond dzyrdædtaen rau-
džyn gazetty færcy skholaty æmæ ændær
æxæm rædty æmbaryn kæn:n, literaturon
ævzagmæ cynog termintæ-xast ærcyd Dy-
guron æmæ ændær dialektttý uydony.

12. Xæsgond uæd Axuyrady xajadæn, lrpedit-
institutæn æmæ „Ræstdžinady“, činyg-
uadzænæn ævzadžy aradady æmæ činyg-
uadzyn kuysty æbpæt farstaty dær kuyst-
Xussar lrystonimæ ængomsbædty iumægond
konferencijy uynaffæj bynduryl.

13. Obkomy Kultprop sarazæd kontrol
æcy uynaffæ kuyd æxxæstgond cæuy, uuyll.

ÆK(b) P. Obkomy sekretar Demirovskijy.

SÆRGJÖNDTÆ

	Fars		F
Dzesty Kuydzæg — Læg næ dæ .	3	Maliti Geuærgi — Kizgaji zar	.
Niger — Gydzi .	.21	Kocojty Arsen — Cybpar æmæ ssædz	.
Niger — Næ tærsyn æz .	.25	bony .	.
Ardasenty Xadz. — Umar æmæ jæ fyrt	.26	Mamsyraty Dæbe — Fændagyl .	.
Tuzar .	.29	Færnion Khosta — Saxary uynqty	.
Khubalty Alyksandyr — Issæ æmæ Nox	31	Govorov Sergej — Iron teatry ærtyn azy	.
Khubalty Alyksandyr — Zæronð fyntæ	32	fædyl .	.
Mamsyraty Dæbe — Rajguyræn bæstæ	41	Sarat — Poezijy fælvaræntæ .	.
Xuythinaty Cybpu — Zæronð Khuydzi .		Oblæsty ævzadzý aræstady tyxxæj	.

„MAX DUG“

CÆGAT IRYSTONY SOVETON FYSDŽYTY CÆDISY AIV-LITERATU-
RON ÆMÆ.ÆXSÆNADON-POLITIKON ÆRVYLMÆJON ZURNAL

CÆUY AXÆMTY REDAKCIGONDÆJ: Bædoaty Qazybeg, Galati Stepan,
Dzesty Kuydzæg, Kodzyrty Aguybečyr, Khosirati Særmæt,
Sælbity Qambolat, Totraty Xadzybatyr, Færnioa Khosta.

Bærnon redaktor: KHOSIRATI SÆRMÆT

Bærnon sekretar: FÆRNION KHOSTA

„MAX DUG“-mæ æmkusdžytæj xuynd ærcydysty:

1. Abajty Samiļ.	15. Epxity T.
2. Ardasenty X.	16. Kocojty A.
3. Æmbalty C.	17. Khubalty A.
4. Ærnigon Ilas.	18. Qajtyqty G.
5. Bocity B.	19. Maliti G.
6. Besati T.	20. Mamsyraty D.
7. Bedžyzaty Č.	21. Muguty X.
8. Bolajy-fyrt.	22. Niger.
9. Guluty A.	23. Tybylty A.
10. Galaty St.	24. Xuythiasty C.
11. Gatuty Dz.	25. Cægolty G.
12. Dzadtiaty A.	26. Vasiljev. (prof.).
13. Dzaguyrty G.	27. Semjonov (docent)
14. Džylyxty G.	æmæ ændærtæ

RAFYSSYNY UAG:

1 afædzmæ—18 s;

6 mæjmæ—9 s;

3 mæjmæ—4 s. æmæ 50 k.

Xicæa n-ry arh—1 s. 50 k.

„MAX DUG“ rafyssæn is æbpæt posty xæjdyt dær æmæ postxæsdžytæj dær

REDAKCIJY ADRIS: Goræt Ordžonikidze, Proletaron prospekt, 12, zur-
nal „MAX DUDŽY“ redakciæmæ.

АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Орджоникидзе, Пролетарский проспект 12,
редакцию журнала „Мак Дуг“.

Redakci khuxfystytæ fæstæmæ næ dædty.

Хисæн н-гу агн — 1 сом æмæ 50 к.

ПОДПИСНАЯ ЦЕНА: На 1 год—18 р., на 6 м.—9 р., на 3 м.—4 р. 50 к.
ПОДПИСКА ПРИНИМАЕТСЯ во всех почтовых отделениях и пись-
моносцами.